

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1860.

ΤΟΜΟΣ Γ.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 236.

Ο Κ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΤΥΠΑΛΔΟΣ.

—οοο—

(Ποιήματα Διάφορα Ἰουλίου Τυπαλδοῦ. Ἐν Ζακύνθῳ, τύποις Σεργίου Ραγτάρη, 1856. Εἰς 16 σελ. 200).

Ολίγους τῶν ποιητῶν ἐτίμησε ζῶντας ἡ κοινὴ προσδοκία, ὅσον ἐτίμησε πρὸ θανάτου τὸν Σολωμόν. Ἡ σιγὴ καὶ ἡ μόνωσις, ὑφ' ἧς ὁ εὐνοούμενος οὗτος τοῦ πλῆθους ἐκάλυψε πολυχρονίως τὴν χρῆσιν τοῦ βίου του, ἔδωσαν εἰς τὰς ἐλπίδας καὶ τὴν περιέργειαν τῶν μεμνημένων του χαρακτῆρα τινὰ θρησκευτικόν.

«Ὁ περίφημος ὕμνος, τὸν ὁποῖον ὁ Κ. Σολωμὸς ἐσύνησεν εἰς τὴν πρώτην του νεότητά, ἔγραψε πρότινων ἐτῶν εἰς τὰ σκόλια τῶν ἰδίων του ἐπῶν ὁ Κ. Ἰούλιος Τυπαλδὸς, δὲν εἶναι παρὰ ἓν πρῶτον δείγμα τῆς ποιητικῆς του δυνάμεως. Ἐδηγημένος ἀπὸ τὸν μέγαν του νοῦν, ὑψώθη εἰς τὴν ἀνώτερον σφαῖρα τῆς Τεχνης, καὶ ἐπλασε μία νέα παίησι. Μόλις δημοσιευθῶν τ' ἀνέκδοτα ποιήματά του, θέλει γνωρίσει ὁ κόσμος, ὅτι ἔχει κ' ἡ Ἑλλάδα τὸν Δάντην της.»

Τὴν παρήγορον ταύτην προσδοκίαν ἡμεῖς, οἱ πεζοὶ καὶ κρῖνοντες καὶ παρατηροῦντες, οὐδέποτε συνεμερίσθημεν, οὐδὲ ζῶντος τοῦ εὐφυοῦς τῆς Ζακύνθου

ποιητοῦ. Ἐντεροθήμεν δὲ ἐλπίδος τοιαύτης, οὐ μόνον πρὸ πολλοῦ δυσελπιστήσαντες τῇ νέα παίησει, ἐν ᾗ εἰσῆλθεν ὁ νοῦς τοῦ Σολωμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀθυμήσαντες ἐκ τῆς ἐτερότητας τῶν περιστάσεων, καθ' ἧς οἱ δύο ἀνθράμιλλοι ποιηταὶ ἐνεφανίσθησαν. Ἐτί κοινόν, τί παράλληλον μεταξὺ τῆς Ἰταλικῆς κοινωνίας κατὰ τὴν ἸΓ' ἑκατονταετηρίδα, καὶ τῆς ἡμετέρας Ἑλληνικῆς εἰς τὰς ἡμέρας μας; Τίς ὁμοίων περιστάσεων συνδρομὴ ἠδύνατο ἐπὶ τῆς σκηνῆς μας ταύτης νὰ ἐπανακαλέσῃ τὰς παντοδαπὰς ἀνωμαλίας, αἰτινες συνιστῶσι τῆς *Θείας Κακοφθίας* τοῦ καλλίστου μας; Μὴ πως τὸ μῖσος κατὰ τοῦ Παπισμοῦ, ἢ ὁ ἀνταγωνισμὸς πρὸς τὸ κόμμα τοῦ Οὐέλφου; μήπως *la bile Ghibellina* τοῦ Φλωρεντινοῦ ἐξορίστου; Οὐδέν τι τούτων. Τῆς Ἰταλικῆς ἐποποιίας τὰ καθήκοντα ἀναφέρονται ἐκ διδομένων ὅλως ἐντοπίων. Ἄλλην ἄπειρον χλεῖως, σκορασμοῦ, θεατρισμοῦ παρέχει τῷ Δάντη ἡ σκανδαλώδης τοῦ κλήρου διαφθορά, ἀλλὰ καὶ πικρίας ἀφορμὴν εὐκαιρον ἐπιγορηγοῦσιν αἱ ἀμοιβαῖαι τῶν εὐπατριδῶν κακεντρέχειαι, αἱ ἐριδὲς τῶν Ἰταλικῶν πολιτειῶν, ἡ σπουδαρχία καὶ δημοκρατία τῶν ἀρχόντων, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐγγεγραμμένα ἐκδικαιτήματα. Συνεπικουροῦσι δὲ πρὸς τούτους καὶ ἕτεροι βοθητικαὶ περιπτώσεις. Πρῶς ἐκτέλεσιν τοῦ μεγάλου του ἐπισημματος, ὁ Δάντης ἔχει ὄργανον δραστήριον τὴν κοινὴν διάλεκτον τῆς τότε Ἰταλικῆς, ἔχει πρόχειρον τὴν γλῶσσαν τῆς ἰδίας του πόλεως, γλῶσσαν γενομένην ἤδη δεκτὴν καὶ εἰς τὸ γραμματοφυλάκιον, καὶ εἰς τὴν Αὐλὴν, καὶ εἰς τὴν

ἐκλεκτὴν συναναστροφὴν, καὶ εἰς τὴν δόκιμον στιχογραφίαν, γλῶσσαν ἐπὶ τὸ κοσμιώτερον ἤδη κεκατονισμένην ὑπὸ τῆς λεκτικῆς καὶ τῆς γραμματικῆς περιωπῆς ἔχει τὴν γλῶσσαν αὐτὴν, ἥτις ἔως ἀπὸ τῶν ἡμερῶν του ἐκαλεῖτο *αὐλικὴ καὶ ἐξηγησιαμένη*, *lingua cortigiana*. — Στερεῖται καὶ τοῦτο ὁ ἡμέτερος Παρνασσός; Τί τὸ σταθερὸν καὶ βέβαιον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ; Τί ἀληθῶς κοινὸν καὶ παρὰ πάντων ὁμολογούμενον; Τί λεκτικῶς, τί γραμματικῶς, τί συντακτικῶς κεκατονισμένον, καὶ προσδιωρισμένον; Ποῦ, ἐνὶ λόγῳ, τὸ αὐθεντικὸν καὶ ἡγεμονικὸν τοῦ ὕφους, ὁ ὑπογραμμὸς τῆς φράσεως; Θάλασσα ἀπέραντος, ἣν ἔχει πᾶς ἕκαστος τὴν ἀδειαν νὰ διαπλεύσῃ χωρὶς τινος διαβατηρίου, χωρὶς ὑγειονομικοῦ διπλώματος; Θάλασσα οὐδετέρα, ἔνθα πᾶν ἕκαστον σκάφος αἶρει τοῦ ἰδίου πλοιάρχου τὴν σημαίαν, ἀδιάφορον ἐὰν ὁ πλοίαρχος ἦναι πότε καὶ πότε πειρατής.

Ὁ θάνατος τοῦ Ζακυνθίου αἰδοῦ, καὶ ἡ ἐπικύλουθος ἐκδοσις τῶν ἐπῶν του διέλυσαν τὴν ἐλπιδοκοπίαν τῶν μεμνημένων. Ὁ μέγας κομήτης ἔδυσεν εἰς τὸν ὀρίζοντα τῆς Ἑλλάδος, μὴ ἀξίσις ὀπίσω, ἢ τινὰ ζώνην φωτὸς ἀμυδρᾶν. Ἡ ἐποποιία μας περιμένει εἰσέτι τὸν Μεσσιᾶν τῆς.

Ἐκτοτε, τρεῖς ἀστέρες, (προηγουμένως ἐσικισμένοι ὑπὸ τῆς μεγαλοκίας τοῦ κομήτου), τρεῖς ἀστέρες εἰς τὸν οὐρανὸν τῆς δημοτικῆς Ποιήσεως ἀνεφάνησαν. Ἄμα ὡς ἐπανεκτίσθη ἡ κοινὴ γνώμη τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς προσοχῆς, εἶδε τρεῖς ποιητὰς, φιλονεικοῦντας ὡς οἱ Μακεδόνες στρατηγοὶ τὴν δόξαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καὶ διαμεριζομένους τὸ κράτος του. Οὗτοι δὲ εἰσὶν οἱ ΚΚ. Ἰούλιος Τυπάλδος, Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης, καὶ Γ. Τερτσέτης, πάντες Ἑπτανήσιοι.

Τίς ἡ ἀξία ἕκαστου τῶν ποιητῶν τούτων ἀπέναντι τῆς ἐθνικῆς φιλολογίας; Τίνα τὰ δικαιώματα ἕκαστου εἰς τὴν προσοχὴν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ κοινοῦ; — Ἐρμηνευταὶ γινόμενοι τῆς ὀρθῆς γνώμης, χρέος ἔχομεν εὐσυνειδήτως καὶ ἀπαθῶς νὰ ἐξελέγξωμεν φιλολογικὰ πρεῖοντα πρὸς τὸ γένος παρὰ τῶν συγγραφεῶν ἀπονευόμενα, καὶ ἤδη περιελθόντα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς δημοσιότητος. Τὴν δ' ἐρμηνεύσιν αὐτὴν τοῦ κοινοῦ αἰσθηματος, ἐν τῷ καθαροτέρῳ τῆς ἐπιστημονικῆς κρίσεως κεκαθαρισμένην, θέλομεν ἐκφράσει μετὰ πάσης ἐλευθερίας.

Ἀρχόμεθα ἐκ τοῦ Κ. Τυπάλδου.

Ἐξαιρέσειν ἴσως μοναδικὴν παριστάνει, ὡς ποιητῆς, ὁ Κ. Τυπάλδος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νήσου του Κεφαλληνίας, ἥς οἱ κάτοικοι βέροντες, ὡς γνωστὸν, πρὸς τὴν πραγματοκοπίαν καὶ ἐπὶ τὰ θετικώτερα, παρὰ τὴν ποίησιν, συνηθέστερον θηρεύουσι τὸ πραγματικὸν συμφέρον. Προσβέβαιοι καὶ τοῦτο τὸν κανόνα, ὅτι κανὼν οὐδεὶς ἀνεῖ ἐξαιρέσεως. Ἄλλως τε, καὶ ἡ οἰκογένεια, ὅθεν ὀρμᾶται ὁ Κ. Τυπάλδος, διέπρεψεν ἐκ διαλειμμάτων ἐπὶ κοσμιότητι, καὶ φιλολογικῇ εὐφυίᾳ, καὶ φιλοπατρίᾳ. Πηρασιωπῶντες τὸν Τυπάλδον αὐτὸν ὅστις παιδιόθεν

εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ γυμνάσιον τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου ἐκπαιδευθεὶς, ἐξεστράπη εἰς τὴν πλάνην τῶν Ἀλατῶν καὶ Καρυοφύλων, ἀσμενέστερον μνημονεύομεν τοῦ ἐτέρου Τυπάλδου, ὅστις χάρισι σεβασταῖς κοσμήσας τὴν ἐν Ἑνετῖα Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, μνήμην ἀγῆρατον εἶασεν εἰς τὰ χρονικά τῆς χώρας αὐτῆς μνημονεύομεν δὲ καὶ τοῦ Αἰμυλίου, τοῦ γνωστοῦ τῆς ἱστορίας τοῦ Schoell μεταφραστοῦ, καὶ συγγραφεῶς πολλῶν σπουδαίων πονημάτων εἰς ἰταλικὴν διάλεκτον· οὐδὲ παραλείπομεν τὸν ἐλλόγιμον αὐτὸν Γεώργιον, Κοζᾶκην τοῦπίκην, ἀληθινὸν τῆς πατρίδος ἀγλαΐσμα, ὅστις, πλὴν τῶν συγγραφεῶν, αἰς ἐπλούτισε τὴν ἐθνικὴν φιλολογίαν καὶ τῶν ἀδρῶν θεραπευμάτων, ὅσα προσφέρει τῇ Ἀθηναίᾳ Βιβλιοθήκῃ, ἀνατρέφει καὶ υἱόν, χρηστὰς ἐλπίδας πρὸς τὸ γένος παρέχοντα. Ἄρα ὅυπ' ἐξέτασιν ποιητῆς ἀνήκει εἰς οἰκογένειαν φιλόμουσον. Ἡ ἐξαιρέσις ἔβλεπεν ἴσως δόσει πρὸς τινὰ τολμηρὸν τὴν ἀφορμὴν νὰ ὑποπτεύσῃ, ὅτι τὸ γένος αὐτὸ ἔχει ζένην, πιθανῶς ἰταλικὴν, τὴν καταγωγὴν.

Ἄλλὰ μὴ χρονοτριβώμεν εἰς γενεαλογήματα. Εἴπωμεν χωρὶς προλόγου καὶ προοιμίου, ὅτι ὁ Κ. Ἰούλιος Τυπάλδος πέφυκε ποιητῆς ἐκ γενετῆς, *Poeta natus*. Ἐπειδὴ παρατηροῦνται ποιηταὶ πολλῶν εἰδῶν. Βλέπομεν λ. γ. ἄλλους μὲν στιχογραφούντας ἐξ ἀργίας, ἄλλους δὲ πρὸς χορτασμὸν ἀδολεσχίας. Καὶ οὗτοι μὲν ψάλλουσιν ἐξ ἐπαγγέλματος, ὡς ἐγγιστα καθάπερ αἰοδοὶ σικηνῆς, ἐλεῖνοι δὲ, χάριν ἐπιδείξεως, ἵνα καὶ ἐντύπως ποιήσωσιν ἡμῖν γνωστὸν, ὅτι ἐδιδάχθησαν πῶς προσφυῶς ἀρμόζει ἡ χρῆσις τοῦ Β'. Ἀορίστου. Ὁ Κ. Τυπάλδος εἶναι ποιητῆς αὐτόματος· φιλεῖ τὴν λυρικὴν, ὡς τὸ πτηνὸν φιλεῖ τὸ δένδρον ὅπου ἐκτίσσε τὴν φωλεάν, ὡς φιλεῖ ὁ ἰχθύς τὸ ὑγρὸν στοιχεῖόν του. Φάλλει ἄτματα παθητικά, διότι ἡ ψυχὴ του πνέει θρυπτικὴν ἐμπάθειαν, διότι χρεῖαν ἔχει νὰ πληρώσῃ τὸ ἠθικὸν αὐτὸ κενόν, ὅπερ πᾶσα φύσις ποιητικῆ ἀναποδράστως συναισθάνεται ἐν ἑαυτῇ. Φάλλει, καὶ τοι πολὺς τὴν κόμην, καὶ τοι ἀρχιδικαστῆς Ζακύνθου. . . ψάλλει, καὶ τοι Κεφαλλήν.

Δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι τάξις τις λογιῶν, μᾶλλον εἰς τὸ σχῆμα, ἢ εἰς τὴν οὐσίαν προσκαλλωμένων, ὡς ἀκούσῃ τὸ μῆνυμα τῆς δημοτικῆς γλώσσης ἢ ὁ Κ. Τυπάλδος μεταχειρίζεται, ἀνεπαρκῆς καὶ ἀπαράδεκτον θέλει κρίνει τοῦτο τῆς αὐτομάτου ποιήσεως τὸ πλεονέκτημα. Διστάζει εἰσέτι νὰ πιστεύσῃ ἡ σοφὴ Εὐρώπη, ὅτι ὑπάρχουσιν εἰς ταύτην μας τὴν γωνίαν φιλόλογοι καὶ ἐπικριταὶ, ὑποβάλλοντες εἰς τὸν γνώμονα τοῦ γ καὶ τοῦ σ πᾶσαν οἰανδήποτε ποίησιν. Καὶ ὁμοίως, οὕτως ἔχει. Τὸ καθ' ἡμᾶς ὑπότινας ὄρους παραδεχόμενοι τὴν χρῆσιν τῆς δημῶδους γλώσσης ἐν τῇ στιχογραφίᾳ, καὶ τὸ ἐπιγραμματικὸν ἐκεῖνο ἀναφωνοῦντες, *Πάντα χυδῆρ ἔστω, ψαλλῶς, ἔρω, προπόσεις, φράττομεν τὰ ὅσα εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν λεξιθηρῶν, καὶ χαιρετίζομεν ἐκ ψυχῆς τὰς αὐτοβρύτους ἐμπνεύσεις τοῦ Κ. Τυπάλδου*. Τάχα τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης ἀπετερματίσθη; Ἐστερέωσαν, ἄρα γε, τύπους ὀρθοπεσίας

οἱ ἐπικριταὶ; Ἄπαγε! Τὸ ζήτημα μένει εἰσέτι ἐκκρεμὲς καὶ ἀμφοσποούμενον. Μάλιστα οἱ μέχρι τοῦδε τὴν βιβλιοκρισίαν ἐπιχειρήσαντες, καὶ αὐτὴν ἀπέφυγον τὴν εὐκλείαν νὰ ἐρευνησῶσι πότεν προήλθεν ἡ γλωττικὴ διφυΐα, ἥτις εἰσήγαγε καὶ εἰσάγει τὸ ἀνομοιόμορφον εἰς τὴν ἐθνικὴν μας ποίησιν. Ὅμως, ἡ ἐρευνα πολλὰκις ἀνεκύψεν αὐτόκλητος. Τίνος ἔνεκεν οἱ στιχογράφοι τῆς αὐτονομουμένης Ἑλλάδος ἀσπάζονται γλῶσσαν μᾶλλον ἐπὶ μᾶλλον καθαρολογούσαν, τὴν γλῶσσαν αὐτὴν, ἣν ἀπὸ βασιλείας καθ' ἑδρεύσεως ἀναποδίζουσιν οἱ διδάσκαλοι πρὸς τὸ σχῆμα τὸ ἀρχαῖον, οἱ δὲ τῆς Ἑπτανήσου ποιηταὶ, ἀμεταθέτως ἐγκαρτεροῦντες εἰς τὸ στάδιον τοῦ πανοδήμου καὶ πασιακατλήπτου σχήματος, χυδαίζουσιν; Ἡ τοιαύτη διχαστασία δεῖται, νομίζομεν, ἐξετάσεως προσεκτικῆς. Πότεν τὸ ἀνομοιόμορφον; Πότεν ἡ ἐκατέρωθεν πρὸς τὴν ἑτερογλωττικὴν ἐπιμονή; Διατί οἱ μὲν Ἑπτανήσιοι νεωτερίζουσιν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι φιλοτιμοῦνται ἐπὶ ἀρχαῖσμάς; Ἔως πότε ἡ ποιητικὴ φιλολογία μας θέλει πακαστήσῃ τὸ πρωτοφανὲς καὶ μοναδικὸν παράδειγμα δύο διαλέκτων ἐν χρῆσει παρὰ τοῖς στιχογράφοις, τῆς μὲν χυδαίας, ὅμως εὐδιαδότου καὶ δραστηωτέρας, τῆς δὲ ἀριστοτελοῦς, ἀλλὰ σχολαστικῆς, καὶ νῆ δὲ οὐσῆς ἐλλυχνίων; Ὅταν δὲ κατ' εὐχὴν ἐπέλθῃ τοῦ παραδόξου φαινομένου ἡ διάλυσις, τίς τῶν δύο σχολῶν θέλει λάβει τὴν ὑπερκράτησιν, ἡ τοῦ νεωτερισμοῦ, ἢ ἡ τοῦ ἀρχαϊσμοῦ;

Τῆς ἐξετάσεως προβλημάτων οὕτω σπουδαίων καὶ δυσεπικρίτων δὲν ἐπιλαμβάνομεθα ἡμεῖς εἰς διατριβὴν, στενὴν μὲν τὰ ὄρια, ἄλλον δ' ἄλλως ἔχουσιν τὸν σκοπὸν. Ἄλλ' ἀφ' ἐτέρου, τοιοῦτου λόγου παρατυχόντος εἰς ἀνάκρισιν δημῶδους ποιητοῦ· πῶς δυνατόν νὰ προβῶμεν, πρὶν ἢ παρέργως καὶ δι' ὀλίγων ἐπιφερώμεν τὴν γνώμην μας περὶ πηγῶν τῆς εἰρημένης διφυΐας;

Δύο καθ' ἡμᾶς παραδόσεις διάφοροι καὶ ἐναντίαι συμπαραστατοῦσιν εἰς τὸ φαινόμενον τῆς διφυΐας αὐτῆς. Καλοῦμεν τὴν μὲν *Σχολαστικὴν*, τὴν δὲ *Ποιητικὴν*. Ἡ Σχολαστικὴ παράδοσις, ἐπινοήματα ὀλιγαρχίας λογιῶν καὶ γραμματικῶν, σύστημα πεπαιδευμένων, ἀρχεται ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ καλλιπῆς καὶ γλαφυρὰ τοῦ Ξενοφάντος καὶ τοῦ Πλάτωνος διάλεκτος παρεκκλίνει εἰς τὸν χυδαϊσμὸν καὶ τὴν ἀνάλησιν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἐγχωρίων διαλέκτων· διέρχεται τὸν μεσαιῶνα παράγουσα τὸν κακόζηλον βυζαντινὸν ἀττικισμὸν· μετὰ δὲ πολλὰς καὶ πολλὰς περιπετείας ἐπανακάμπτει σήμερον εἰς Ἀθήνας, ὅθεν ἐξ ἀρχῆς ὠρμήθη. Ἄλλαι τῆς ποιητικῆς παραδόσεως αἱ πηγαί. Ἡ ποιητικὴ παράδοσις ἔχει τὰ γενέθλια εἰς τὸν ἑλληνικὸν μεσαιῶνα· συλλαμβάνεται μὲν κατ' ἀγνωστον, ἢ ἀβεβαίαν ἐποχὴν, ἀλλ' ἔρχεται εἰς φῶς καθ' ὅν ἀκριβῶς χρόνον ἡ Σταυροφορικὴ κατάκτησις πολλὰ τῶν βυζαντινῶν ἐθίμων διαφύργησεν, καὶ τὸ ἀμετάβλητον ἐκεῖνο τῆς Γραικορωμαϊκῆς κρᾶσεως διὰ καινῆς θεσμοθεσίας, διὰ λαϊκῆς δραστηριότητος, διὰ στιχογραφίας δημοτεροῦς ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον καὶ δυ-

τικώτερον τροποποιούσα, τὴν μὲν ἑλληνικὴν κοινότητα, ἕως τότε ἀπρόσμικτον διατηρηθεῖσαν, τῆσιν εἰς ἀμεσον καὶ στενὴν σχέσιν πρὸς τοὺς τοπάρχας κατακτητὰς, τὴν δὲ γλῶσσαν τῆς κοινότητος αὐτῆς, τὴν δημῶδη καὶ ἰδιώτιδα διάλεκτον, ἀπὸ τῆς τρίβου, ἔνθα ὑποχείριος διέμενεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, ἀναβιβάζει εἰς νομοθετικὴν, καὶ φιλολογικὴν περιωπῆν. — Εἰ οὕτως ἔχει ἡ ἀρχὴ τῆς δευτέρας παραδόσεως, ὡς τρανῶς τὰ πράγματα διαμαρτυροῦσι, τί ἐντεῦθεν; Ἐναργῶς προκύπτει, ὅτι ἡ μὲν πρώτη τῶν παραδόσεων προηγεῖται τῆς χριστιανικῆς ἀναμορφώσεως, εἶναι δὲ καὶ σύστημα τάξεως κοινωνικῆς λίαν περιωρισμένης, οἷα ἡ τῶν τῆς Ἀπτικῆς, ἢ τῆς Ἀλεξανδρείας γραμματικῶν· ἡ δὲ δευτέρα φέσται ἐκ τοῦ νεωτέρου κόσμου, εἶναι ἀπόρροια εὐρωπαϊκῆς ἐξεγέρσεως, λαϊκῆς συμμετοχῆς, μεταδοθεῖσα ἐπὶ Κορινθίων, καὶ Παλιολόγων παρὰ τῆς Φραγκοκρατίας πρὸς τὴν ἀναγεννηθησομένην πατρίδα μας. Ὡστε, τὴν μὲν πρώτην ἀποκλείει ὁ χριστιανικὸς πολιτισμὸς ὡς ἐτερόχρονον, τὴν δὲ δευτέραν ἀσπάζεται ὡς συμφυῆ. Αἱ περιπέτειαι τῆς δημῶδους γλώσσης αὐτὸ τοῦτο τεκμαίρουσι πραγματικῶς.

Τίνες ἐδέξαντο παρ' ἡμῖν τὸν νεωτερισμὸν; Ὅσοι τῶν φιλοδήμων λογιῶν, τῶν φιλοπροόδων ποιητῶν ἐπωφελεῖς ἔκρινον ἀμμάτων καὶ θαλερὸν νὰ τηρήσωσιν τὸν βλαστὸν αὐτὸν, ὅν ὁ εὐρωπαϊσμὸς διὰ τῆς Ἑνετογαλλικῆς κατακτητέσεως ἐνεκέντρισε εἰς τὸν κορμὸν τῆς ἡμετέρας κοινωνίας. Γάλλων καὶ Ἰταλῶν βιβλιόφωδων μεταφρασταί, ἱστοριογράφοι, ἱεροκήρυκες, στιχογράφοι παντὸς εἶδους, ἱατροὶ, μυθιστοριογράφοι, συγγραφεῖς ἄλλοι καὶ πολλοὶ, ὧν τὰ ποιήματα, ἀνέκδοτα κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῆς Εὐρώπης διαφυλάττονται, ἠσπᾶσαντο μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν χυδαίαν γλῶσσαν, ἥτις κατὰ μίμησιν τῆς λοιπῆς χριστιανωσύνης καὶ συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς Εὐαγγελικῆς φωταγωγίσεως, εὐθυπόρως ἀπετίετο πρὸς τὴν πλειονότητα τοῦ γένους. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν περιεποιήθη τὴν νεωτεριστικὴν παράδοσιν ἡ ποιητικὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σχολή, πλεῖστα ὅσα κληροδοτήσασα στιχογραφήματα, ἐξ ὧν τινὰ μελέτης ἀξία κατὰ λόγον καὶ γλώσσης, καὶ ὕφους, καὶ φιλοκαλίας. Ὅθεν βλέπομεν ἕως ἀπὸ ἸΒ' ἑκατονταετηρίδος τὴν Ἰλιάδα, διαταγῇ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Ἀγγέλου παραφραζομένην εἰς ἀγκυκλιῶν διάλεκτον,

« Ἴνα οἱ γραμματισμένοι καὶ μὴ γραφικῆς παιδείας Ἐδιδάχθησαν καὶ ὅπως, ἰσχυρικῶς νὰ νοῦσῃ, »

καὶ τὸν Πτωχοπρόδρομον θεατρίζοντα χυδαῖσιν τὴν γαστριμαργίαν τῶν μοναχῶν, καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Βερνάρδου ἐξ Ἀγίας Μαύρας ἐκ τῆς τότε γαλλίδος εἰς τὴν ἡμετέραν ἰδιώτιδα μεταφραζόμενα, καὶ τὸ περικαλλῆς ἐκεῖνο τῆς Πλάττιζα Φλώρης ἐμμετρον μυθιστόρημα, περικαλλῶς εἰς λέξιν χυδαίαν ἐξελληνίζομενον, καὶ ἄλλα πάμπολλα τοιοῦτου εἶδους, ὠρισμένα ποτὲ μέγα νὰ διατοξεύωσι φῶς ἐπὶ τὰ ἴχνη τῆς ἡμετέρας γλώσσης καὶ φιλολογίας.

Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ποιητικὴ παράδοσις ὑπὸ τῆς βαρβαρικῆς ἀμουσίας ὀστρακισμένη, καταφεύγει καὶ τυγχάνει περιποιήσεως εἰς τοὺς σταθμῶς τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἑνετικῆς δεσποτίας, πρῶτον μὲν εἰς Ῥόδον καὶ Κύπρον, εἶτα δὲ εἰς Κρήτην, εἰς Κέρκυραν καὶ Ζάκυνθον, ὅθεν περρωμένη μεταδίδεται εἰς ὄλον τὸ Αἰγαῖον, καὶ ἀκολουθῶς εἰσβάλλει εἰς πάσας τὰς ἀρτηρίας τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Διὰ τοιούτου νεωτερισμοῦ, παρεισορήσαντος εἰς τὸν ἀμβώνα, εἰσδύσαντος ἐν τῇ διδασκατικῇ πεζογραφίᾳ, ἀλλὰ καὶ καθιερωθέντος ἐφεξῆς ὑπ' ἱεροδιδασκάλων, οἳ οἱ Μαργουῖοι, οἱ Σκουφοί, οἱ Μημιᾶται, ἐστ' ὅτε δὲ οἱ Βουλγάρεις, καὶ ὑπὸ ποιητῶν, οἳ οἱ Σαχλῆκαι, οἱ Ἀλέξιοι Κομνηνοί, οἱ Κορνάροι, οἱ Λουκάνοι, οἱ Χριστόπουλοι, μετὰ δὲ τούτων καὶ ἕτεροι ἀνώνυμοι, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐγεύθη ἀμέσως, χωρὶς βοήθειας λεξικοῦ καὶ γραμματικῆς, χωρὶς παρεμβάσεως διερμηνέως, ἐγεύθη, (ὡς γέγονται πάντες οἱ λαοὶ τῆς χριστιανικῆς ἀναμορφώσεως, ὡς γέγονται τὰ εἰς ἐλευθερίαν καὶ κράτος προωρισμένα γένη), καὶ τῆς ἱερᾶς διδασκαλίας, καὶ τῆς ποιήσεως, καὶ τῆς ἐγκυκλίου μαθήσεως, καὶ πάσης στοιχειώδους ψυχγωγίας, ὅ ἐστιν, ἡ λογία μερὶς συνδιελέθη πρὸς τὴν ἀπαιδεύτου καὶ παιδευσεως δεομένην μερίδα τοῦ γένους μας κατὰ τὸ ἔθος τοῦ νῦν πολιτισμοῦ. Προέβη φωτίζον καὶ εὐεργετοῦν τὸ σωτηριῶδες σύστημα μέχρι λήξεως τοῦ ὑπὲρ αὐτονομίας ἀγῶνος. Τότε ὅμως ἀντιπερισπασμὸς ἐπέρχεται. Νήλις τις ἀρχαιολατρία ἐκ Γερμανίας ἔρρωμένη, ἐφορμίζεται ἐπίκουρος πρὸς τὸν ἐγγῶριον καὶ πατροπαράδοτον *λογιωτατισμὸν*. Τῆς δὲ σχολαστικῆς συμμαχίας ὑπερισχυσάσης ἐν Ἀθήναις, ἡ ποιητικὴ, καὶ χριστιανικὴ, καὶ Εὐρωπαϊκὴ παράδοσις προγράφεται, καταδικάζεται, ἐκπτώως κηρύττεται. Ἡ γλῶσσα, τὴν ὁποῖαν ἐσεβάσθησαν οἱ βάρβαροι, καὶ κηλθθῆσαν εἰκοσιν αἰῶνες, ἡ γλῶσσα τοῦ αἵματος καὶ τῆς θυσίας, στηλιτεύεται ὡς ἀγενῆς καὶ ἀναξιοπρεπῆς. Ἐκτοτε ὁ δάκμων τοῦ Πανελληνίου ἐσκέπασε τὸ πρόσωπον. Ἀναμέσον Ἀθηνῶν καὶ λοιπῆς Ἑλλάδος ἀναβέβηκεν ἀσυμφωνία. Καὶ περὶ μὲν τὴν ἐθνικὴν φιλολογίαν, πλήρης ἀναρχία καὶ σύγχυσις· μετὰ δὲ πλῆθος καὶ πεπαιδευμένου, *χάσμα βαθύ*. — Μόνοι τῇ ποιητικῇ παραδόσει προσπεφυκότες, μόνου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συστήματος ἀντιπρόσωποι μένουσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος οἱ ποιηταὶ τῆς Ἑπτανήσου, ὕστερον λείψανον τῆς συμβάσεως κατὰ τὸν μεσαιῶνα συναφῆς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ τοῦ νεολατινικοῦ, πολύτιμον μνημόσυνον τῆς προσεγγίσεως τῶν δύο ἡμικοσμίων τῆς χριστιανουσύνης. Ἡ Ἑπτανήσος, ἥτις διὰ τοῦ Ἑνετικοῦ ὄργανου σχεδὸν ἕως τῶν ἡμερῶν μας διετέλεσεν εἰς ἄμεσον συγχωινῶν πρὸς τὴν σοφὴν Εὐρώπην, ἡ Ἑπτανήσος, ἥς οἱ παῖδες, φοιτήσαντες ἀδιαλείπτως εἰς τὰ τῆς Ἰταλίας πανεπιστήμια ἐγένοντο μάρτυρες αὐτόπται τῆς συντελεστικότητος, ἦν γλῶσσα ὁμαλὴ καὶ πασιακατάληπτος ἔχει πρὸς τὴν ταχεῖαν τῶν κατωτέρων τάξεων ἀνατροφὴν, ἡ Ἑπτανήσος μόνη διὰ τῶν ποιητῶν τῆς ἐπισήμης

σήμερον ἐκπροσωπεῖ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ φιλολογίᾳ τὸ σύστημα τῆς κοινολεξίας αὐτῆς, ὅπερ καὶ ὁ χριστιανισμὸς δι' ἀμφοτέρων τῶν Διαθηκῶν ἱεροποίησε, καὶ ὁ σύγχρονος εὐρωπαϊσμός ὁμολογεῖ, καὶ οἱ πατέρες μας ἔθεσαν ἐν ἐνεργείᾳ εἰς χρόνους ἐθνικῆς ἐγέρσεως, ἐν στιγμῇ λαϊκῆς ὑπεροχῆς.

ὑπὸ τοιαύτην ἐποψίν, ὁ Κ. Τυπάλδος, οὐ μόνον τῆς Ἰταλικῆς φιλολογίας κάτοχος ὢν, ἀλλὰ καὶ καθόλου περὶ τὴν γενικὴν γραμματολογίαν ἡσκημένος, φαίνεται ἐκ πεποιθήσεως καὶ μελέτης ὁ δημοτικώτερος τῶν ποιητῶν τῆς Ἑπτανήσου. Ἀπλοῦς τὴν γλῶσσαν, ἀπλοῦς εἶναι προσέτι καὶ τὸ νόημα, καὶ τὴν τέχνην, καὶ τὸ παρκαστατικόν. Ἡ ἐλεγειακὴ του ἔμπνευσις, (ὅτι εἰς τὸ ἔλεγειον ἐξαιρέτως εὐδοκίμει), δὲν ἀναπηδᾷ, ὡς παρὰ τισιν ἄλλοις στιχοῦργοις, διὰ τεχνητοῦ ἀντλητηρίου βρούει αὐτόβρυτος, καὶ ἐξ ἐκουσίας ὀρμῆς. Ἡ δὲ περιόδός του ἀναπτύσσεται οὕτως ἀπλοῦς, τοσοῦτον ἐναρμόνιος, ἀργυρώδης, πλήρης τρέχει ὁ στίχος του, ὥστε συχνάκις ὑπὸ τῆς ἐντέχνου φυσικότητος ἀπατώμενος ἐρωτᾷ, ἐάν εἰς τὸν πεζόν, ἢ εἰς τὸν ἔμμετρον λόγον ὁ καλλιτέχνης περιεχειλίωσεν τὰ μικρὰ μὲν, ἀλλὰ τερπνὰ ἐκεῖνα εἰκονογραφήματά του.

Ὡς πρὸς τὸ φανταστικὸν καὶ δημιουργικόν, ὁ Κ. Τυπάλδος, μετριώτερος φρονῶν, δὲν συμμερίζεται τὰς διακεκινδυνευμένας ἀξιώσεις τινῶν συναδέλφων του. Ἀναγινώσκουμεν εἰς τὸ περὶ Νεοελληνικῆς Ποιήσεως σύγγραμμα τοῦ Κ. Θωμασαίου (Scintille. Venezia 1844) συλλογισμὸν τινὰ, δυνάμενον προσφόρως νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν φύσιν καὶ τὴν ἐπιδεικτικότητα τῆς φαντασίας του. Τὸ δημιουργικὸν τοῦ Κ. Τυπάλδου ἐπικισθητὴν πυκνότητα δὲν ἔχει· εἶναι κρύσταλλος καθαρῶτατος, ἀφανῆς σχεδὸν ἀναμέσον ὀφθαλμοῦ καὶ φωτός, ἀντανανκλῶν πιστῶς ὅσα δέχεται χρώματα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Ὁ ζωηρὸς ἀήρ, ἡ γλυκεῖα θερμότης τοῦ ἡλίου, τὰ εἰς διπνησιμὰ μὲν, ἀλλ' οὐχὶ λίαν εὐκαρπια καὶ γόνιμα χρώματα τρέχοντα βυάκια, ἰδοὺ τῶν ἐμπνεύσεών του αἱ ἀρμόδιοι πηγαί! » Ἄλλ' ἐάν πρὸς τὸν εἰδυλιακὸν καὶ ὑπέλαφρον λυρισμὸν βέπη κατ' ἰδίαν τὸ πνεῦμα τοῦ Κ. Τυπάλδου, ὁ εὐσυνειδήτος ποιητῆς ἄλλο πρόσωπον σοβαρώτερον δὲν ὑποκρίνεται. Καί τοι μεμνημένος τῆς κριτικῆς τέχνης τὰ μυστήρια, καί τοι προσφωκωμένος ὅσον ὀλίγοι καὶ αὐτῶν τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ποιητοδιδασκάλων τῇ διερμηνεύσει τῶν μεγάλων ὑπογραμμῶν, ὅμως οὔτε ἑαυτὸν παραδίδει εἰς διάθεσιν φιλοδοξίας, ὑπερβαινούσης τοὺς ὅρους τῆς ἰδίας του ἰκανότητος, οὔτε τὸν ἀναγνώστην ζητεῖ νὰ φανακίσῃ δι' ὑψηλολογίας ἐπιτετηθευμένης καὶ μεγαλομικροῦ εὐγλωττίας. Ὡς προσήνης καὶ μέτριον τὸ ἦθος αὐτοῦ, οὕτως ἀφιλόδοξον καὶ μετριόφρον ἐξῆλθε τῶν πιστηρίων τὸ βιβλίον του· συλλογὴ λυρικῶν ποιημάτων, ἐλθόντων εἰς τὸ φῶς χωρὶς θορύβου, καὶ χωρὶς τινος ἀναδόχου· ἐποψὶς ἰδανικὴ τοῦ βίου, ὃν ὁ συγγραφεὺς ἐκ νεότητος καὶ κατὰ καθῆκον διάγει ἐν μέσῳ τῆς βορβορώδους τῶν δικαστηρίων πραγματικότητος· ἀναπτέρωσις ψυχῆς εὐκατανύκτου, ἐπιποθοῦ-

σης τὰς τρυφὰς τῆς ἀγάπης, τὴν ἐκ τῆς συντριβῆς γλυκυθυμίαν, τὰς παραθυθίας τῆς πίστεως, ποθοῦσης τοῦ καθαροῦ ἀέρος τὴν εἰσπνευσιν. Ὄθεν καὶ ἀβράβευτον δὲν ἔμεινε τὸ σεμνὸν τοῦ ποιητοῦ. Οἱ στεναγμοὶ τῆς Μούσης του, ἐσχάτως παρὰ τοῦ Ζακυνθίου μελοποιοῦ Καρρόβρου ἐπὶ τὸ δημοτικώτερον μουσουργηθέντες, ἔλαβον εὐμενεστάτην παρὰ τοῦ λαοῦ τὴν ὑποδοχὴν, ὥστε τὰ ἔπη του, ἤδη πολλὰ τοῦ τῆς Ἑλλάδος περιαδόμενα, ἐφθασαν τὴν στιγμὴν ταύτην καὶ ὑπ' αὐτὰ τὰ παράθυρα τῶν λογιωτάτων τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης.

Ἰδοὺ αἱ πρῶται στροφαὶ ἐνὸς αὐτῶν τῶν μουσουργηθέντων Τραγουδιῶν. Πολλοὶ τῶν ἀναγνώστων μας γινώσκουσιν ἤδη τὸν μουσικὸν σκοπὸν. Ἐπιγράφεται ἡ Φυγή.

«Ξύπνα, γλυκεῖά μου ἀγάπη,
Κ' ἡ νύκτα εἶναι βαθύ!
*Ὀ.λὴ κοιμᾶται ἡ φύσις,
Εἰρ' ὄλα σιωπηλά.»

«Μόρον τ' ἀχνὸ φεγγάρι,
Μοῦ σὰν ἐμὲ ἀγρωπνῆ,
Μέσ' τ' οὐρανοῦ ἀρμερίζει
Τὴν ἡσυχὴν ἔρημιά.»

«Ξύπνα, κ' ἄν μᾶς χωρὶς
Μιὰ θέλῃσι σκληρῆ,
Μιὰν ἄκρη γῆς θὰ βροῦμε
Νὰ ζήσωμε μαζί.»

«Ξύπνα, γλυκεῖά μου ἀγάπη,
Κ' ἡ νύκτα εἶναι βαθύ!
Μᾶς καρτερεῖ ἡ βαρκοῦλα
Σ' τὴν ἔρημ' ἀρογιαλιά.»

Σημειοῦμεν ἐν τῇ πρὸ ὀφθαλμῶν Συλλογῇ ἕτερον ἀσμάτιον ἀξιόλογον ἐπὶ εἰδυλιακῇ ἀφέλειᾳ, ἐπὶ συντόμῳ μὲν, ἀλλ' αὐτοφυῆ σκηνογραφίᾳ, πρὸ πάντων δ' ἐπὶ ἀρμονίᾳ λυρικῇ.

Τὸ ἀρμονικὸν τοῦ στίχου εἶναι ἀπαράμιλλον προτέρημα τοῦ Κ. Τυπάλδου. — Ἐντεῦθεν ὁ ἀναγνώστης θέλει ὅπως οὖν νοήσῃ τὸ εἶδος καὶ τὴν ἀφέλειαν τῆς ὑπ' ἐξέτασιν λυρικῆς.

Τὰ δύο λουλούδια.

«Μόλις ἐφεγγε τ' ἀστέρη
Τῆς αὐγῆς γλυκά, γλυκά,
Μόσχου ἐχυνε τ' ἀέρι
Στὴν ὠραία πρωτομαῖά.»

«Πρὶν ἀρχίσουν τὰ τραγοῦδια
Τὸ ἐσφάντωμα, οἱ χοροί,
Μέσα σ' ἀγκιχτα λουλούδια
Πρῶτη ἐπρόβαλες ἐσὺ.»

«— Πρῶτη ἐπρόβαλες, Μαρία,
Καὶ σὲ ἀπάτησα σιμά
Εἰς τὴν ἔρημ' ἐκκλησία,
*Ὅπου ἐπήγαμε συχρά.»

«Τὰ μαλλιά σου ἐπέφταν πλῆθος
Εἰς τὸν κάτασπρο λαιμό,
Καὶ σοῦ ἐστόλιξε τὸ στήθος
*Ῥόδο ὠραῖο, παρθερικό.»

«Μὲ τὸ χέρι σὰν τὸν κρῖνο
Μοῦ τὸ ἐπρόσφερες σεμρά·
Πᾶστο, μοῦ πες, σοῦ τὸ δίνω!
Καὶ μοῦ ἐσπάραιξε ἡ καρδιά.»

«*Ἀχ! σὸ χρόνιασμα, Μαρία,
Πάλ' ἐγύρισα ἐδεκεῖ,
Κ' ἔτρεξα σ' τὴν ἐκκλησία,
*Ὅπου σ' εἶχα πρωτοῖδε.»

«*Ἀλλ' ἀντὶ τὸ οὐράνιο στόμα,
Τὰ θεῖα βλέμματα γὰ ἰδῶ,
Καὶ τ' ἀέρινο τὸ σῶμα,
*Ὁραῖο πλάσμα, ἀγγελικό.»

«*Ἀχ, σὲ ἀπάτητο χορτάρι
Τί ξαρωῖγ'! μοναχὸ
*Ἐνα κάτασπρο λιθάρι
Μ' ἔνα ὀλόμανρο Σταυρό!»

«Μοναχὸς στὴ μοναξιά,
Εἰς τὸ μνημᾶ σου ἐμπροστά,
*Ἐγοράτισα, Μαρία,
Καὶ τὸ ἐφίλησα θερμά.»

«Κι' ἀπὸ τ' ἀρθὴ ἐκεῖ σπαρμένα
*Ἐκοῦσα ἕνα ἀσπρονδερό,
*Ἀχνὸ κ' ἄσπρο σὰν ἐσένα,
Σὰν ἐσὲ παρθερικό!»

«Νὰ το ἐδῶ! τῷχω μ' ἐκεῖνο,
*Ὅπου μ' ἔδωκες ἐσὺ,
Νὰ γ' τὸ Ῥόδο μὲ τὸν κρῖνο
Πάντα ἐνθῆμοσι πικρῆ.»

» Τὸ ἴνα σύμβολο θανάτου,
Τ' ἄλλο νύκτες κι' εὐμορφιάς.
— Ἡ γὰρ πάντα ἐδῶ κάτω
Ἀδελφὴ τῆς συμφορᾶς!»

Πνευματικωτέραν ἔτι πνέει τὴν εὐωδίαν ὁ ἐλεγειώδης λυρισμὸς τοῦ ποιητοῦ εἰς τὸ ἀσματικὸν αὐτὸ, ἐνθα ὁ Θάνατος καὶ τὸ Νήπιον συνέρχονται κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων εἰς διάλογον παθητικὸν ἅμα καὶ ἐπαγωγόν. Ἐμπνευσις πάντως ἑλληνικὴ, ἀναμιμνήσκουσα τὰ συγκινητικὰ ἐκεῖνα μυρολόγια τῶν Ψαριανῶν μητέρων. Ἄν τὸ χαρῖεν ποιημάτιον ἀνῆκεν εἰς ἄλλον, παρὰ εἰς ὁμογενῆ ποιητὴν, ἠθέλομεν ἀσμένως ἀπονεῖμι πρὸς τὸν συγγραφέα τὴν ἑλληνικὴν πολιτογράφειαν. Ἄξιον τῆ ἀληθείᾳ παντὸς ἐπαίνου. Διὸ οἱ μὴ εἰσέτι προμηθευθέντες τὸ βιβλίον τοῦ Κ. Τυπάλδου, ἢ οἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ διαμένοντες Ἕλληνες, θέλουσι, φρονουμέν, προθύμως ἀναγνώσει αὐτὸ καθ' ὀλοκληρίαν.

Τὸ Παιδάκι καὶ ὁ Χάρος.

« Παιδάκι ὀλόγαρο,
Ἄρθος Μαῖου,
Σ' τὴν ἄκρη κάθεται
Τοῦ ποταμοῦ.
» Λουλοῦδι κόκκινο
Μέσα πετρεῖ,
Γέρνει σ' τὰ κῆματα
Καὶ τὸ τηράει.

» Καὶ μὲ μιὰς ἄστραφαν
Μέσ' τὰ κερά
Τὰ μοσχομύριστα
Χρυσᾶ μαλλιά.
» Φεύγουν τὰ κῆματα
Φεγγοβλῶντας
Τ' ἄρθη παράμερα
Ἀπαρατῶντας.

Παιδάκι. « Ποτάμι ἀχάριστο
Ἐγχεῖς ὀχθιαῖς
Ἵλο λουλοῦδια
Κι' ὄλο μυρτιαῖς,
» Ὅμως, τὸ κῆμά σου
Ἐρίχτεις ἀέμα,
Ποτάμι ἀχάριστο,
Σὲ ξέρο χῶμα.

» Ἐγὼ ε' τῆς μάρας μου
Τὴν ἀγκαλιά
Κλεισμένο στέχομα:
Ἵλο γὰρ!

» — Καὶ τὸ λουλοῦδε,
Ποῦ γε ἀπαρῖσαι
Τὸ κῆμα ἀντίπερα,
Κινάει τὰ πιάση,

» Ὅταν αἰφνίδια
Ἀπ' τὰ κερά
Γέροντας κάτασπρος
Βγαίνει μὲ μιὰ
» Τ' ἄσπρα του γέρεια
Τ' ἄθωο τηράζει,
Θωρεῖ τὸ βλέμμα του
Κι' ἀνατριχιάζει.

Χάρ. » Αὐτοῦ τί κάθεται

Παιδί μικρό;

Παιδί. » Θάρτη ἢ μαροῦλά μου,

Τὴν καρτερῶ

Χάρ. » Ἐλα, παιδάκι μου,

Σ' τὴν ἀγκαλιά μου

Γιὰ σὲ παρήτησα

Τὴν κατοικιά μου!

Παιδί. » Ὑγρὰ ἔ' τὰ βροχὰ σου,

Καὶ τὸ κορμί,

Μέσ' τὴν ἀγκάλῃ σου

Θὰ ψυχραθῆ.

Χάρ. » Ὅσα λουλοῦδια

Κι' ἄρθη μοῦ δώση

Στρώνω τ' τὸν κόρφο μου

Νὰ μὴν κρυώσης.

» Παιδί, τὰ μάτια μου

Ἵσαν ἐσέ,

Δὲν εἶδαν ἄγγελο

Σ' τὴ γῆ ποτέ!

» Ἐλα σ' τὸν τόπο μου

Νὰ βρῆς στολῖδια,

Τραγοῦδια ἀνήκουστα,

Λογιῶν παιγνίδια!

Παιδί. » Θάρτη ζητῶντας με,

Κι' ἄρ δὲ μ' ἐδρῆ,

Ποῦ ἢ μαροῦλά μου

Θὰ πικραθῆ!

Χάρ. » Γνωρίζει ἢ μάρα σου

Τὸ πάτημά μου,

Σ' εἰρίσκει γλήγορα

Σ' τὴν ἀγκαλιά μου.

» Σ' ἐσὲ θὰ ἔ' ἀρχεται

Παρτοτεινά,

Τὴν αὐγὴ χάραμα,

Τὸ βράδυ ἀργά.

Παιδί. » Γιὰ τὰ Χριστογεννα,

Γι' αὐρισ, μοῦ κάρει

Ἵλάσπρο φόρημα
Μ' ἄρθος στεφάνι.
Χάρ. » Παιδί μου, ὀλόλαμπρα
Σὲ ρτῶ μ' αὐτὰ,
Σὲ πᾶω σὰν ἄγγελο
Σ' τὴν ἐκκλησιά!

Παιδί. » Γέρω, ἢ μαροῦλά μου
Μοῦ τραγουδάει,
Μέσα σ' τὸν κόρφο τῆς
Μ' ἀποκοιμάει!

Χάρ. » Καὶ μέσ' τὸν κόρφο μου
Θὰ κοιμηθῆς,
Χωρὶς ὄνειρατα
Ποτὲ τὰ ἰδῆς.

Παιδί. » Τὴ ρύχτα ἢ μάρα μου
Ὅταν ξυπνήσῃ,
Ἀποζητῶντας με,
Θὰ λαχταρίσῃ!

Χάρ. » Μέσ' τὴν ἀτάραχη
Κ' ἔρμη ρυχτιά
Σὲ βᾶνω, ρηπιο μου,
Γλυκὰ, γλυκὰ,

» Μέσ' τὴν ὀλόραοικτη
Τὴν ἀγκαλιά τῆς,
Γιὰ τὰ σὲ χαίρεται
Στὰ ὄνειρατά τῆς.

Παιδί. » Τ' ἄρθος ποῦ ἐπότιζα
Κάθε πρωτὶ,
Ἀπαρατῶντας το,
Θὰ παραθῆ!

Χάρ. » Λουλοῦδια γέρω σου
Μύρια θ' ἀνθίζουν,
Νύκτα τ' ἀστέρια
Θὰ στὰ ποτίζουν.

Παιδί. » Χλωμ' εἶναι ἢ ὄψις σου,
Τὸ βλέμμα ἀργό.
— Γέρω, σὲ σκιάζομαι
Ποῦ σὲ θωρῶ!

Χάρ. » Κι' ὅμως στὸν κόρφο μου
Χύρεις λαμπράδα
Ποῦ σβυεῖ τῆς ὄψις μου
Τὴ μαύρη ἀχράδα

Παιδί. » Ἀκούω τῆς μάρας μου
Τὴ στεναξιά!
Χάρ. » Εἶρ' ἀεροφύσημα
Μέσ' τὰ κλαδιά.

Παιδί. » Τί χρυσὰ κλάμματα
Τ' ἀέρι φέρει;
Χάρ. » Τὸ κῆμα βόγκωντας
Τὸ βράχο δέρνει.

Παιδί. » Ὑπνος μ' ἐπλάκωσε
Μάρα μου, ἐδῶ —
Μάρα, σ' τὸν κόρφο σου
Νὰ κοιμηθῶ!

Χάρ. » Γιὰ ἰδές ἀνθόπλεκτο
Σ' τὸ πλάι σου στρώμα,
Τὶ μοσχολίβανα
Βγάσει το χῶμα!

» Παιδί μου, πλάγιασε
Καὶ τὸ φιλεῖ
Σ' τὸ δίνει ἢ μάρα σου,
Δὲ σ' τὸ κρατεῖ!

» Ὅταν ὀλόμαυρη
Ἡ ρύχτα φαίνεται,
Σ' τὸ χῶμα γέροντας
Τ' ἄρθος μαραινεται)

Παιδί. » Ἡ στερεὴ σβένεται
Ἀκτῖνα ἡλιοῦ....
Ἀστράφουν χρώματα
Μύρια παρτοῦ!....

Χάρ. » Φλόγα ἐτοιμόσβυστη
Φεγγοβλόαι
Παιδί. » — Πουλάκι ὀλόχρυσο
Ἀεροπετάει....
Γλυκοφιλήματα
Γέρω ἀγροικῶ...
Τραγοῦδια ἀνήκουστα...
.....

Χάρ. » Δὲν εἶναι πλειό!

Χορὸς (ἄνωθεν).

» Ἀναγαλλιάσετε
Ἄστρα καὶ γῆς,
Γεννάται σήμερα
Ὁ Λυτρωτής!

Μία φωνή.

» Προσμεῖνατε, ἄγγελοι,
Τὸ θεῖο τραγοῦδι
Νὰ πῆ σ' τὸ ἀγκάλαις σα;
Κι' ἄλλο ἀγγελοῦδι.

» Ἡ μάρα ἢ ἀχαρη
Φθάει μὲ μιὰ,
Καὶ τὸ παιδάκι τῆς
Ἀποζητᾶ.
Σὰν κρῖνο βλέπει το
Σ' τ' ἄρθη γυμμένο....
Τὸ φιλεῖ τρέμοντας
Ἀποθαμμένο.

Ἐπαύτως ἀξιοσημείωτα τῆς Δημοτικῆς Μούσης προϊόντα εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους τὸ Πλάσμα τῆς Φαντασίας, ὁ Τραγουδιστής, ἡ Καταδίκη τοῦ Κλέφτου, ἡ Τρελή, καὶ τὸ Καράβι ὅπου ἐρίψαν εἰς τὴν θάλασσαν ἄσμάτια ταῦτα, ἔνθα πρὸς τὴν ελεγειακὴν ἐπίπνοιαν, διαπρέπουσιν εὐροια ῥυθμοῦ, καὶ εἰκονικῆς λέξεως. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ περαιτέρω, ἀναγκαζόμεθα, τοῦ τόπου φειδόμενοι, νὰ παραπέμψωμεν θαρρητικοὶ τὸν ἀναγνώστην πρὸς τὸν βιβλιοπώλην.

Ἐδοκίμασεν ὁ Κ. Τυπάλδος τὸν οἶστρόν του καὶ εἰς τὸ στάδιον τὸ Ἐπικολυρικόν, ἤτοι εἰς τὴν διὰ Εἰδουλλίου ἰδανοποίησιν τῶν ἐξόχων συμβάντων τοῦ Ἄγωνος. Τοιοῦτου εἶδους δοκίμιον δύναται λ. χ. νὰ κοιθῇ ὁ Θάνατος τῆς Χάμκος, κατ' ἐξοχὴν δὲ ὁ Ῥήγας, ποίημα συγκείμενον ἐκ σελίδων 28 περιπίου, καὶ εἰς τρία μέρη διαιρούμενον, ἡ Ἐμπνευσίς, ἡ Συνομοσία, καὶ ὁ Θάνατος. Ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς τονίζει εἰς ἕχον βαρύτερον τὴν λύραν, ἐπαίρει τὴν φωνὴν ἐνθεαστικῶς καὶ τοὺς ἐρωτικὸς στεναγμοὺς, τὴν ελεγειακὴν μαλακότητα ἀποτιθέμενος, ἐπιλαμβάνεται τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας. . . . Μεταβαίνομεν λοιπὸν εἰς ἄλλην τάξιν ἰδεῶν, εἰς ἀνωτέραν ποιήσεως βαθμίδα. Ἡ τροπὴ τοῦ τόνου χεῖρῃ προσοχῆς. Προκειμένου λόγου περὶ ἱστορίας ἐν τῇ Ποίησει, θέματος τὰ μάλιστα σπουδαίου, ἡ ἐπίκρισις πτωεῖται, καὶ συντονωτέραν ἐρίσταται τὴν ἐπίστασιν.

Καὶ κατὰ πρῶτον, μετὰ πολλῆς χαρᾶς παρατηροῦμεν, ὅτι σύνθεσις τῆς Νεοελληνικῆς Ποιήσεως ὁρητήριον εἶναι ἡ φιλοπατρία, τὸ θεῖον αὐτὸ πάθος ὅπερ ἐκαλέσαμεν ἀλλαγῶν ἰεράν ἀγκυραν, εὐγενὲς αἶσθημα πηγάζον ἐκ τῆς θρησκείας καὶ τυχεύουσι ἀνάγκης ἀναπληροῦν αὐτήν. Αἶσθημα γοῦν φιλοπατρίας ἐνέπνευσε τοῦ Ῥήγα τὴν ἰδέαν καὶ πρὸς τὸν ἐπικρινόμενον ποιητήν. Ὁ Κ. Τυπάλδος, τέκνον Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐποχῆς του, ἔκρινε χρέος υἱικὸν καὶ φιλόστοργον νὰ καθυγάσῃ τὴν βίβλον αὐτοῦ, ἐξυμῶν τὰ προίμα τοῦ ἄγωνος ἐν ταῖς περιπετείαις τοῦ ἀειμνήστου Φερόχιου. Ὄθεν, εἰς ὑπερέτερον χώρον ἐμπνεύσεων ὑψώσας τὴν διάνοιαν, ἐξέθεσεν ἐν λυρικῇ τινι τριλογίᾳ τὰ κυριώτερα περιστατικὰ τῆς πολιτείας τοῦ ἀνδρός, ὃν ἔλαβεν ὡς ἥρωα ἐποποιίας. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ εὐγενέστερον τοῦ θέματος ἐπιμύθησας, προσεκάλεσεν εἰς ἐπικουρίαν κρείττονα τέχνης βοηθήματα. Τῶ ὄντι πλὴν τῶν ἐθνικῶν φρονημάτων, ἅπερ διανθίζουσι τὸ σύνολον, ὑπάρχουσι σποράδην ἐν τῷ ποιητικῷ τούτῳ σκηνογραφήματα, οὐ μικρὰν περιποιούντα τιμὴν πρὸς τὴν ζωγραφικὴν ἰκονότητα τοῦ συγγραφέως. Ἡ ποιικιλία τοῦ μέτρου ἀναπλέκεται κατάλληλος, εὐστοχος, ἀναπαυτική. Ὁ ῥυθμὸς ἀρμονικὸς, καὶ πολλάκις ἔντονος. Καὶ τὸ μὲν διήγημα ἀναπτύσσεται ἐντέχνως διηρημένον, ἡ δὲ λέξις ποῦ καὶ ποῦ περιποιεῖται διὰ συνθέσεων προσφωῶν ἅμα καὶ εἰκονικῶν.

Ἀλλὰ, φρονούμεν, καθὼς ἡ σχολὴ τοῦ Πυθαγόρου, οὕτω καὶ ἡ φιλοπατρία ἔχει βαθμοὺς. Ἄλλη μὲν ἡ

περωτισμένη φιλοπατρία τοῦ ποιητοῦ, ἄλλη δὲ ἡ ἀπερίσκεπτος τοῦ κοινοῦ καὶ χυδαίου. Ὡς πρὸς τοῦτο, ἀδιστακτικῶς καὶ μετὰ παρρησίας προομολογοῦμεν, ὅτι ἀριστίνδην ἐτοιμαζόμεθα νὰ κρίνωμεν τῆς ἱστορικῆς Ποιήσεως τὴν φιλοπατρίαν.

Φέρομεν γνώμην σταθεράν, ὅτι ἡ Ποίησις, καὶ ἐν γένει ἡ Φιλολογία οἰουδὴποτε ἐθνικῆς, δὲν εἶναι ἀπλῶς ὠρισμέναι νὰ ἐνεργῶσιν ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων, καὶ ἐπὶ τῆς φαντασίας, νὰ προκαλῶσι τὴν εὐπάθειαν, ἢ τὸν πρὸς τὴν ἀνδρίαν θαυμασμόν, νὰ ὑπερεθίσωσι τὰ πάθη δι' ἀβεβαίων καὶ ἀσκόπων παρατηρημάτων, ἢ νὰ γαργαλίσωσι τὰς ἀδυναμίας τοῦ κοινοῦ, ἀλλ' ὀφείλουσιν ἐτι, πρὸ πάντων ὀφείλουσιν, τὰ τοῦ γένους ἐμφυτὰ ἐλαττώματα πατρικῆ τῆ προνοίας προδικηνοῦσαι, τὰς κληρονομικὰς ἀρρωστίας σταθμίσασαι καὶ προαφορίσασαι, νὰ ἐπιφέρωσι τὴν προσήκουσαν πνευματικὴν θεραπείαν. Ἀστοχος, ἀλυσιτελής, εἰμὴ καὶ βλαβερὰ, πολιτεύεται ἡ Ποίησις, τοιοῦτον ἱερὸν σκοπὸν μὴ προτιθεμένη. — Ὁ Ἕλλην λ. χ. βέπει κατ' ἐμφυτον κλίσιν πρὸς τὰς γενικότητας, πρὸς τὸ θεωρητικόν, τὸ μετέωρον, τὸ ἀφρημένον. Ἡ Ποίησις, ἡ Φιλολογία, ἡ Πολιτικὴ τῆς πρεσβυτέρας Ἑλλάδος, ἡ Θεολογία τοῦ μεσαιῶνος, ἡ ἀίχτης πρὸς τὸ πλῆθος καὶ μεμονωμένη γλῶσσά του, ὡς δὲ θέλομεν ἴδει παρακατιῶν, αὐταὶ αὐταὶ αἱ ἡμέτεραι διαθέσεις, μαρτυροῦσι τὸ ἀληθές τοῦ ὀρισμοῦ. Τοῦ Ἑλλήνος τὸ πνεῦμα, πᾶσαν λεπτομέρειαν ἀποστρεφόμενον, διαφεύγον τὰ καθ' ἕκαστα, μετὰ τινος φοιτικῆς καταφρονοῦν τὰς χαμηλὰς τῆς γῆς ἀνωμαλίας, ἀπαιωρεῖται προθύμως εἰς ὑψὲς μεσουράνια, ὅθεν ἐν τῷ συνόλω καὶ πανοραμικῶς ἀρέσκειται τὰ ἐγκόσμια νὰ ἐπισκοπῇ. Ἡ κεντροβύξ αὐτῆ ῥοπῆ, ἢν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις αἰνίττεται ὁ Πήγασος, ναὶ μὲν ἄλλοτε προσήνεγκε χρηστάς πρὸς τὴν ποίησιν, τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν θρησκείαν ὑπηρεσίας, ἀποβάνει ὅμως, ὡς πραγματικῶς ἀπέδη, βλαπτικὴ πρὸς τὴν ὕλικὴν ὑπαρξίν, τὴν κοινωνικὴν ὑγιεινὴν, τὴν εὐρωστίαν καὶ μακροβιότητα τῆς φυλῆς. Ἐπειδὴ, καθὼς νοσηματικὴ πρὸς τὸν ὄργανισμόν διατελεῖ ἡ ὑπερβολικὴ φιλοπραγμοσύνη, ἡ κτηνώδης ἐκείνη γενεῶν τινῶν πραγματοκόπησις, οὕτως ἐξ ἄλλου μέρους ἀσθενοποιῶς καὶ χανωντικῆς περιίσταται ἡ περιττὴ πρὸς τὸν μετεωρισμὸν ῥοπῆ. Ἡ πραγματικὴ ὄψις τοῦ βίου, ἡ κατὰ φύσιν καὶ μὴ κατὰ διανοίαν ἐτυμότης, ἡ τῆς κτίσεως αὐτοαπλότης, ὁ κόσμος ἀκριβῶς ὡς ὑπάρχει καὶ φαίνεται, ὁ ἀνθρώπος, οὐχὶ οἷος ὀφείλει νὰ ἦναι ἐν τῷ μέλλοντι, ἀλλ' οἷος ἔστι καὶ ἐργάζεται ἐν τῷ παρόντι, ἡ ἐξακριβωσις, ἐνὶ λόγῳ, τῆς ὁρατῆς μορφῆς, ἡ φιλοσοφία τοῦ ἐνεστώτος, ἡ ἐξέφυγε πάντοτε πρὸς τὸν Ἕλληνα, ἡ πάντοτε ὁ Ἕλλην ἀπέφυγεν αὐτήν. Ἦ ποτε ὁ Ἕλλην ἐράσθη ἐπιστήμης πειραματικῆς, θετικῆς γνώσεως; ποτε ἐπιμῶνως καὶ καρτερικῶς ἠκολούθησε τὰ ἔγνη τῆς πραγματικότητος; ποτε ἀμεταλλάκτως ἐστερέωσε τὰς ἐξέσεις καὶ συνθέσεις του ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς καθήμερης ὑπάρξεως; ποτε ἐφρόντισε νὰ διαχαράξῃ μίαν τινὰ ὁδὸν, ταύτην γε διατεθειμένος εἰς

τὸ ἐξῆς νὰ διανύσῃ; Εἰς τὰ ὑπεράκρια τῆς θεωρίας ἀναβίβηθεις, καὶ εἰς χρονοτριβήσας, οὐδέποτε νυκτίστην ὁ μεριμνοφροντιστὴς νὰ χωροσκοπήσῃ τὴν γῆν, ἢν ἔλαβεν εἰς κληρὸν, ἢ νὰ οἰκοδομήσῃ οἶκον στερῶν, εὐθεμελίον διὰ τὴν ἀπογονὴν του, ἢ νὰ καθιδρύσῃ θεσμοὺς πολιτικούς, προωρισμένους εἰς μνημότητα καὶ κοινωφελείαν. Ἡ γυνὴ καὶ ὁ πλοῦτος, δελεάσματα τοῦ νῦν αἵματος, δὲν τὸν ἐπλάνησαν. Γεωργία, βιομηχανία, βαναυσουργία! Φεῦ τῆς δυσαχθοῦς ἀνάγκης! Ἐμπόριον! Εὐτελιστικὸν ἐπάγγελμα. Ὁ βίος ὁ οἰκιακός! Δυσπλήρωτον ὄρημα πρὸς τὴν Βίμαρμένην. Ἀλλοίμονον, ἂν πρὸς ἀπάθειαν τοιαύτην εἶχεν ὁ Ἕλλην ἐπισυνάψῃ καὶ τὴν ἐνδειαν Ἀγάπης! Ἀγαθὴ τύχη τοιοῦτου ἀγαθοῦ δὲν ἐστερήθη. Ναὶ ἠγάπησεν ὁ Ἕλλην. — Ἀλλὰ τίς ποτε ἡ ἀγάπη του; Ἀφρημένη καὶ αὐτὴ, ἀσαρκοῦς, ὑπερκόσμιος σχεδὸν ἀγάπη οὔτε ὁρατὴ, οὔτε ἀπτή ἀγάπη, μὴ κατὰ τοὺς γνωστοὺς νόμους τῆς φύσεως ἐκ γῆς ἀναβλύζουσα, καὶ κάτωθεν ὡσαύτως πηγὴ πρὸς οὐρανὸν ἀναδιδομένη, ἀλλὰ παραδόξως πως εἰς χώρας ὑπερνεφέλους γεννηθεῖσα, καὶ ἐξ ὕψους νεφέλης πρὸς τὴν γῆν καταβαίνουσα. ἠγάπησεν ὁ Ἕλλην διὰ νοῦς πταρόντος μᾶλλον, ἢ διὰ καρδίας. ἠγάπησε τὴν πατρίδα αὐτοῦ, οὐχὶ διὰ τὴν περισκεμμένην, καὶ βαθμιαίαν, καὶ ὑπομονητικὴν τελειοποίησιν τῆς πατρίδος αὐτῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξ ὀρμῆς ἐνδομύχου καὶ ἀνυπερθέτου πρὸς τὴν ἰδανοποίησιν τῆς εἰς ἄλλας λέξεις, περιεποιήθη τὴν ἰδίαν κοινωνίαν μᾶλλον ὡς ἐρωτόληπτος νεοῦμος, ἢ ὡς συνετὸς οἰκογενειάρχης. Ἄλλὰ καὶ τίνος χάριν ἠγάπησε, καὶ ἐκ προομιῶν ἐνηγκαλίστατο, τὸν χριστιανισμόν; Ἄρα πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν πρακτικῶν παραγγελμάτων, ὅσα ἡ τοῦ Εὐαγγελίου ἠθικὴ περιείχε καὶ διεκήρυττε; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. ἠγάπησεν ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς τὸν χριστιανισμόν, μόνον ὅπως τὴν κοινωνικὴν, καὶ θετικὴν, καὶ πρακτικὴν τούτου ἀποστολὴν ἐγεῖρη εἰς περιωπὴν φιλοσοφίας, ὅπως ἰδανοποιήσῃ καὶ θεολογοποιήσῃ τὰ ἐμψυχα στοιχεῖα ἐξ ὧν ἡ Καινὴ Διαθήκη συνθετῆτο, ὅπως μεταβάλλῃ τὴν σάρκα εἰς πνεῦμα, πως τὸ ἐν ὕλῃ καὶ μορφῇ ὑπάρχον μεταστοιχειώσῃ εἰς κεφάλαιον ὑπερούσιον.

Καὶ ταῦτα μὲν ἀναντιρρήτα ἴτι δὲ προκύπτει ἐκ τοιαύτης διαθέσεως; — Πλασματικῆς οὐσίας τῆς ἰδανοποιητικῆς ἀσχολίας, θεμελίον καὶ κρηπίς τῆς ἐλληνικῆς ἐξεργασίας δὲν εἶναι ἡ ἐκ τῶν ὀστέρων πειραματικὴ ἀλήθεια, ἡ πασιφανὴς καὶ ἀναμφίλεκτος ἐτυμότης, ἡ τῶν Ῥωμαίων *evidentia rerum*, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον τῆς πραγματομαθείας, ἡ μυθοπλαστία καὶ συμβολοποίησις. Διό, ὁ διασημότερος τῶν πραγματοκόπων, ὁ Ἄγγλος, σπανίως καὶ μετὰ βίας ψεύδεται, ὁ δὲ ἰδανόκοπος Ἕλλην μυθολογεῖ. Ὁ μὲν φίλος τῆς λεπτομερείας Ἄγγλος δογματοποιεῖ τὸ καθήκον, *duty*, ὁ δὲ ἀεροπέτης Ἕλλην λατρεύει τὸ μετεωρότατον πάντων, τὴν *désar*. Ἐντεῦθεν ἡ ἡμετέρα πρὸς τὴν ποίησιν ῥοπῆ, ἔντε τῆ ἠθικῆ καὶ τῆς φιλολογίᾳ (ποίησις, ἀντιποίησις, προσποίησις λέξεις συμπαραγωγοί). Καὶ πολῦτιμον ἀνεκτίμητον μὲν

πράγμα πρὸς τὸν Ἄγγλον ἡ πατρίς; πρᾶγμα ὅμως πρᾶγμα ὑπαρκτόν, ψηλαφητόν, ἔχον ὄγκον, σχῆμα, χεῖμα, ὡς πᾶν ἄλλο ὄν, ἔχον νῦν μὲν τὸ λαμπρὸν τοῦ χρυσοῦ, νῦν δὲ τὸ λευκὸν τῆς Ἰνδικῆς ζαχάρεως, ἄλλοτε δὲ τὸ μέλαν τοῦ γαιάνθρακος, ἄλλοτε δ' ἄλλο. Ἐβλάστη τὸ πολῦτιμον κεφάλαιον; Φεῦ τοῦ ὑπλήνου παλατιοῦ! Ἡ ἀγέρωχος Ἀγγλία, the haughty England, κατέπεσεν ἐν ἀκαρεί. Ὁ Ἄγγλος ἀπώλεσε τὰ πάντα, καὶ πλοῦτον, καὶ κράτος, καὶ ὑπεροψίαν. — Ὁ νοούμενος, ἐξ ἐναντίας, ἡ Ἑλλάς τοῦ Ἑλλήνος, ὃν μεταφυσικὸν, ἰδέα ἀνευάρκωτος, ἀφρημένη, μήτε γένος, μήτε ἀριθμὸν, μήτε πτώτιν ἔχουσα. Τὴν αὐτὴν οὐσίαν ταύτην μὴ ζητήσῃς ἐν τοῖς ὁρατοῖς εὐρήσεις αὐτὴν ἐσκηνωμένην εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Ἐκεῖ δὴ βρονος ἡ Ἑλλάς τοῦ Ἑλλήνος ἠγεμονεύει. Ἐχεις ὅμως πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ὅσους θέλης ὁδηγούς. Πλὴν τῶν μύθων, συμβόλων, ἀλληγοριῶν, μεταφορῶν, ὑπερβολῶν, ὑποθέσεων, σχημάτων διανοίας παντός εἶδους, ἔχεις περιπλέον καὶ τινα προσηγορικὰ μεγάλωχα, πολυσύλλαβα, ἐμφαντικὰ ὄν, διὰ μὲν τὸ παρελθόν, Ἀ-ρι-στο-γεί-των, Θε-μι-στο-κλῆς, Ἐ-πα-μει-νών-δας, διὰ δὲ τὸ μέλλον, Ἀ-γα-θά-γε-λας, Λύ-το-κρα-το-ρί-α, Ἀ-γί-α Σο-φί-α, κτλ. Ἀλλ' ἐξ ἀμοιβῆς, ὡς ὃν νοούμενος καὶ μὴ ὑποκείμενος εἰς τὰς αἰσθήσεις, ἡ θεὰ αὐτὴ πλεονεκτεῖ τῆς Ἀγγλίας κατὰ τοῦτο ὅτι βασιλεύει ἀπαρχαίως, ἀκίνδυνος, μόνιμος τοσοῦτον, ὅσον αὐτὴ ἡ ὑπερξίς τῆς ὁμωνύμου γενεᾶς. Οὐδὲν πρὸς βλάβην τῆς ἰσχύος, οὔτε χρόνου δρέπανον, οὔτε διωγμὸς, οὔτε βαβάρου ὕβρις. — Συμπληροῦμεν τὸν παραλληλισμὸν. — Ἐξοχα γνωρίσματα τοῦ πραγματοκόπου, τοῦ μὴ ὑπὸ τύπων, σχημάτων, ὀνομάτων ἀλίσκομένου Ἄγγλου, εἶναι ἡ ταχυεργία, ἡ δραστηριότης, ἡ τυχοδιωκτικὴ φιλοκέρδεια, ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ *Réalisme*, ὡς ἡ γραμματολογία, καινολεκτήσασα, ἐπεσήμανε τὸ πνεῦμα τῆς θετικότητος. Πρὸς τὸν Ἄγγλον ὀφείλει ὁ κόσμος τὴν κρείττονα τῶν ἀνθρωπίνων ἀνακαλύψεων, τὴν ταχύτητα. Διὰ τῆς ταχύτητος ὁ ἀνθρώπος ὑποβάλλει βαθμῶν εἰς τὴν θέλησιν καὶ ἐξουσίαν αὐτοῦ τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον, τοὺς δύο φοβεροὺς ἀντιπάλους, οὓς ἡ Βίμαρμένη ἀντιπαρέταξεν εἰς τὴν παντοδυναμίαν του. Ἡ ταχύτης εἶναι ὁ ἄγνωστος Θεὸς τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Σήμερον ταχύτης σημαίνει κράτος, κυριαρχίαν, ὑπεροχήν, σημαίνει ὑπαρξίν, ζωὴν. Ὁ δὲ Ἄγγλος πρὸς τοιαύτην λειτουργίαν ἐσχισμάτισε καὶ διέπλεσε τὸ ὄργανον τῆς γλώσσης του γλώσσα, ταχεῖα μὲν συνήθως, ὅσον ἡ τῆς νοήσεως ἀστραπή, σφιγκτὴ δὲ καὶ συντετμημένη, καὶ πολλάκις μονοσύλλαβος, καθάπερ πρόσταγμα ναυάρχου ἐν ὥρᾳ μάχης, ὀξύφωνος δὲ καὶ διαπεραστικὴ, ὡς συριγμὸς αἰθηραδρομικῆς μηχανῆς. Ἰδοὺ ἡ κατὰ Στράβωνα τραχυρόφωνος ἐκείνη διάλεκτος τοῦ Βρεταννοῦ! Καὶ ὅμως ἡ διάλεκτος αὐτὴ περιέρχεται σήμερον τὴν οἰκουμένην, πολιτεύουσα ἔθνη καὶ λαοὺς, ὅσον ἡ Ἑλληνὶς δὲν περιήλθεν οὔτε ἐπὶ Περικλέους, οὔτε ἐπὶ Ἀλεξάνδρου. Αὐτὴ διέδωσε καὶ διαδίδει τὸν Νόμον τῆς

ελευθερίας, αυτή κρατεί διακοσίων εκατομμυρίων ψυχών, αυτή το κυριώτερον και ενεργέστερον ὄργανον τῆς πολυδραστείας τοῦ αἰῶνάς μας. Ἡ δὲ ὀρθογραφία τῆς ἐπισταφηνίζει τοῦ Ἀγγλοῦ τὸ θάρρος και τὴν τροχάλην ὁρμήν. Δύο μόνον οὐσιαστικά διδάσκονται οἱ παῖδες νὰ γράφωσι στοιχείους κεφαλαίους, τὸν Θεόν, καὶ τὸ Ἐγώ (God and I). Τὰ λοιπὰ ἄλλα εἰς τὰ δύο ταῦτα περιλαμβάνονται. Ὁ μὲν Θεός, κατὰ τὴν Κυριακὴν εὐχὴν, ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τὸ δὲ Ἐγώ, κατ' Ἀγγλικὴν πεποιθῆσιν, ἐπὶ τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν. Διθεῖα ἀπαραδειγματίστος, καθιστῶσα τὴν ἐθνικὴν προσωπικότητα μονομερῆ, ὀλοσφυσήλατον, πυραμιδικὴν σχεδόν. — Ἡμεῖς, τοῦναντίον, φύσει ὄντες τῆς ὑλικῆς ἐνεργείας καὶ σωματικῆς δραστηριότητος ἔχθροι, μᾶλλον δὲ πρὸς τὴν θεωρητικὴν ὄνειροπόλησιν, πρὸς γραμματικὰς καὶ ῥητορικὰς ἐπιδείξεις ἐναποβλέψαντες καὶ ἐναποβλέποντες, ἢ πρὸς τὴν παρ' ἑκάστοις ἰδίαν καὶ πρὸς τὴν περιεκτικὴν τῆς πολιτείας ὑπεροχὴν, ἡμεῖς οἱ μάνταις καὶ φαντασιακοὶ καὶ φιλενδεικταί, ἀντιγλώσσης ἀπλῆς, πασιγνώστου, συντόμου, δραστηκῆς, ἐπιτακτικῆς, γλώσσης τὴν ἰκμάδα καὶ ζωτικότητα ἀρουμένης ἐκ τοῦ παρόντος, γλώσσης ἐπεικτικῆς ἐνσαρκουμένης ἐν τῇ ἐργοποιίᾳ, τῷ καμᾶτῳ, τῇ καθημερινῇ τοῦ γένους ζωῇ καὶ προκοπῇ, ἀντιγλώσσης ὁσημέραι συναρμοζομένης πρὸς τὰς βιαστικὰς ἀνάγκας, πρὸς τὰς εὐχὰς, πρὸς τὰς ἀνυπερθέτους ἐξαιτήσεις τοῦ γένους, ἡμεῖς, τοῦναντίον, ἀριστοπειρίας χάριν, μεταχειριζόμεθα καὶ καθιερούμεν γλώσσαν μᾶλλον ἐπὶ μᾶλλον χωριζομένην ἀπὸ τῆς ὑλικῆς συνεργασίας, καὶ τῆς ὀργανικῆς ἀναπτύξεως, καὶ τῆς φιλοπροόδου διαθέσεως τοῦ λαοῦ. Ἡμεῖς, ἐφάμιλλοι τῶν παιδαγωγῶν αὐτῶν, οὗς ὁ Ἰουβενάλης θεατροῖζει ἐξ ἔδρας τῆς Ῥωμαϊκῆς δραστηριότητος, ἀπόγονοι δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῆς Βυζαντινῆς κακοζήλιος γραμματικῶν, ἡμεῖς, οἱ ἀσυγκρίτως κακοζήλιότεροι, ἐξιστάμενοι καὶ τῆς ἐντολῆς ἡμῶν, ἐξιστάμενοι καὶ τοῦ νῦν αἰῶνος, ὅπως ἐπιδιώξωμεν ἐπανόρθωσιν ἐποχῆς, ἧς ὁ ἀντιφωτισμὸς ἐπὶ τὸ δραματικὸν ρεῦμα τῆς ἱστορίας πλανᾷ τὸ βλέμμα μας, ἡμεῖς, παρὰ πᾶσαν τοῦ κόσμου προσδοκίαν, παλινδρομοῦμεν, καρκινοβατοῦμεν, ἀναποδίζομεν πρὸς τὴν ἀνυπαρξίαν τοῦ παρελθόντος εἰς μὲν τὸ σημερινὸν καὶ ἐμβιον ὑποκαθιστῶντες πᾶν ὅ,τι πεπαλαιωμένον καὶ εὐρωτιῶν, εἰς δὲ τὸ εὐχρηστον ἀντικαθιστῶντες τὸ ἀχρηστον, εἰς δὲ τὸ σύντομον, τὸ περιττὸν καὶ πολυσύλλαβον, εἰς δὲ τὸ ἀπλοῦν, τὸ σύνθετον, εἰς δὲ τὸ γοργόν, τὸ ἐκ μακρᾶς ἀχρηστίας ἐκνευρωσμένον ἡμεῖς, ἐν ὀλίγοις, ἀποθέτομεν ἰδιοχειρίας τοῦ γάμου τὸ ἔνδυμα, καὶ τὸ σάβανον ἐνδύομεθα ἰδιοχειρίως. Ἐς ἐκ τῆς ἰδιοτρόπου καὶ μοναδικῆς ταύτης ἐξέως, δύο τινὰς ἐτεροφυεῖς ζωὰς ὁ ἀλλοεθνὴς διακρίνει ἐν ἡμῖν, ζωὰς συγγρόνους μὲν, ἀλλ' ὡσαύτως ἐλλειπεῖς· ἅνω μὲν, τὴν ζωὴν τῆς διανοητικῆς ἀφαιρέσεως, τῆς ματαιοσπουδίας, τῆς καρκινοβασίας, κατωτέρω δὲ, τὴν θετικωτέραν ἄλλην τῆς τοῦ γένους ὑλικῆς ἀναπτύξεως. Βλέπει παράδοξον φαινόμενον· τοὺς μὲν

πόδας τοῦ φαντάσματος βαίνοντας ἐπιπόνως εἰς τὰ πρόσω, τὴν δὲ κεφαλὴν δυσπειθοῦσαν, καὶ εἰς τοῦπισθεν ἐπικλίνουσαν. Δύο θελήσεις ἀντιθέτους, δύο κινήσεις, δύο πνεύματα, δύο γλώσσας ἐν ἀδιακόπῳ συγκρούσει καὶ ἀμοιβαίᾳ ζημία παρατηρεῖ. Ὁθεν, καὶ ὡς ἄλλος μυθολογούμενος Πρωταεὺς, ὑπὸ ὄψεως ἐτεροσιδεῖς παρίσταται πρὸς τὸν ἐπιγλυν τὸ ἦθος μας· νῦν μὲν φαίνεται εἰς τὸ φῶς τοῦ παρόντος ὑπολάμπων, νῦν δὲ ὑπὸ τῆς οὐμίχλης τοῦ παρελθόντος ἐπισκοτούμενον· ἦτοι, νῦν μὲν ἀληθινὸν καὶ ἐμψυχον, ἄλλοτε δὲ νεκροφανὲς καὶ πλασματώδες, καὶ προσπεποιημένον. — Εὐστοχώτερος λοιπὸν ὁ Ἀγγλος. Οὗτος, πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ του, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὁδὸν πεζός τε καὶ σπυευστικός ἐβάδιζε πάντοτε, τὴν πρὸ ὀφθαλμῶν εὐθείαν. Ἡμεῖς δὲ, εἰς τοὺς σκολοὺς τοῦ λογισμοῦ περιδρόμους συνειθισμένοι, καὶ κακοςυνειθισμένοι, πολλὰ μὲν στενὰ μονοπάτια διεχαράξαμεν, ἀλλὰ τὸν εὐθύπορον καὶ συντομώτερον δρόμον ἠγνοήκαμεν καὶ ἀγνοοῦμεν (α).

Αὐτόδηλον ἐκ τῶν εἰρημένων ἐπιταί, ὅτι ὁ Ἕλληνας δὲν ἐζήτησε τὴν Ποίησιν, ὡς ὁ Ἀγγλος, ἐν τῇ ἀποσυνθέσει τοῦ παρόντος, ἐν τῇ αὐτοψίᾳ καὶ ἀναλύσει τῶν βιωτικῶν ἀσχολήσεων. Ὑπὸ πόθων ζωῶν ἔφαρφαγεῖς, δλεασθεῖς ὑπὸ νοσπλανῶν ἀριστεύσεως φαντασμάτων, ἀπατηθεῖς ὑπὸ γοητίδος φαντασίας, ὡς πάντες οἱ μεσημβρινοὶ λαοί, ἄλλως τε δὲ ἄστατος, νεωτεριστής, φιλενδεικτικῆς, καὶ πρὸς τὴν σύνθεσιν ἐπικατάφορος, ἐξῆσε μᾶλλον ἐν τῷ παρελθόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ταῖς ἀντιθέτοις ταύταις ἐσχαιαῖς τῆς ἰδέας, ἢ ἐν τῇ ὑποστάσει τοῦ παρόντος. Διὰ τοῦτο, οὔτε ἠδονὴν τινὰ ἠσθανθη ἄλλην, πλὴν τῆς ἐξ ἐλπίδων καὶ προσδοκιῶν προερχομένης, ἠδονῆς ὀπωσοῦν κενῆς, οὔτε ἠθικὰς ὀδύνας ἐδοκίμασεν ἄλλας, πλὴν τῶν ψυχρῶν ἐκείνων, ἃς ἐπορίσαστο ἐκ τῶν ἰδίων ἀναμνήσεων. Οἷα δὲ τὰ πάθη, τοιαύτη καὶ ἡ Ποίησις. Ἐκ τούτου τὸ πλασματικὸν ἐκεῖνο καὶ φαντασιώδες, καὶ ἄσαρκον, τὸ μέχρι τινὸς ἀνύπαρκτον τῆς Ἑλληνικῆς Ποιήσεως· ὅτι μὰ τὴν ἀλήθειαν κτῆμα καὶ χρῆμα τοῦ κόσμου τούτου δὲν εἶναι τὸ ἰδανικόν. Ποίησις αὕτη, φιλοσοφικῆς μὲν οὐσίας ἀναπεπλησμένη, ἀλλὰ μηδὲως ἀποτυπωθεῖσα πρὸς τὴν πάλλουσαν καὶ ψηλαφητὴν ἀλήθειαν. Ποίησις αὐτονόμος, ἰδανικὴ, ἀφῆρημένη, οὔτε χρόνου φέρουσα σημεῖον, οὔτε τόπου σύμβολον, κτῆμα παντός ἐκάστου, ἀλλὰ καὶ κτῆμα μηδενός. Τοιαύτη τις ὡς ἐγγίστα ἡ Ὀμηρικὴ ἐπο-

(α) Αἱ αὐστηραὶ τοῦ Κλέωνος ἐπιπλήξεις πρὸς τοὺς προσφυτικὸς Ἀθηναίους· τὰχα δὲν ἀρμόζουσι καὶ τοῖς νεωτέροις; ἂ ἴτιοι δ' ἡμεῖς. . . εἴτινες εἰσθετε θεαταὶ μὲν τῶν λόγων γίνεσθαι, ἀκροαταὶ δὲ τῶν ἔργων· τὰ μὲν μέλλοντα ἔργα ἀπὸ τῶν εἰπόντων σκοποῦντες, ὡς δυνατὰ γίνεσθαι, τὰ δὲ πεπραγμένα ἤδη, ὡς τὸ θεατὴν πιστότερον ὄψει λαθόντες ἢ τὸ ἀκουσθῆναι, ἀπὸ τῶν λόγων καλῶς ἐπιτιμησάντων. . . Ἡ τοῦ νῦν τῆς ἀλλοτι, ὡς εἰπεῖν, ἢ ἐν οἷς ζῶμεν, φρονούντες δὲ οὐδὲ περὶ τῶν παρόντων ἰκανῶς ἀπλῶς τε, ἀκόως ἢ δονῆ ἠσοσόμενοι, καὶ σοφιστῶν θεαταῖς ἐπικότες καθημένοι μιλῶν, ἢ περὶ πόλεως βουλευόμενοι. » Θεουκδ. Γ'. § 38.

ποιία, τοιαύτη δὲ κατ' ἐξοχὴν ἡ Τραγωδία. Ἑλληνικά μὲν τὰ θέματα καὶ τὰ ἦθη, ὁμοῦς ὁ νοῦς καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ δημιουργήματος, κοσμοπολιταί, ἢ ἀκριβέστερον ἀπάτριδες. Ἄρεα εἰ δυνατόν ἐκ τοῦ Δράματος τὸ εὐτελὲς στοιχεῖον τῆς πατρίου ἱστορίας, τὸν ἠρωϊκὸν μῦθον! Τί ἀπομένει; Ὁ ἰδανικὸς σκελετός· ἐναερίον ἰκρίωμα, ὑπὸ πτερυγοφόρων ἀναμνήσεων καὶ ἐλπίδων ἀναβασταζόμενον· οἰκοδόμημα φιλοσοφικόν, τὴν βάσιν μὴ ἐμπερυτευμένην ἔχον εἰς τὴν στερεάν. Ἐντεῦθεν προῆλθον, κατὰ γνώμην ἡμετέραν, καὶ ἡ βραχυβιότης τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας, καὶ ἡ βραχυβιότης τῆς Ἑλληνικῆς Ποιήσεως. Ἀτμαεῖδῃ, ἄσαρκον, ἀβάσιστον εὐροῦσα τὴν Ποίησιν αὐτὴν καθ' ὁδὸν τῆς Εὐαγγελικῆς θετικότητος ἡ λαίλαψ, δὲν ἐβράδυνε ν' ἀποθῆσῃ τὸ ἀερόστατον πέραν τῆς ἰδίας αὐτῆς ἐπικρατείας. . . Ἡθελε τὰχα τὸ Εὐαγγέλιον κατισχύσει τῆς Ποιήσεως, ἂν εἶχεν αὕτη ῥιζοβολήσῃ στεφύρως ἐν τῇ γῆ, ἂν εἶχε μᾶλλον ἐπιληφθῆ τῶν καθεστώτων, ἢ τῶν ὀνειρῶν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος; Ἀμφιβάλλομεν. Ἐπειδὴ αἱ μὲν ἰδέαι καθ' ὠρισμένας φάσεις τοῦ κόσμου μεταβάλλονται κατακράτος, ἀλλ' ἡ τῶν πραγμάτων μεταβολὴ πορεύεται οὕτω βραδεία καὶ ἀνεπαίσθητος, ὥστε πολλάκις καθίσταται δυσυπολόγιστος (α).

(α) De toutes les choses réelles la plus réelle c'est la laideur, λέγει εἰς τὰ Γνωμικὰ του ὁ Joubert. Τὴν δυσάρεστον ταύτην πραγματικότητα τοσοῦτον οἱ Ἕλληνες ἀνεκαθεν ἀπεστράφησαν, ὥστε οὔτε λέξιν ἀπλῆν καὶ πρωτότυπον ἐσχολήσαντες ἀρδ' ἐκφρασιν ἀκριβῆ αὐτῆς. Τὸ μὲν ἐπίθετον καλὸς εἶναι καὶ ἀπλοῦν καὶ πρωτότυπον, ἀλλὰ τὰ ἐπίθετα ἀμορφος, δὲ σμορφος, ἀσχημος, δυσειδής, εἰδεχθῆς, ἄπει ἐδήλωσαν τὸν ἀρῆ τὴν ὄψιν, εἶναι ἡ σύνθεσις, ἡ θετικότητος ἀνηθικά. Τὸ δὲ ὄνομα αἰσχος, laideur, φαίνεται μὲν πρωτότυπον, ὁμοῦς σημαίνει τυποχρόνω; καὶ τὴν ἀτίμιαν, τὸ ὄνειδος, τὴν αἰσχύνην. Τοσοῦτον ἐπονεῖσται ἐλογίσθησαν οἱ εἰς τὴν ὄψιν ἐντετυπωμένην φέρουτες τὴν ἀποτρόπαιον πραγματικότητα τῆς δυσμορφίας! Ἄν δύναιτο τις ἐντεῦθεν νὰ εἰκάσῃ, ὅτι πρῶτον αἰθορημάτως ὁ Ἕλληνας ἐλαβε τὴν αἰσθησὶν τοῦ κάλλους, ἐπειτα δὲ τὴν τῆς δυσειδεας; Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς καλλιτεχνίας, ἡ ἐπέμβασις πρὸς τὸ δυσειδὲς τοῦ σχήματος ἀπέθη οὕτω ζωηρά, ὥστε καὶ βούλευμα ἐκπρόχθη (δὲν ἐνθυμούμεθα εἰς τίνα πολιτείαν), οἱ ζωγράφοι νὰ μὴ μίμωνται κατὰ φύσιν καὶ ὑπερακριβῶς τὴν κακομορφίαν τῶν συμπολιτῶν, ἀλλὰ κεχαρισμένως ἀπεικάζειν, mais en flattant le portrait. Γνωστον δὲ ὅτι ἄδειαν ὁ ἀνδριαντοποιὸς δὲν εἶχε νὰ ἐξομοίωσῃ εἰς τὸ ἀκριβέστερον τοῦ ὀλυμπιονίκου τὸ πρόσωπον, ἢ μόνον ὅταν οὗτος ἴθελε τρεῖς κατὰ συνέχειαν κερδῆσῃ τὸ ἄθλον. — Ἐὰν λοιπὸν τὸ ἀσχημον καὶ ἀνώμαλον ἀποτελῆ τὸ ἥμισυ τῆς κτίσεως, ἵνα μὴ εἰπωμεν τὸ πλεῖστον μέρος, ἐξάγεται προθύμως ἐντεῦθεν, ὅτι ἐνεκα τῆς ἀποκηρύξεως πάσης ἀνωμαλίας, ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος δὲν εἶδε καὶ δὲν ἐξέτησεν, ἢ μετρίδα τινὰ τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ὑποστάσεως. Καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀκριβῶς ὁ νεώτερος κόσμος πλεονεκτεῖ τοῦ παλαιοῦ. Διὰ τῆς καθολικῆς ὕσεως τοῦ πνεύματος, ὁ χριστιανισμὸς ἀνέσυρε τὸ παραπέτασμα τῆς θεωρίας, καὶ νέους, ἀπλήτους ὀρίζοντας ἰδανικότητος ἀπεκάλυψε πρὸς τε τὸν καλλιτέχνην, καὶ τὸν ποιητὴν, καὶ τὸν φιλόσοφον. Σήμερον, δὲν ἐξετάζομεν τὴν φύσιν ὑπὸ μίαν μόνην ὄψιν, ὑπ' αὐτὴν ἦτις φαίνεται καλλιτεχνική, καὶ ὡς τοιαύτη ἐξέπαται ἐν πρώτῃ προσβολῇ τὸν ὀφθαλ-

! Τί ἐργαζόμεθα σήμερον; Ποῦ βαίνομεν; Τί ἐπιζητοῦμεν; Ἐκ τῶν δειγμάτων ὅσα παρέσχεν ἡ δημοτικὴ Ποίησις τοῖς μεσαιῶνος, ἐξ ὧν ἀχρεῖ τοῦδε παρήγαγεν ἡ σύγχρονος, πρὸ πάντων ἐκ τῆς ἀσυντελοῦς τῆς γραφομένης γλώσσης ἀεροπορίας, οὐδόλως ἐξάγεται ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ Ἑλληνικὸν μετέβη εἰς στάδιον ὀπωσοῦν θετικώτερον. Ἡ αὕτη νοσηματικὴ ῥοπή πρὸς τὸν μετεωρισμὸν τῆς ἰδέας, πρὸς τὴν ἀραίωσιν τοῦ πάθους καὶ τῶν αἰσθημάτων, ἡ αὕτη ἀσασία περὶ τὴν ὀροθεσίαν τῆς ἐπιναήσεως, ἡ αὕτη ἀσασία περὶ τὸ σχῆμα· πλὴν τῆς μεγαλοφυίας, καὶ τῆς πρωτοτυπίας, αἰτίνας, φοβούμεθα, δὲν εἶναι τὰ ἐξοχον προτέρημά μας. Ὁ ἡμέτερος ποιητής, εἰ καὶ πολιτὴς τοῦ νεωτέρου κόσμου, εἰ καὶ κληρονόμος μακροτάτης ἱστορικῆς δοκιμασίας, δὲν ῥυπαίνει τοὺς πόδας πατῶν τὸ ἔδαφος τῆς ἀγορᾶς, οὔτε συνέρχεται ποτε εἰς ὄμιλον χυδαῖον, οὔτε τολμᾷ νὰ συστήσῃ σχέσεις ἐνδιαθέτους ἀναμέσον αὐτοῦ καὶ τῶν πᾶσι ἀντικειμένων, ὅπως ἀποτελεσματικῆς λεπτομερῶς ἐκάστου πράγματός τὴν ιδιότητα, ἐκάστης φυχῆς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν, ἐκάστης καρδίας τὴν ἰδιοπάθειαν, ἐκάστου προσώπου τὴν φυσιογνωμίαν, ὅπως ἐξαγάγῃ τὴν ποιητικὴν οὐσίαν ἐκ παντός οἰουδῆποτε ὄντος, ἔστω καὶ τοῦ εὐτελεστάτου, καὶ τοῦ χυδαϊστάτου. Κατ' ἰδέαν του, ὁ νοῦς οὐδὲν κερδαίνει παρατηρῶν τὰ ὄντα ἰδίαις ὀφθαλμοῖς, τὸ ἑαυτοῦ συνειδὸς ἐξετάζων, διερωτῶν τὴν φύσιν, καὶ τὰ ἐγκόσμια ἀνερευθῶν ἐκ τοῦ σύγγγυς· ὅτι θεοπτία, μαντεία, οὐρανοκατάβατος ἐμπνευσίς ἡ Ποίησις. Ὁθεν, φυγάνθρωπος γινόμενος ἐξ ἐπαγγέλματος καὶ ὑπεροπτικῶς τῆς τύρβης ἀπαλλασσόμενος, συνέρχεται εἰς ἑαυτὸν, ὀθεν, ὡς ἀπὸ σκοπευτηρίου, ἐπιστήσας τὸ τηλεσκοπίον, παρατηρεῖ μακρόθεν τὴν κοινωνίαν, καθὼς ὁ ἀστρονόμος ἀκολουθεῖ δεδομένου τινὸς ἀστέρος τὴν κίνησιν. Διὸ, οὐδεμίαν εἰς τὰς σημειώσεις του λεπτογράφου τῶν ἠθικῶν (καὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων, οὐδεμίαν ἐπεξεργασμένην, ἀκριβῆς, ζωηρὰ σκηνογραφία τῶν τρομερῶν μαχῶν, ἃς ἐντὸς τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου τὰ πάθη συνάπτουσι, οὐδὲν τι ἀπροσδόκητον, πρωτότυπον, αὐτοσχέδιον, ἐκπληκτικόν, οὐδὲν ἐγκαίριον καὶ νωπὸν, ὡς τὸ ἀρτίτυπον φύλλον τῆς ἐφημερίδος. Καλὰ μὲν ὅσα λέγει, ὁμοῦς πρὸ πολλοῦ γνωστὰ καὶ περιאתα. Χάρτης ματαίως κατηναλωμένος, τυπογραφικὴ ἀψίλια. Ὁ ποιητής μας ἃς μεμψιμοιρῆ, θρηνη, στεναζῆ ὅσον θέλῃ ἐπὶ τῇ ἐπόψει τῶν συμφορῶν μας! Ἡ μὲν φωνὴ του, ὡς ἐκ τῆς ἀποστάσεως, πολλάκις πρὶν ἢ προσβάλλῃ τῆς ἡμετέρας καρδίας τὴν ἀκοήν.

μόν. Ἐπιτηρεῖ σήμερον τὴ διανοία σύνολος ἡ ἠθικὴ καὶ φυσικὴ δημιουργία, ὀλοκληρῶς, ὀλοσώματος, ἀδιαχώριστος ἡ κτίσις εἰς τε τὰ φαινόμενα καλὰ καὶ τὰ φαινόμενα αὐτῆς κακά. Θεωροῖ δὲ γινόμενοι τοιοῦτου πανοράματος ὑπεριεγέθους, ἀνακαλύπτωμεν καθ' ἑκάστην σχέσεις ἀναμέσον καλοῦ καὶ ἀηδοῦς, καὶ ἐξάγομεν νόμους ἀρμονίας, οἵτινες ἦσαν ἀναντιρρήτως ἀγνωστοὶ καθόλου πρὸς τοὺς περιωρισμένους προγόνους μας.

οἱμοί! χάνεται εἰς τὸν αἶρα, οἱ δὲ στεναγμοὶ τοῦ, μᾶλλον ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἢ τοῦ στήθους ἐκπεμπόμενοι, δὲν προκίλοισι διὰ τῆς συμπαιθείας τοὺς στεναγμούς μας. Περικωμμένα τὰ πάθη τοῦ, τὸ αἰσθητὰ του χλιαρὸν, γεροντικὸν, ἐξατμιζόμενον εἰς μονολόγους υποχονδριακοὺς, εἰς παροργισμοὺς παρατραγωδούς, εἰς φωνασιὰς βεβιασμένας, εἰς ἐξόγκωσιν ὕφους, εἰς ἐρωτηματικὰς καὶ θαυμαστικὰς στιγμάς. Ἐν καὶ μόνον πλεονέκτημα περιποιεῖ αὐτῷ τιμὴν ἢ φιλοπατρία. Ἐπανεργόμεθα εἰς τὴν προκείμενον... Ἄ, τέλος πάντων ἰδοὺ εἰς δεσμός, ἰδοὺ ἐν ἐλατῆριον συνδέον πρὸς τὴν γῆν, πρὸς τὴν κοινωνίαν, πρὸς τὸ γένος τὸν ἡμέτερον ποιητὴν! — Ἀπάτη. Βέβαια ὁ ποιητὴς μας ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα, ὅσον ἀγαπᾷ αὐτὴν ἐγὼ καὶ σὺ, ἀλλὰ τὴν ἀγαπᾷ προσέτι καὶ δι' ἑτερόν τινα λόγον μυστικόν. Ἐπιτρέπεται νὰ τὸν φανερώσωμεν; Τὴν ἀγαπᾷ διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δόξαν τὴν πανηγυρίζει, ὡς παρέχουσαν αὐτῷ τὴν ἀφορμὴν ν' ἀπαθανάτιση τὸ ἴδιόν του ὄνομα ἐξυμῶν τὰ κλέη της, ὡς γεννήσασαν πρόσωπα λυρικὰ καὶ μελοδραματικά, φέρει πρὸς τὸν ἥρωα τοῦ Καρπενησίου, τὸν ἐμπρηστὴν τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου, τὸν τροπαιοῦχον τῆς Γραβίας, καὶ ἐφεξῆς. Ἐν βραχυλογίᾳ, ὁ ποιητὴς μας, φιλεῖ μὲν ὅσον ἡμεῖς αὐτοὶ τὴν νοσοῦσαν, καὶ βακοφοροῦσαν, καὶ πεζοδοτούσαν ταύτην Ἑλλάδα τῆς χυδαίας πραγματικότητος, ἀλλὰ λάτρει ἐξαιρέτως τὴν ἀφρημένην ἄλλην Ἑλλάδα τῆς φαντασίας του, τὴν προσποίητον ἐκείνην τῆς συγγραφῆς του, αὐτὴν ἥτις χειροδότητος μετ' ὀλίγον παραδοθήσεται εἰς τὴν σύνθλιψιν τοῦ πιεστηρίου, καὶ εἰς τὰ μελανώματα τοῦ πιεστοῦ. — ὦ! πόσον περὶ τὴν εὐστοχὸν ἐπίκρισιν ἤμαρτες, ὦ Φαλαμεράυερ!)

Ἐντεῦθεν ὁ στενώχωρος κύκλος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἢ φιλοπατρία τῆς νεωτέρας ἡμῶν Ποιήσεως περιστρέφεται καθάπερ σκίυρος ἐν κλωβῷ ἐντεῦθεν ἢ ἔνδεια ἱστορική οὐσίας, ἐπομένως καὶ ἔνδεια κινητικοῦ δραματισμοῦ, αἵτινες ἐν γένει χαρακτηρίζουσι τὰ στιχογραφικὰ μας προϊόντα ἐντεῦθεν, τέλος, ἢ μεираκλειώδης καὶ ἐλεεινὴ ἐπίδειξις γλώσσης ἀχρήστου, ἀσυντελοῦς, τεταγμένης, ἐφ' ἣ τὰ πλεῖστα τῶν ἐπῶν σεμνύνονται. Ἐκ τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν θεμάτων, ὅσα μέχρι τοῦ νῦν οἱ ποιηταὶ ἐπραγματεύθησαν, ἐλλόγως ἤθελε τις συμπεράνει, ὅτι τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀναγεννήσεως συνέστειλον οἱ δαιμόνιοι οὗτοι ἀναμέσον δύο ὄρων ἀμεταθέτων. Ῥήγας τοῦ Φερραίου ἀφ' ἑνός, καὶ Καποδιστρίου ἀφ' ἑτέρου. Ὁ Ῥήγας καὶ ὁ Καποδιστριαί! Ἰδοὺ, κατ' αὐτοὺς, τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς Νεοελληνικῆς ἱστορίας, οἱ δύο πόλοι τῆς σφαίρας, ἐνθα κεκλημένοι εἰσὶν ὡς ἀριστόνοες νὰ ἡγεμονεύσωσιν. Ἐπέκεινα μεθορίων τοιούτων ἀχλὺς, ἔρθεος, χάος, σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου. — Χρῆζουσιν αἱ συνέπειαι καταμηνύσεως; Γνωστὸν τὸ περυστημένον καὶ ἐξωγκωμένον τοῦ τε νοήματος καὶ τῆς λέξεως, ὅπερ φαίνεται ἀδιαχώριστον τῆς ἡμέτερας στιχογραφῆσεως προικιδότημα. Ἐπειδὴ οἱ ποιηταὶ, ἐντὸς στενῶν ἱστορικῶν ὁρίων αὐτοθελῶς φυλακίζόμενοι, καὶ ἐν τοιούτῳ περιορι-

σμῷ ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς ἐνεστώσης πραγματικότητος καταπιεζόμενοι, (πραγματικότητος, ἢ ἄλλως τε καὶ ἀγνοοῦσι καὶ ἀπαξιοῦσιν), ἀναγκάζονται, πρὸς ἀποζημίωσιν τῆς υποχωρουμένης ἱστορικῆς καὶ ποιητικῆς ἐλευθερίας, νὰ ἐξογκώσωσι καὶ δεινοποιήσωσιν ἄχρις ὑπερβολῆς τοὺς ἠθικοὺς χαρακτῆρας τῶν δέκα, ἢ δεκαπέντε ἡρώων τοῦ ἰδανικοῦ τῶν κύκλου. Ὡς ἐκ τούτου, ἀντὶ ἰδανοποιήσεως ἐκτεταμένης καὶ ἀναλόγου πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν ἀκεραίας τῆς νεωτέρας ἱστορίας, ἐκτυποῦσιν ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῶν ἰδανοποιήσιν τινα ἰσχνὴν, ὠχρὰν, βασιτικὴν, ἰδανοποιήσιν σκιοειδῆ, μᾶλλον ἀνέλογον πρὸς τὰς ἀντιποιήσεις τῆς ἰδίας αὐτῶν φιλοδοξίας, ἢ πρὸς τὴν ἀφετηρίαν ἐξ ἧς ὠρμήθησαν, καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς ἐποχῆς. Ἀντὶ συγκρούσεως συμβάντων, ἀντὶ ἰδεῶν καὶ πραγμάτων συμπλοκῆς, ἀντὶ μεγάλων καταστροφῶν διχζωγραφῆσεως, ἀντὶ ἐκρήξεως παθῶν καὶ βρασμοῦ πόθων ἀπροδοκῆτων, οὐδὲν ἀκούεις ἄλλο, παρὰ τριγμούς ὀξείας καὶ πάταγον μηχανῆς βεβλαμμένης, ἥτις ἀδυνατεῖ νὰ προχωρήσῃ. Ἐπὶ τὸ θέατρον, ἐάν μὲν ἔτοιμα ὦσι πρὸς τὴν παράστασιν τὰ παρασκήνια, γυμνῆ, ἄφωτιστος, καὶ στερουμένη ὑποκριτῶν μένῃ ἢ σκηνῇ; Τοιοῦτος πάταγος ἀναμιμνήσκει τὴν κατάστασιν στρατοῦ τινος, γνωστοῦ τοῖς πᾶσιν ἡμῖν, ὅστις πολλὰς μὲν ἔχει τὰς σάλπιγγας καὶ τὰ τύμπανα, ὀλίγους δὲ τοὺς στρατιώτας.

Ἀκατανόητος μυωπία, στενοῦσα καὶ περιστέλλουσα εἰς περιφέρειαν ὀλίγων πλῆξεων τὴν ὀπτικήν ἡμῶν ἐνεργεῖαν ἀπέναντι τοῦ πλωρίου θεάματος τῆς πατρίδος ἱστορίας! Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πάντοτε ἐδάφους πάντες οἱ στιχογράφοι συναπαντώμενοι, συμφιλονεικοῦσι περὶ τμημάτων ἱστορίας, παραπολὺ πλησίας οὐσίας πρὸς ἡμᾶς, ὅπως νοστιμιθεῶμεν τὴν ἰδανικὴν αὐτῆς μετουσίωσιν, περὶ γῆς, ἢν βλέπομεν αὐτοψεῖ καὶ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν, ἥς τὰς ἀνωμαλίας πεζῆ καὶ ἀποιητιστῶ τῆ γνώμη καταμετροῦμεν, ἥς τοὺς καρπούς δράττομεν ἰδιοχειρῶς, καὶ χωρὶς τινος ἐπιτικῆς μεταπράσεως. Θεέ μου! καὶ λοιπὸν δὲν ἀπαυδῶσιν ἐπάθοντες ὁ εἰς τὰς ἐπώδους τοῦ ἄλλου, πάντες δὲ τὸ αὐτὸ κατὰ διαδοχὴν μονώδημα ἐπαναλαμβάνοντες, ὡς ἀλεκτορίσκοι περὶ ὄρθρον! Δὲν βαρύνονται τὴν μονοτονίαν καὶ αὐτοὶ, ὅσον ἀηδίσθη τὸ κοινὸν ἐκ τῆς ἀδικόπου ζηροφαγίας, ἥτις ἀπὸ τεσσαράκοντα καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν δίδεται αὐτῷ! Καὶ ὅμως, ἢ περιαιτολογία τοῦ ἡρωϊσμοῦ μας ἀπέβη καὶ πρὸς τοὺς ἄλλοθενεῖς σκανδαλώδης, καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ἀνυπόφορος. Κράμβη δις ἐφομένη πότμος φέρει. — Ἡ κατάχρησις ἐκορυφώθη. Ἀπαραιτήτως τὸ ἐλάττωμα ζητεῖ διόρθωσιν.

Ἄλλ' εἶναι τάχα διορθώσεως ἐπιδεκτικόν; Ὑπάρχει μέσον τι ἐπιτήδειον ἵνα καταστήσῃ τὴν ἡμέτεραν φιλολογίαν ἐνεργὸν καὶ λυσιτελῆ πρὸς τὸν ὠριστὸν σκοπὸν; Ἐλεῖ ἀρά γε ἢ Ποιητὴς μας συμμερισθῆ ποτε καὶ αὐτὴ τοὺς πρακτικὸς τοῦ αἰῶνος καὶ τῆς ἐνεστώσης γενεᾶς ἀγῶνας, ἢ πέπτωται ἀτελευτήτως νὰ κυματίζηται ὡς ἀερόστατον, πῆραν τῆς ὀμμάτων βολῆς;

Ναί, ὑπάρχει, νομίζομεν, τὸ ἐλατῆριον, ὑπάρχει μέσον, δυνάμενον νὰ θετικοποιήσῃ τὴν ἡμέτεραν Ποίησιν, νὰ παρέξῃ αὐτῇ καὶ σάρκα, καὶ σχῆμα, καὶ μορφήν, καὶ εὐρυθμὸν κίνησιν, νὰ μεταδώσῃ αὐτῇ τὸν ἰδιαίτατον χαρακτῆρα τοῦ γένους μας, τὸ πνεῦμα, τὴν φωνὴν, τὸν βηματισμὸν, τὴν ὁμοιότητα τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἰδιοπροσωπίας, δυνάμενον ἐνὶ λόγῳ νὰ μεταβάλῃ τὴν στιχογραφίαν εἰς Ποίησιν ἀληθινήν. — Ποῖον δὲ τὸ μέσον αὐτό; Ἡ προσεκτικὴ μελέτη, ἢ ἐπίμονος καὶ ἀκούραστος ἀναδιψή, ἢ ὁλομελὴς κτήσις τῆς ΠΑΤΡΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

Ἡ μελέτη τῆς πατρίδος ἱστορίας θέλει διδάξῃ τὸν ποιητὴν οὐσιωδέστατον τι καὶ ἀναγκαιότατον ἀξίωμα ὅτι, μὴ ἐξ ἀμβροσίας, ἀλλ' ἐκ πλοῦ, οὐσης καὶ τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως πεπλασμένης, ὁ ἐθνικὸς ἡμῶν βίος δὲν συγκρατεῖται μόνον ἐξ ἀρετῶν καὶ προτερημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐλαττωμάτων ἐστὶ. Ἐπειδὴ δὲ πρότις τῆς Ποιήσεως σκοπὸς, μάλιστα εἰς τὰς ἡμέρας μας, εἶναι ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ τοῦ γένους διαμόρφωσις μᾶλλον, ἢ ἡ τέρψις μιᾶς τάξεως πολιτῶν ἀργῶν, ὁ ποιητὴς, παρὰ νὰ πανηγυρίσῃ μετὰ χυδαίας τὰς πατραγαθίας μας, καὶ νὰ δικαιοδανίξῃ νυχθημερὸν τὰς ἀρετάς μας, ὀφείλει κάλλιον νὰ σπουδάσῃ μίαν κατὰ μίαν καὶ ψυχολογικὴν ὄξυδερκίαν τὰς ἀδυναμίας μας, ὀφείλει, χρώμενος οὐκέτι τηλεσκοπίῳ, ἀλλὰ μικροσκοπίῳ, νὰ ἐξακριβώσῃ τὸν ἐσώτατον τῆς καρδίας μας ὄργανισμὸν, καθὼς ὁ ἀνατόμος ἐξακριβῶσι καὶ περιγράφῃ τὰς ἐλαχίστας τῶν ζωτικῶν ὀργάνων ἀρτηρίας ὀφείλει κατὰ τὴν προπαίδειαν ταύτην νὰ μελετήσῃ, οὐχὶ τὰς βιογραφίας εἰκοσιν ἢ τριάκοντα ἡρώων, οὐ μόνον τὰ κλέη ἐξόχων τινῶν βασιλέων ἢ στρατηγῶν, ἀλλὰ σύνολον καὶ συγκεκριμένην τὴν ἠθικοφυσικὴν τοῦ ἔθνους βιολογίαν, τὴν κράσιν αὐτὴν, ἥτις χαρακτηρίζει, καὶ ἀκριβῶς διαγνωρίζει τὸν ἑλληνικὸν λαόν. Ὅταν ὁ ποιητὴς εἰς τὰ προθύραια τοῦ ἱστορικοῦ ναοῦ ἀποθέσῃ τὴν ἀνυπομονήσιν, ἥτις τυραννικῶς ἐπισπᾷ καὶ σύρει αὐτὸν πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν εὐκόλων, ἀλλὰ ματαίων ἐπιπροσλήσεων, ὅταν τῆς ὄλης ἐθνότητος τ' ἀπόρρητα μυσθεῖς, καὶ ἐκ τοῦ σύγγυς πληρωθεῖς τοῦ θεσπεσίου πνεύματος τῆς μερικότητος, συναισθανθῇ ἑαυτὸν ἰκανὸν νὰ ἐξομώσῃ τὴν φιλαυτίαν του, ν' ἀρνήθῃ τὴν ἰδίαν αὐταρέσειαν, νὰ παραιτηθῇ καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματός του, εἰ δυνατόν, τότε δὴ θέλει γνωρίσει ποῦ ἀληθῶς ἢ ἀληθῆς Ποιητὴς ἐνδιατρίβει, ἐάν εἰς τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον μόνον, ἢ καὶ εἰς τὸ παρὸν ὁμοῦ, τότε θέλει δεόντως ἐκτιμῆσει ὁποίας τινὸς καὶ ὁπόσης ἰδανικότητος ἐπιδεκτικὴ εἶναι ἢ ἐποψὶς αὐτῆς τῆς χυδαίας πραγματικότητος, ἐξ ἧς προλαβόντως ἀπέτρεψε μετὰ φρίκης τὸν ὀφθαλμὸν. Οὐχὶ, δὲν ἐμάκρυνεν ἢ Θεῖα Πρόνοια τὸν βίον μας ἐπὶ ματαίῳ, οὐδ' ἀσκόπως ἐταπείνωσε τὴν γενεάν μας ἀχρὶς ἀνδραποδισμοῦ! Ἐμάκρυνεν ὁ Θεὸς τὸν βίον μας, ἵνα ἐκ τῆς παρατεταμένης ἡμῶν ἱστορίας λάβωμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἀληθινόν, ἢ γοῦν μαθήματα θετικῆς σοφίας, πείρας, ὑπομονῆς, φιλοδοξίας, κοινωφελείας πρακτικότητας ἢ ἐταπείνωσε δὲ ἡμᾶς ἐν ἐξουθενώσεϊ, ὅσον

οὐδένα ἄλλον λαὸν τῆς γῆς, ἵνα διὰ κατασχύνῃς καταβάλῃ τὸν τύπον μας, ἵνα ἐν τῷ σχολείῳ τῆς προπατορικῆς συμφορᾶς διδασθῶσιν οἱ μεταγενέστεροι τὴν ἀσκήσιν τῆς συνέσεως, τῆς προνοίας, τῆς μετριοφροσύνης.

Ἄλλος οὖν τῆς κομπαστικῆς φιλοπατρίας σου, ποιητά! Ἐπὶ ὁ ἔπαινος τῆς ἀνδρίας δὲν παράγει ἢ τὸν θαυμασμόν. Ὁ δὲ θαυμασμὸς, ὡς ἐνεργῶν ἐπὶ τοῦ πνεύματος μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τῆς καρδίας, ὑφίσταται μέρος ἐπουσιῶδες καὶ δευτερεύον τῆς Ποιήσεως. Ἡ ἐνόμισα τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα ἀρχόμενον καὶ λήγοντα εἰς τὰς ἡμέρας μας; Οὐχ ἤττον ἠπατήθη. Ὁ ἀγὼν αὐτὸς οὔτε ἤρξατο, οὔτ' ἔληξεν εἰς τὰς ἡμέρας σου. Θέλει περὶ τούτου ἐγκαίρως σὲ καταπέσει ἢ μελέτη τῆς πατρίδος ἱστορίας. Κεκυρμέννος θησαυρὸς ἀγῶνων, παθοποιίας, ἠθολογίας, δραματικότητος, κόσμος ὅλος ἐμφύχου πρωτοτυπίας καὶ τέχνης σαρκοποιητικῆς σὲ περιμένει ὀπισθεν τοῦ παραπετάσματος, ὅπερ πρὸς τὸν ἀνιστόρητον ἀποκρῦπτει τὴν ὀδύσσειαν τοῦ παρελθόντος, τὰ οἰκτιστα τῆς οἰκογενείας μας διανοπαθήματα, τὸ μακρὸν ἐκεῖνο καὶ συγκινητικώτατον τῆς ἀγίας Ἑλλάδος μαρτυρολόγιον! Βρούσι τὰ ἐπεισόδια πρὸ ὀφθαλμῶν σου. Βρίθει ἢ χρονογραφία τοῦ βυζαντινοῦ μεσαιῶνος, βρῖθουσι τῆς Σταυροφορικῆς δεσποτείας τὰ χρονικά, βρῖθει ἢ ἱστορία τῆς ὀθωμανικῆς κατακτήσεως θεμάτων, ὠρισμένων καὶ ἠθικῶς διδασκαλίας νὰ παρέξωσι, καὶ ἐθνικῶς ἀνασκιρτήσεις νὰ μεταδώσωσι πρὸς τὸ γένος. Ἐμὴ γὰρ αἱ τρεῖς αὐταὶ περίοδοι δὲν πλήθουσι χαρακτήρων ἀξιοζωγραφητῶν, περιπετειῶν ποικίλων, ἀρετῶν μεγάλων καὶ μεγάλων ἐλαττωμάτων, καταστροφῶν παντοδαπῶν, συμβάντων, ἀξίων καὶ πλατυτέρων καὶ ἀκριβεστέρων σκηνογραφῆσεως; Μήπως, φέρει εἰπεῖν, ἀνταξία τῆς Ἀληπασσικῆς ἐποποιίας, (ἢν ἄλλως τε ἐκουράσθημεν ἀναμασσώμενοι), δὲν εἶναι ἢ ποιηματογραφῆσις τῆς ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχίας ἐκείνης, ἐνθα Ἕλληνας προμαχοῦσι πρὸς καταστροφὴν τοῦ Τούρκου; ἢ ἢ ἄλωσις τῆς Κύπρου, ὅπου καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες ἐπιτυχῶν οὐστὶς στεφάνων δόξης καὶ ἡρωϊσμοῦ; ἢ αἱ τραγικαὶ πτώσεις τῆς Ρόδου καὶ τῆς Χίου; ἢ αἱ δώδεκα ἐκεῖναι καλ' Ἐνετῶν αἱματηραὶ τῶν Κρητῶν ἐπαναστάσεις, ἐξ ὧν ἢ τελευταία διαπρέπει ὡς σπαρακτικώτατον καὶ περικαλλέστατον τῆς Ἑλληνικῆς Ἀναγεννήσεως ἐπεισόδιον; ἢ ἢ ἄλωσις τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ Μωάμεθ, καὶ συμφρῶς αἱ οἰκτραὶ τύχαι τῶν οἰκῶν τοῦ Νοταρᾶ, τοῦ Φραντζῆ, τοῦ Χρυσολωρᾶ; ἢ ἢ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Δανδόλου, καὶ ἢ ἐπὶ Στατηγοπούλου ἐνδοξοῦ αὐτῆς ἐπανάκτῆσις; Μήπως ἀξία διατραγωδήσεως δὲν κρίνεις τὰ παθήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ διαρκούσης τῆς πρώτης Σταυροφορικῆς περιόδου, ἢ τὰς ἀνδραγαθίας τοῦ Βουλγαροκτόνου, τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ, τοῦ Λέοντος Ἰσαύρου, τοῦ Ηρακλείου; ἢ τὸ ἐλεεινὸν τέλος τοῦ Μαυρικίου καὶ πάσης τῆς οἰκογενείας του; ἢ τὰ καταπληκτικὰ μαρτύρια τῶν πρώτων αἰῶνων τοῦ χριστιανισμοῦ...; Ἀλλὰ τί πρῶτον, τί ὑστερον νὰ ἐρωτήσωμεν; Ἐχει θέματα

διδακτικά και περιπατή ὁ χριστιανικός βίος τῆς Ἑλλάδος α ὅσ' ἄνθεα καὶ φύλλα γίνεται ἕρος ὄρη. » — Ἄφες οὖν, ὦ ποιητά, τὴν σὴν καὶ τὴν τῆς ζωῆς γενεᾶς κενόσπουδον ἐπαιώρησιν ἡχημαὶ δὲ προσπεσῶν, ἐν υἱικῷ φιλήματι κατασπάσθητι τὸ στερεὸν ἔδαφος τῆς πατρῴου ἱστορίας! Κτῆσον, παρὰ βιβλία πολλά, γνώσεις πολλὰς καὶ πρακτικὰς ἐκ τοῦ παρόντος ἕλθι δ' ἐν τῇ ζωῇ καὶ ἐν ταῖς μερῖμαις τῶν αἰώνων, ἐὰν θέλῃς νὰ ζήσῃς ἐν τῷ μέλλοντι! Συναξὸν μετ' ἐπιμελείας θρησκευτικῆς ὅσα συμφορῶν μνημόσυνα περισκεπάζει ἡ ζωὴ αὐτῆ, καὶ τὰ λείψανα τοῦ ναυαγίου τῆς ἀποταμίευστον, ὡς ὁ ἀρχαιολόγος ἀποθησαυρίζει τὰ συντρίμματα τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων. Οὕτω προετοιμασθεῖς, λάβε τὸν κλάμον! Δὲν θέλεις μὲν ἀγγλῆσαι, γαλλῆσαι, γερμανῆσαι ἄλλ' ὅμως, ἀναλογίας, θέματα, σχήματα, βαρὰς αὐτόθεν ἀρυσθεὶς ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, θέλεις εἰς ἀμοιβὴν ἀναδειχθῆ οἷος ὁ νεώτερος Ἕλληνας ὄφειλε καὶ πρὸς τὸν σύγχρονον πολιτισμὸν, καὶ πρὸς τὸ Ἑλληνικόν, καὶ πρὸς ἐαυτὸν ὁμοῦ ν' ἀναδειχθῆ περιφρονητῆς, δηλαδὴ, τῆς χαμηλῆς ἀπομιμήσεως, ὑπερόπτης τῆς σοφισματώδους ἐτεροδιδασκαλίας, μόνος δὲ αὐθεντικός καὶ πρόσφορος τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ βιολογίας δοκιμαστῆς, μόνος καὶ πρῶτος τοῦ μητρικοῦ προσώπου ὁμοιωτῆς ἀξιάπιστος. Θρησκεία, Πόησις, Ἱστορία, Φιλοσοφία ἐν τῷ ἐντάλλματι τούτῳ συναπαντῶνται, καὶ ἀλλήλαις ἐπικρατῶνται! ἐν τούτῳ, καὶ μόνον ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ συμπλέγδην παραραινόμεναι, τὴν θεόμορφον καὶ ἀκτινοβόλον ὄψιν ἀποκαλύπτουσι πρὸς τὸν ἐκλεκτόν. Ἐξικονοζῶν τῆς πίστεως τὰ θαυματουργήματα καὶ τὴν φιλάνθρωπον ἀποστολήν ἐκμάστων τύπους ποιητικῶν πρωτοφανείας, καινοπρεπεῖας, ἰδιωματικῶν ἠθογραφῶν χαρακτῆρας, εἰς λήθην ὑπὸ τῆς ἀμαθείας παραδοθέντας, ἢ παρὰ τῆς δεισιδαιμονίας ἡμαυρωμένους εἰς τὰ σκοτεινὰ τοῦ χρόνου ἀγίαστῆριον διατοξεύων τὸ φῶς τοῦ λόγου, τῆς πείρας, τῆς καθόλου συνειδήσεως, θέλεις μὲν καὶ σὺ διὰ ζωηρᾶς γραφίδος ἐπιλαμπρύνει τὸν περισπούδαστον αὐτὸν δεσμὸν, ὅστις ἀναπλέκει τὴν ἀκαρῆς τοῦ λογισμοῦ πρὸς τὴν ἀναρχον καὶ ἀτελεύτητον ἀρμονίαν τῆς λογικῆς πολιτείας, ἀλλὰ μάλιστα πάντων θέλεις μετακινήσει τὸν λίθον, ὅστις εἰσέτι καταβαρύνει καὶ κατακρύπτει τῆς πατρίδος σου τὴν ψυχὴν. Τὸ παρελθόν, ζωογονούμενον καὶ ψυχοτροφούμενον ὑπὸ τῆς οὐσίας τοῦ παρόντος, ἐμπνουν, παλίμψυχον, πνευματοκίνητον ἀναβιώσεται εἰς τὰς σελίδας σου!

Ἰποβάλλομεν εὐλαβῶς τὰς εὐχὰς ταύτας πρὸς τὸν Κ. Τυπάλλον, διότι περιτιμῶμεν καὶ τὸν ἀκρατον ἑλληνισμὸν, καὶ τὴν πολυμάθειαν, καὶ τὸ κριτικὸν τοῦ ἀνδρός διότι ἡμεῖς, οἱ ἐκ τοῦ σύνηγος θυμασάντες τὴν ἐξοχον αὐτοῦ ποιητικὴν εὐφυίαν, ἡμεῖς καὶ διαφερόντως γινώσκομεν ὅσον ὑπὸ τὸν φαινόμενον τῆς στιχουργίας του χυδαῖσμον κρύπτεται ἀποδοχεῖον εὐγενῶν αἰσθημάτων, ἐλπίδων, ὑψηλῶν ἀποσκοπῶν. Ὁ Κ. Τυπάλλος, καὶ ποιητικῆς τέχνης ἐραστῆς, καὶ θεωρητικῆς φιλολογίας δι-

δάσκαλος, ἔχει δικαίωμα, χυδαῖστί πρὸς τὸν λαὸν ἀπευθυνόμενος, νὰ φωνήσῃ τὸ Κικερόνειον ἐκείνο: « Usum loquendi populo concessi, scientiam mihi reservavi. »

ΣΠ. ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ.

ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ

ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΜΝΗΜΑΤΑ.

(Συνέχ. Ἰδὲ φυλλάδ. 135.)

—οοο—

Β'.

*Εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ Μεγάλου Καρόλου εἰς
Ἀκουσίγγρανον 1804.*

Τοὺς ὀλίγους μῆνας, οἷτινες προηγήθησαν τῆς στέφειός του, ὤρισεν ὁ Ναπολέων εἰς ἐπίσκεψιν, μετὰ τῆς αὐτοκρατορίσσης Ἰωσηφίνης, πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Γαλλίας, ἢ μᾶλλον τῆς ἀπείρου χώρας ἣν αἱ κατακτήσεις τῆς μοναρχίας, τῆς δημοκρατίας, καὶ τῆς δικτατορίας εἶχον προσθέσει εἰς τὸ βασιλεῖον τοῦ Φιλίππου Αὐγούστου καὶ τοῦ μεγάλου Λουδοβίκου. Ἡ Γαλλία εἶχε τότε ἐξογκωθῆ μέχρι τῶν φυσικῶν τῆς ὁρίων, καθὼς κεκτημένη ἀπασαν τὴν ἀκτὴν τοῦ Ῥήνου, τὴν Σαβαυδιαν, τὴν Γενεύην, τὸ Βέλγιον καὶ τὴν Βραβάντην, πρὸς δὲ καὶ τὰς εὐφρόους πεδιάδας τῆς Νικαίας καὶ τῶν περιχώρων τῆς Αἰθῆς, τὰ Πυρηναιῶν, ὁ Ὀκεανὸς, ἢ ἡ Μεσόγειος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μετατοπισθῶσιν ἢ Ναπολεόντειος λοιπὸν Γαλατία ἐξετείνετο τότε εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτῆς περιφέρειαν, ἐκείνην ἣν ἐφαίνετο ὅτι κατέδειξεν ὁ θεὸς δι' ἐνὸς νεύματος εἰπῶν: « ἰδοὺ ἡ Γαλλία. »

Ἡ παρουσία τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς αὐτοκρατορίσσης εἰς τὰς ἀρτι ἀναγνωρισθείσας Γαλλικὰς χώρας ἀνήψε πανταχοῦ μέγαν ἐνθουσιασμὸν τὰ χωρία ἤριζον πρὸς τὰς πόλεις περὶ τῆς τιμῆς τοῦ νὰ ὑποδεχθῶσι τὸ ἐνδοξον ζεῦγος, ὅπου δὲ καὶ ἀνέστρεφε τὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπάντα ἀψίδας, χαρμούνους πυράς, τελετάς, συμπόσια, καὶ παντὸς εἴδους διασκεδάσεις. Ὁ Ναπολέων δὴν προσεθετο σκοποὺς δεκνόμενος εἰς τοὺς ὑπηκόους του, πρῶτον, νὰ ἐξαλείψῃ διὰ τῆς παρουσίας του πᾶν ὅ,τι κῆδύνατο νὰ ἐνθυμίσῃ τὰ σφάλματα τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ δεύτερον νὰ δώτῃ σφοδρὰν ὄθησιν εἰς τὸ ἐμπόριον, εἰς τὰς τέχνας ἢ εἰς τὰς ἐπιστήμας, ἃς δεκαπέντε ἐτῶν ταραχαὶ εἶχον φέρει εἰς ἐντελῆ μαρμαρόν. Ὁ διπλοῦς δὲ οὗτος σκοπὸς κατωρθώθη παντοῦ, ὅπου ὁ Ναπολέων ἐπάτησε τὸν αὐτοκρατορικὸν τοῦ πόδα, φέροντα ἐτι τοῦ Μαρέγκου τὸν πτερνιστῆρα. Τὸ Λούγδουνον ἐρημώθη ὑπὸ τῶν τηλεβόλων τοῦ 1803 ἔτους ἤρχισεν ἀεὶ ἐξέρχεται τῶν ἐρειπίων του ὁ δὲ λιμὴν τῆς Τουλώνας ἐπληρώθη ὑπὸ

πλοίων ἐμπορικῶν, ἢ Ἀίλλη ἀνφοκοδόμησε τοὺς προμαχῶνάς της, καὶ ὁ Ἅγιος Κεντίνος, ἢ Ἀμιένση, ἢ Ρουβαίξια, ἢ Ρουενία, καὶ ἡ Καμβραῖα εἶδον τὴν θαυμασίαν των βιομηχανίαν ἐξελοῦσαν τοῦ ληθαργικοῦ ὕπνου εἰς ἣν ἐφαίνετο βεβουλισμένη πάντοτε, ὡς διὰ μαγείας ἀνέλαβον τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ζωηρότητά των, καὶ τοῦτο διὰ τῶν προσπαθειῶν ἐνὸς καὶ μόνου ἀνθρώπου!

Ἰπὲρ πᾶσαν δ' ἄλλην πόλιν ἀνεδείχθη τὸ Ἀκουσίγγρανον διὰ τὰς θορυβώδεις ἐνδείξεις τῆς χαρᾶς του. Ἡ Αὐτοκράτειρα εἶχε προηγηθῆ τοῦ Ναπολέοντος ὀλίγας ἡμέρας ἐν τῇ πόλει ἐκείνη ὅπως φοιτήσῃ ἐν αὐτῇ εἰς τὰ λουτρά, καὶ εἶχε παρευρεθῆ εἰς τὴν εορτὴν τοῦ μεγάλου Καρόλου, τὴν καταργηθεῖσαν μὲν ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ἐπανορθωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα. Ὀλίγας δ' ἡμέρας μετὰ ταῦτα, τὴν 18 Αὐγούστου 1804, ἢ ἄριζις τοῦ αὐτοκράτορος ἐχαιρετίσθη διὰ ζωηροτάτων ζητωκραυγῶν, ἐπὶ δὲ τῆς διαμονῆς του τῷ ἐδόθησαν θερμόταται ἐνδείξεις ἀγάπης ἀληθοῦς, εὐγενῶς διαδηλωθείσας. « Μεγαλειότητε, εἶπεν ἐν τῷ λόγῳ του ὁ δήμαρχος τῆς πόλεως, εἴμεθα ἤδη Γάλλοι κατὰ τὴν καρδίαν καὶ κατὰ τὰ ἔθη τῶρα δὲ ἐγγίναμεν τοιοῦτοι καὶ κατὰ τὸ ὄνομα καὶ τὴν σημαίαν ἦτο δυνατόν νὰ γείνη ἄλλως; Ἐν Ἀκουσίγγρανῳ δὲν παρέδωκε εἰς τὸν Πλάστην ὁ Μέγας Κάρολος τὴν ἡρωικὴν του ψυχὴν; καὶ τὰ ἱερά ταῦτα λείψανα τοῦ μεγάλου ἀνδρός τὰ κείμενα ἐν μέσῳ ἡμῶν δὲν εἶναι τὸ μυστικὸν ἐνέχειρον τὸ ὑποσχόμενον μετὰ παρέλευσιν χιλίων ἐτῶν εἰς τὸ Ἀκουσίγγρανον τὴν μετὰ τῆς μεγάλης Γαλλικῆς αὐτοκρατορίας ἔνωσίν του, καὶ τὴν μετάβασίν του ὑπὸ τὸ σκῆπτρον ἐτέρου μεγάλου Καρόλου (α);

Ἀπήντησε δ' εἰς τὴν προσφώνησιν ταύτην ὁ Ναπολέων μετὰ τῆς οἰκειᾶς αὐτῷ εὐχερείας καὶ ὀρθῆς κρίσεως.

« Ἐπὶ ἑκατὸν ἐτῶν, εἶπε, δὲν εἴσθε πλέον Γάλλοι. Διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῶν διαδόχων τοῦ μεγάλου Καρόλου σὰς ἀφῆρηθῆ ὁ ὠραῖος οὗτος τίτλος, ἀλλ' ἰδοὺ τὸν ἀνεκτίσαστε, καὶ διὰ παντός. Ἢδη δὲ οἱ βραχίονες τῶν τέκνων σας εἰργάσθησαν ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῶν γαλλικῶν ὀπλων, καὶ εἰς τὰς τάξεις μας ἐδείχθητε ἀξιοὶ τῆς συγγενείας, ἣν διὰ τῶν προγόνων σας ἔσχετε μετὰ τοῦ μεγάλου ἔθνους. Δημοτικοὶ σύμβουλοι τοῦ Ἀκουσίγγρανου, εἶπατε τοῖς συμπολίταις σας ὅτι ἀπὸ τῆς σήμερον ἡ τύχη των εἶναι συνδεδεμένη πρὸς τὴν τοῦ κράτους μου, καὶ ὅτι ἀνευρίσκοντες τοὺς τίτλους καὶ τὰ δικαιώματά σας καταστραφέντα ἀπὸ ὀκτὼ αἰώνων βαρβαρότητος, εὗρετε πρὸς τοῦτοίς τοὺς Γάλλους, ἄλλους φίλους καὶ ἀδελφοὺς (β). »

(α) Προσφώνησις τοῦ Efferts Προέδρου τῶν Ἐρειπῶν τοῦ Ἀκουσίγγρανου.

(β) Μηνύτωρ τῆς 26 Καρπίου ἔτους 12 τῆς Δημοκρ. (13 Σεπτεμ. 1809)

Τὰ θεάτρα, τὰ καφωρεῖα, οἱ περίπατοι καὶ ὅλα τὰ δημόσια μέρη, ἀντήχουν ἐκ τῆς γενικῆς ἀγαλλιᾶσεως.

Ὁ δὲ Ναπολέων ἦτο λίαν συγκεκινημένος διὰ τὰς ἐνδείξεις ταύτας, καὶ ἤξευρε, καθὼς καὶ ἡ Ἰωσηφίνα, νὰ ἀπαντᾷ εἰς αὐτὰς μὲ τρόπον αὐξοντα τὸν ἐνθουσιασμὸν.

Μίαν δὲ πρωτὴν ὁ Ναπολέων καὶ ὁ αὐλάρχης του πορευθέντες νὰ ἐπισκεθῶσι τὴν λαμπρὰν μητροπόλιν τῆς πόλεως, μνημεῖον γοτθικὸν μεγίστης ἀξίας, ἐστάθησαν ἐμπροσθεν πλαγίου τινος παρεκκλησίου, ἐλκύσαντος τὴν προσοχὴν των, διότι ζοφρόντι καὶ μυστηριώδεις φῶς ἐπέλαμπεν εἰς αὐτό. Ἡρώτησε δὲ τὸν πρεσβύτερον τὸν χρησιμεύοντα αὐτῷ ὡς ὀδηγόν, τί ἦτο τὸ παρεκκλήσιον ἐκεῖνο;

— Μεγαλειότητε, ἀπήντησεν ὁ πρεσβύτερος, εἶναι τὸ νεκρικὸν παρεκκλήσιον ὅπου ἀναπαύεται ὁ ἐνδοξὸς σας προκατόχος ὁ μέγας Κάρολος (α).

— Ἐδῶ κεῖται τὸ σῶμα τοῦ μεγάλου Καρόλου; εἶπεν ὁ Ναπολέων κλίνων σκεπτικῶς τὴν κεφαλὴν. Εἴσθε βέβαιος;

— Βεβαίωτατος, Μεγαλειότητε.

— Ἄν ἔχη οὕτω, θέλω νὰ ἰδῶ τὸν τάφον του.

— Μεγαλειότητε, ἀπήντησεν ὁ πρεσβύτερος, ἡ κατάβασις τοῦ ὑπογείου εἶναι τραχεῖα καὶ δύσκολος, καὶ ἀπὸ τοῦ πέμπτου Καρόλου οὐδεὶς ἔθεσεν εἰς αὐτὴν τοὺς πόδας του.

— Ὅα θέσω ἐγὼ τοὺς ἐμούς, ἀπήντησεν ὁ Ναπολέων. Εἴτα στραφεὶς πρὸς τὸν Δυρῶν τῷ εἶπε τινὰς λέξεις εἰς τὸ ὠτίον ὁ δὲ αὐλάρχης ἐξῆλθε, καὶ ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον ὀδηγῶν δωδεκάδα ὑπαξιωματικῶν τοῦ πυροβολικοῦ.

— Σηκώσατε τὴν πλάκα ταύτην, εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ἀνάψατε δῆδας. . . . Στρατιῶται! προσέθηκε μετὰ σιωπῆν ἀποκαλυπτόμενος, μέλλετε νὰ εἰσχωρήσητε εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ μεγάλου Καρόλου.

Οἱ ὑπαξιωματικοὶ ἀφῆρσαν τότε τὰ καλύμματα των, καὶ ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Δυρῶν, κατώρθωσαν τέλος νὰ ἀνασηκώσωσι τὸν ὑπερμεγέθη λίθον, τὸν κλειόντα τὸ στόμιον τοῦ ὑπογείου. Εἴτα δὴν ἐξ αὐτῶν λαβόντες δῆδας κατέβησαν πρῶτοι ἠκολούθησαν δὲ ὁ Ναπολέων, ὁ αὐλάρχης καὶ ὁ Δυρῶν.

Αἱ βαθμίδες αἱ φέρουσαι εἰς τὸ βάθος τοῦ ὑπογείου, διάβρωτοι ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἦσαν πάντῃ σεσαθρωμένοι, καὶ καθ' ἕκαστον βῆμα ἐκινδύνευε τις νὰ ὀλισθήσῃ ἢ νὰ πέσῃ ἐπὶ λίθων ὑπερμεγέθων καταπεσόντων ἐκ τῆς ὀροφῆς καὶ φρασσόντων τὴν ὁδόν. Ὁ Ναπολέων κατήλθεν ἀσεπῆς ὁ δὲ πρεσβύτερος, ἕνεκα ἐμφύτου σεβασμοῦ, εἶχε καταβιδάσει τὴν

(α) Ὁ Μέγας Κάρολος ἀπέθανεν ἐν Ἀκουσίγγρανῳ τῷ 814 καὶ ἐν αὐτῷ ἤρχισε καὶ ἔληξεν ἡ αὐτοκρατορία τῆς Δύσεως. Δὲν παρετηρήθη νομίζω εἰσέτι ὅτι ὁ Ναπολέων ἀπέθανε πολιτικῶς μετὰ χιλία ἀκριβῶς ἔτη, ἦτοι τὸ 1815, καὶ ὅτι ὁμοίως ἤρχισε καὶ ἔληξεν ἐν αὐτῷ ἡ δυτικὴ αὐτοκρατορία ἣν κατὰ μίμησιν τοῦ μεγάλου Καρόλου ἠθέλησε νὰ ἰδρύσῃ.

καλύπτραν τοῦ ῥάσου του. Μετὰ πολλοὺς δὲ κόπους ἐφθάσαν τέλος, τὴν τελευταίαν καταβάντες βαθμίδα, εἰς θύραν λιθίνην, τὴν μόνην εἰσοδὸν εὐρέως θλωτοῦ ὑπογαίου, οὗ οἱ μεγάλοι λίθοι ἐστάλαζον νίτρον ἀπολιθούμενον πρὶν ἢ αἱ σταγόνες αὐτὸ ἐγγίσωσι τὴν γῆν· τῶν λαμπάδων ἡ λάμψις ἐθλάτο παραδόξως ἐπὶ τῶν ὑγρῶν τοίχων· εἰς τὸ φῶς δ' αὐτῶν ἐφάνθη μέγας λιθινὸς σαρκοφάγος, ἐν μέσῳ τῆς αἰθούσης κείμενος καὶ φέρων τὴν ἀπλήν ταύτην ἐπιγραφήν· *Carolus Magnus obait 814*, (Κάρολος ὁ μέγας, ἀπέθανε 814)· οὐδὲν δ' ἄλλο ὑπῆρχεν ἐν τῇ αἰθούσῃ.

Σκεπτικὸς ἐστάθη ἐπὶ μικρὸν ὁ Ναπολέων πρὸ τῆς λιθίνης κλίνης τοῦ ἀρχηγῶ τῆς καρλοβιγγίου γενεᾶς, εἶτα δὲ ἐνευσε πρὸς τοὺς ὑπαξιωματικοὺς, οἵτινες διὰ μοχλῶν ὑψώσαν ἐν βίπῃ ὀφθαλμοῦ τὸ βαρὺ πόμα τοῦ σαρκοφάγου, καὶ τὰ λείψανα τοῦ μεγάλου Καρόλου ἐφάνθησαν γυμνά εἰς τοὺς θεατάς.

Ὅστ' ἰδοὺ τὸ μόνον λείψανον ἐκεῖνον ὅστις εἶχε σαλεύσει τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Πού καὶ πού κόνις ἐρυθρᾷ ἐδείκνυεν ὅτι ἡ γλαυκὴ, ὁ αυτοκρατορικός οὗτος μανδύας, ὅστις ἐχηρμάτισε καὶ πορφύρα τῶν Kaisarion, εἶχε χρησιμεύσει ἀντὶ σαβάνου εἰς τὸν υἱὸν Πιπίνου τοῦ βραχέως. Τὸ δὲ διαδύμα, τὸ σκήπτρον, οἱ πτερυγίστηρες καὶ ὁ αυτοκρατορικός δακτύλιος, εἰ καὶ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ παχείας σκορίας, εἶχον ὅμως μείνει ἀθλαβεῖς, καὶ ἐκείνο παρὰ τὰ ἐξηρωωμένα ἐκείνα ὅστ' ὡσεὶ καθιερώντα αὐτά. Τὸ κολοσιαῖον ἀνάστημα τοῦ νικητοῦ τοῦ Βιταλίνδου κατεδείκνυτο καθαρῶς ὑπὸ τοῦ μήκους τῶν ὀστῶν, καὶ τὸ μέγεθος τῆς κεφαλῆς του ἦν ἀνάλογον πρὸς τὰς ἰδέας ἃς ἐνέκλειπεν.

Ὁ Ναπολέων ἐκυσεν ἐπὶ τῶν ἐνδόξων ἐκεῖνων λειψάνων, καὶ ἤγγισεν εὐσεβάτως μετὰ χεῖλην του τὸ ζῆρὸν ἐκεῖνο μέτωπον, εἶτα δὲ ἀνυψῶν βραδείως τὴν κεφαλὴν εἶπε μετὰ τόνον φωνῆς ἀπεριγράπτου·

— Ἰδοὺ ὁ ἄρχας ἀπάτης τῆς γῆς·

— Μεγαλειότατε, εἶπε τότε ὁ πρεσβύτερος, ἡ Μεγαλειότης σας δὲν ἀγνοεῖ ὅτι ὁ μέγας Κάρολος συγκαταριθμεῖται μετὰ τῶν ἁγίων. Συγχωρήσατέ μοι, ἀφοῦ μοι ἐδόθη εὐκαιρία νὰ ἐπισκεθῶ τὰ ἱερά του λείψανα, νὰ ἀπευθίω ἐδῶ τὰς προσευχάς μου πρὸς ἐκεῖνον ὃν ὁ Θεὸς ἐθήκεν, ἐπὶ μὲν τῆς γῆς μετὰ τῶν μεγάλαιτέρων μοναρχῶν, ἐν δὲ τῷ οὐρανῷ μετὰ τῶν ἁγίων του. — Προσευχθήτε, Κύριε ἐφημέριε, ἀπήντησεν ὁ Ναπολέων, καὶ πρὸ πάντων προσευχῆτε διὰ τὴν Γαλλίαν, ἧς τὸ μέγαλειον ἐθεμελίωσεν ὁ μέγας Κάρολος.

Τότε ἐγονάτισεν ὁ ἱερεὺς καὶ προσευχῆθη μεγαλοφώνως. Καὶ ὁ μὲν Ναπολέων, τὴν κεφαλὴν κεκλιμένην ἔχων, τοὺς βραχίονας ἐσταυρωμένους ἐπὶ τοῦ στῆθους, καὶ τὰ βλέμματα προσηλωμένα ἐπὶ τοῦ νεκροκραββάτου, ἵστατο ὀλίγα βήματα ὀπίσω, ὁ δὲ αὐτάρχης καὶ οἱ ὑπαξιωματικοὶ τοῦ πυροβολικοῦ ἐφαίνοντο λίαν συγκεινημένοι ἕνεκα τῆς σοβαρᾶς ταύτης σκηνῆς. Ἀμὰ δ' ἐτελείωσε τὴν προσευχὴν του ὁ ἐφημέριος, καὶ ὁ Ναπολέων ἐνευσε πρὸς

τοὺς ἀξιωματικοὺς· αὐτοὶ δὲ μετὰ τὴν αὐτὴν ἐπιδοξιοτήτητα ἔθηκαν πάλιν τὸ πόμα ἐπὶ τοῦ τάφου.

— Ὁ Μέγας Κάρολος θὰ ἀφήσῃ ἐντός ὀλίγου τὴν κατοικίαν ταύτην τὴν τόσον ἀναξίαν τῆς φήμης του, εἶπε τότε ὁ Ναπολέων πρὸς τὸν ἐφημέριον. Ὡς τῷ ἀνεγείρω μαυσώλειον, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς του θὰ δύναται νὰ δώσῃ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς ἰδέαν τοῦ μεγαλείου τοῦ μονάρχου ἐκεῖνου.

— Μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ ἱερεὺς, ὁ αυτοκράτωρ Κάρολος ὁ Ε' ἐξέτρασε, λέγεται, κατὰ τὴν εἰς τὸ μνημεῖον τοῦτο ἐπίσκεψίν του τὴν αὐτὴν ἐπιθυμίαν, καὶ ἐν τούτοις μένει αὐτὸ εἰσέτι εἰς τὴν θέσιν του.

— Ὁ Κάρολος Ε' δὲν ἦτον Γάλλος, ἀπήντησεν ἐντόνως ὁ Ναπολέων, καὶ τιμῶν τὴν μνήμην τοῦ Μεγάλου Καρόλου ὑπήκουσε πολὺ μᾶλλον εἰς τὴν ἰδίαν ὑπερηφάνειαν ἢ εἰς τὸ καθήκον· διότι εἶπέτε μοι, αἰδουσιμώτατε, ποῖα σχέσις μετὰ τῶν νικητῶν τῶν Σαξόνων, τῶν Ἀγγλων, τῶν Ἰσπανῶν καὶ τῶν Λομβαρδῶν, καὶ τοῦ δειλοῦ μονάρχου ὅστις δὲν ὤφελήθη οὐδὲ ἀπὸ τὰς νίκαις του οὐδὲ ἀπὸ τὴν πολιτικὴν του ὁπως ἄρξῃ τῆς Εὐρώπης; Ὁ ἐφημέριος τοῦ ἁγίου Ἰούστου, ὁ πᾶνθρωπος ὁ μόνον ἔχων προσωπικὴν ἀξίαν τὴν ἀνικνότητά των ἄλλων μοναρχῶν, ἦτο ἴσως καλὸς διπλωμάτης, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἄξιος νὰ ἐκτιμηθῇ τὸν Μέγαν Κάρολον· ἄλλως ἀρκούντως ἔδειξε τὸ ψευδὲς τοῦ μεγαλείου του κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἔλθῶν νὰ κατεκινήσῃ μετὰ τὸν μοναχῶν.

— Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ ἐφημέριος, καὶ ὁ Καζιμίρος, βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, ἀπεσῆρθη εἰς Παρισίους εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ, καὶ ἐγένετο μάλιστα καὶ ἱερεὺς αὐτῆς· ὁ ἡγεμὼν ὅμως ἐκεῖνος δὲν ἦτο ἄμοιρος οὐδὲ μεγαλείου οὐδὲ πολιτικῆς ἱκανότητος.

— Συμφωνῶ, ἀπήντησεν ὁ Ναπολέων, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς δὲν πρέπει ν' ἀποθνήσκῃ παρὰ εἰς τὸν θρόνον του ἢ εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης.

— Οἶμοι! ἀπήντησε στενάζων ὁ ἐφημέριος, ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πάντοτε ἐλεύθερος νὰ ἐκλέξῃ τὸ τέλος του· μονάρχης ἢ ἰδιώτης ὑπόκειται εἰς τὴν θεῖαν βούλησιν, καὶ εὐτυχῆς ὁ δυνάμενος ὅταν θέτῃ τὸν πόδα εἰς τὴν οὐδὸν τοῦ τάφου νὰ εἶπῃ ἅ ἐπραξά ὅ,τι ὄφειλον νὰ πράξω.»

Αἱ λέξεις αὗται προορηθεῖσαι μετ' εὐαγγελικῆς γαλήνης, ἐφάνθησαν καταστάσασαι σκεπτικὸν τὸν αυτοκράτορα, ὅστις προσδύψας μετ' ἀγαθότητος τὸν ἐφημέριον ἀπήντησε·

— Ἐχετε δίκαιον, αἰδουσιμώτατε, ἀλλ' ἐπιμένω εἰς ὅ,τι εἶπον περὶ τοῦ μνημεῖου τοῦ μεγάλου Καρόλου. Ἐλπίζω, τῇ βοήθειᾳ τοῦ Ἱησίου, νὰ γίνω ἀρκετὰ ἰσχυρὸς διὰ ν' ἀποδώσω ἀργὰ μὲν ἀλλὰ μεγαλοπρεπῶς τὸ ὀφειλόμενον τρόποσιον εἰς τὸν μεγαλειότερον βασιλέα τοῦ ἐθνους μας.

— Γεννηθήτω τὸ θέλημά σου, Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ ἱερεὺς ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ· εὐχομαι ἐκ καρδίας ὥστε ἡ Υ. Μ. ἧτις ἀπέκτησεν ἡδῆ

τὴν εἰς τὰ ὄπλα δόξαν τοῦ μεγάλου Καρόλου, νὰ ἀπολαύσῃ ὅσον καὶ αὐτὸς τῶν εὐλογιῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τῆς ἀφάρτου εὐτυχίας ἣν φέρουσιν αἱ μεγάλαί πράξεις αἱ γινόμεναι χάριν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἁγίας ἡμῶν θρησκείας.

Οὕτω συνομιλοῦντες ἀνήλθον πάλιν τὴν σκολιὰν κλίμακα τοῦ νεκρικοῦ ὑπογείου· ὅτε δ' ἐπρόκειτο ν' ἀποχωρήσῃ ὁ Ναπολέων, ἀποταθείς πρὸς τὸν ἐφημέριον ὃν εἶχεν ἐκτιμηθεῖ εἰς τὰς ὀλίγας ἐκεῖνας στιγμὰς·

— Χαίρετε, Πανιερώτατε δέσποτα, τῷ εἶπεν, ἐλπίζω ὅτι θὰ ἐπανιδῶμεν ἀλλήλους.

Εἰς ταῦτα δὲ νομίσας ὁ καλὸς ἱερεὺς ὅτι ὁ αυτοκράτωρ εἶχε σφάλει ὡς πρὸς τὸν τίτλον, τῷ ἀπήνησεν μετὰ μετριοφροσύνης·

— Μεγαλειότατε, δὲν εἶμαι παρὰ ἅπλοους ἐφημέριος τῆς ἐνορίας τῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην ὑπαγομένης, καὶ δὲν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ εἶμαι δεσπότης.

— Ἠξερῶν τί λέγω, Πανιερώτατε, ἀπήντησεν ὁ Ναπολέων, ἐπαναλαμβάνων τὴν λέξιν.

Ὄλιγον δ' ἀφοῦ ὁ Ναπολέων ἀπῆλθε τοῦ Ἀκουῖσγρᾶνου, ὁ πτωχὸς ἐφημέριος ἐξεπλήχθη σφόδρα, λαθῶν τὸν διορισμὸν του εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν καθέδραν τῆς ἐπαρχίας ἐκεῖνης, χηρεύσασαν πρὸ μικροῦ ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ ἀρχιερέως Ἀντωνίου Βερδελέτου. Ὅτε δὲ μετὰ τινά καιρὸν ὁ νέος ἐπίσκοπος μετέβη εἰς Παρισίους ὅπως εὐχαριστήσῃ τὸν αυτοκράτορα καὶ ὀρκισθῇ ἐνώπιον αὐτοῦ, ὁ Ναπολέων τὸν παρουσίασε τῇ Ἱωσηφίνῃ λέγων·

— Κυρία, ἰδοὺ εἰς ἐκκλησιαστικὸς ὅστις μ' εὐχαρίστησε σφόδρα κατὰ τὴν εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ Μεγάλου Καρόλου ἐπίσκεψίν μου. Τὸν προχειρίσα ἐπίσκοπον, καὶ ἐλπίζω ὅτι θὰ χρηματίσῃ ἐν τῶν στήριγμάτων τῆς ἐκκλησίας. Ἐξακολουθήσατε, Πανιερώτατε, νὰ προσεύχησθε ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου σας, καὶ ἀποτεινάτε τὰς εὐχάς σας συνεχῶς εἰς τὸν Μέγαν Κάρολον, ὅστις ὑπῆρξεν εἰς ἀμφοτέρους ἡμᾶς καλῶν αἰτίων.

Ἀλλ' ἅ; ἐπανέλωμεν εἰς Ἀκουῖσγρᾶνον.

Ἐξελθὼν τοῦ ὑπογείου ὁ Ναπολέων εὗρε συνηθρισμένον καὶ περιμένοντα αὐτὸν ἐντὸς τοῦ ἀρθρικοῦ ἅπαντα τὸν δημοτικὸν σύλλογον, οὗ ὁ πρόεδρος τῷ προέτεινε νὰ ἴδῃ τὸν θησαυρὸν τῆς μητροπόλεως, ὅπερ ἐδέχθη ὁ αυτοκράτωρ. Τότε ὁ δημοτικὸς σύλλογος τὸν ὠδήγησεν ἐν παρατάξει ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ, καὶ ἐκεῖ τῷ εἰδείξαν τὰ καλούμενα *Megala agia leivana*, ἐκεῖνα ἃ ἐστειλεν ἡ αυτοκράτειρα Εἰρήνη δῶρον πρὸς τὸν Μέγαν Κάρολον. Ἦσαν δὲ τὰ λείψανα ταῦτα ἐναποθεθειμένα εἰς σιδηροὺν κιβώτιον, ἐνφοδορημένον ἐντὸς τοῦ τοῖχου, καὶ μὴ ἀνοιγόμενον εἰμὴ ἀπαξ ἐντὸς ἐπτὰ ἐτῶν, ὅπως δειχθῶσι τὰ ἐν αὐτῷ ἱερά λείψανα εἰς τὸ πλῆθος. Ἀμὰ δὲ ὡς τὰ ἐπανεβέτην εἰς τὸ κιβώτιον ἐκτιζὼν τὴν θύραν, ἧτις ἕμεναν ἀγνωστος δι' ἕτερον ἐπτὰ ἔτη. Ἀλλὰ τὴν φอรὰν ταύτην εἰ καὶ δὲν εἶχον παρέλθῃ οἱ ἐπτὰ ἐνιαυτοί, ἡ θύρα ἐκρημνίσθη ἐν βίπῃ ὀφθαλμοῦ, καὶ ἀφῆκε γυμνοὺς τοὺς θησαυροὺς

αὗ; ἐνέκλειε. Σὺν τοῖς ἄλλοις ἐπέσυρε πρὸ πάντων τὴν προσοχὴν τοῦ μονάρχου μικρὸν ἀργυροῦν ἐπίχρυσον κιβώτιον· ἡ δὲ περιέργειά του ἐδίπλασιάσθη ὅτε ὁ πρόεδρος, ὅστις τῷ ἐπεδείκνυε πάντα τὰ ἀντικείμενα, τῷ εἶπεν ὅτι αἱ ἀρχαιοτάται παρὰ δόσεις ὑπέσχοντο μεγάλας εὐτυχίας εἰς τὸν δυννησομένον ν' ἀνοίξῃ τὸ κιβώτιον ἐκεῖνο, καὶ ὅτι οὐδαίς, οὔτε αὐτὸς ὁ πέμπτος Κάρολος κατὰ τὴν εἰς Ἀκουῖσγρᾶνον ἐπίσκεψίν του δὲν τὸ εἶχε κατορθώσει. Ὁ Ναπολέων ἔλαθε τότε τὸ κιβώτιον, ὅπερ ἀνεώχθη σχεδὸν ἀμέσως ὡς ἐκ θαύματος· καὶ ἐξωθεν μὲν οὐδὲν ἴχνος κλειθροῦ ἐφάνετο, ἴσως δὲ μυστικὸν τι ἐλατῆριον ἐπέισθη ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ αυτοκράτορος. Ὅπως δὴποτε ἡ περίστασις αὐτὴ τὸν ἐξέπληξε σφόδρα, καὶ ἐμειδίασε μὲν ἡρέμα, ἀλλ' οὔτε λέξιν προέφερε, διὰ νὰ δεῖξῃ βεβαίως ὅτι οὐδεμίαν ἀπέδιδεν εἰς τοῦτο σημασίαν. Ἄλλως ἡ περιέργειά του μετρίως ἰκανοποιήθη, διότι δὲν εὗρεν ἐν τῷ κιβωτίῳ παρὰ μικρὸν τεμάχιον ὑφάσματος καὶ ὀλίγην κόνιν.

Πολλάκις ὁ Ναπολέων ὠμίλησε περὶ τῆς ἐπισκέψεώς του εἰς τὸν τάφον τοῦ Μεγάλου Καρόλου κατὰ τὴν εἰς Ἀκουῖσγρᾶνον διατριβὴν του, καὶ περὶ τοῦ σκοποῦ του τοῦ ν' ἀνεγείρῃ μεγαλοπρεπῆς μνημεῖον εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς δευτέρας γενεᾶς· αἱ μέμνηται ὅμως καὶ οἱ πόλεμοι τῆς βασιλείας του δὲν τὸν ἀφῆκαν νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ εὐγενὲς ἐκεῖνο σχέδιον. Ἀλλὰ πλήρης τοῦ πνεύματος τοῦ Μεγάλου Καρόλου, ἂν δὲν ἀνήγειρε λαμπρὸν μαυσώλειον εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τοῦ οὐδόου αἰῶνος, ἀναζωογονήσεν ὅμως διὰ τῆς δόξης τῶν ὄπλων του, διὰ τῶν νόμων του, καὶ διὰ τῶν ἐμπυχωσῶν ἃς ἔδωκεν εἰς τὰς τέχνας, εἰς τὸ ἐμπόριον, εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ εἰς τὴν γεωργίαν, τὰ θαύματα, ὃν τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα εἶχε χορηγήσει ὁ υἱὸς Πιπίνου τοῦ βραχέως εἰς τὴν τότε Εὐρώπην.

K. P. P.

(Ἔπεται τὸ τέλος.)

ΚΑΡΟΛΟΣ ΛΕΝΟΡΜΑΝ.

—ooo—

Ἐκ τῶν διαφόρων διατριβῶν ἃς ἔχομεν ὑπ' ὄψιν περὶ τοῦ αἰοδύμου φιλέλληνος Καρόλου Λενορμάν, ἐκλέξαντες δημοσιεύομεν τὴν τοῦ σοφοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Κ. Βιτέ, ὡς ἐκτιμῶσαν τὸν ἄνδρα καὶ συγκεφαλαιούσαν τοὺς διανοητικούς αὐτοῦ ἀγῶνας εὐδοκιμώτερον τῶν ἄλλων. Ὁ Κάρολος Λενορμάν εἶχεν ἐνστερηθῆ ὡς δευτέραν πατρίδα τὴν Ἑλλάδα, αὐτῇ δὲ χαίρουσα υἱοθέτησεν αὐτόν, καὶ τὴν φιλοστοργίαν αὐτῆς διαιωνίζει διὰ μνημεῖον ἐκ λίθου Πεντελησίου. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, οὓς ἐθέλουσιν ἄλλοτε ἢ ἐπαγωγὸς αὐτοῦ διδασκαλίαν, οἱ

πινες ήγγαθήσαμεν αὐτὸν ὡς ἀδελφόν, καὶ ὡς ἀδελφὸν ἐθρονηθήσαμεν ἀποθανόντα, θέλομεν ἐκδώσει τὸ περισπούδαστον αὐτοῦ ὁμοίωμα, ἐκ πρωτοτύπου φιλοτεχνήθεντος πρὸ εἰκοσιν ἔτων παρὰ τοῦ ἀοιστοτέχνου Δαυίδ, καὶ δωρηθέντος ἡμῖν παρὰ τῆς χήρας τοῦ μακαρίτου (1).

« Τίνα δὲν κατατάραζεν ὁ θάνατος τοῦ Κ. Λενορμάν; τίνα, καὶ ἐκ τῶν μάλλον ἀναλήτων, δὲν κατέπληξε τὸ ἀπροσδόκητον τραῦμα τὸ θανατώσαν αὐτὸν ἐπὶ γῆς ζηνός, ἐν μέσῳ τῶν ἀπολαύσεων τῆς περιηγήσεως, τῶν ἡδονῶν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἐλπίδων προσεγγύς ἐπανόδου εἰς τὰ ἴδια; Καὶ ὅμως βαθύτερα ἀπέβαινε βεβαίως ἡ θλίψις, ἐὰν πάντες ἐγίνωσκον ὡς ἡμεῖς ὁποῖους δεσμούς ἀπέκοψεν ὁ θάνατος, ὁποῖα ἔργα κατέλιπεν ἀτελεῖα, ὁποῖος νοὺς καρτερός, ὁποῖα εὐγενὴς καρδία ἠρπάγησαν ἀφ' ἡμῶν.

« Καὶ ἀλλή μὲν φωνή, φωνὴ φίλου καὶ συνδελφου, προσηγομένου αὐτὸν ἐπὶ τοῦ τάφου ἐξ ὀνόματος τοῦ ἐνδοξοῦ Σύλλογου εἰς ὃν ἀνήκεν ἐκεῖνος ἐπὶ εἰκοσιν ἔτη καὶ ἄλλοι λόγοι καταδείξαν ὅσα ἐπαρξέζω ἀγαθὰ ἄλλ' οὐδὲν ἤττον ἐπιθυμῶ καὶ γὰρ νὰ τιμῶ τὴν μνήμην τοῦ ἀνδρός. Καὶ μὲν εὐτελής ἐστὶ ἡ μαρτυρία μου περὶ τῶν πλείστων ἔργων αὐτοῦ διότι, τίς στερούμενος τῆς σχεδὸν γενικῆς ἐκείνου παιδείας, τολμᾷ νὰ οὐκίλησῃ περὶ πάντων ὅσα ἐξεπόντησε; Φιλομαθὴς ὢν καὶ πολυπράγμων ἐνεκύπτε μετ' ἐπιμονῆς εἰς τὴν μελέτην καὶ τῶν ἐλαχίστων ἀρχαιολογικῶν μυστηρίων πάντων τῶν αἰώνων καὶ πάντων τῶν τόπων. Ἐπρεπεν ἀρχαῖος ὑποδείξω καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, νὰ διαλάβω καὶ περὶ νομισματικῆς, καὶ περὶ τῶν δεινοτέρων προβλημάτων τῆς φιλολογίας καὶ τῆς ἐπιγραφικῆς, καὶ περὶ αὐτῶν τῶν ἱερογλυφικῶν ἄλλ' ἐγὼ περὶ τούτων πάντων οὐδὲν οἶδα. Ἐπειδὴ ὅμως ἐνετύχον αὐτῷ κατ' ἄλλας τινὰς μελέτας ἤττον δυσκόλους, καὶ ἐπὶ τριάκοντα ἔτη εἶδον καὶ ἐξετένησα ἐγγύθεν τὰς ἀρετὰς τοῦ νοῦς αὐτοῦ, τὸν τε ἀνθρώπον καὶ τὸν σφόν, θέλω περιγράψαι τοὐλάχιστον τὸν βίον αὐτοῦ, καὶ θέλω εἰπεῖ δι' ὁπόσων καὶ ὁπαιῶν μάχων ἀνέβη εἰς τὸν καλοφῶνα τῆς ἐπιστήμης.

« Γεννηθεὶς τὸ 1802 ἔτος ἐστέρηθ' νῆος ἔτι, τὸ 1815, τὸν πατέρα αὐτοῦ, συμβολαιογράφον ὄντα ἐν Παρισίοις. Καὶ φροντίδας μὲν κατέβαλλεν τοὺς οὐ μικρὰ ἴνα παρασκευασθεὶς δεόντως διαδεχθῆ τὸν πατέρα ἢ ἐκείνος ὅμως οὐδὲ γαρσρώς ικανότητι ἀνδείξε ποτε. Ἐπιχειρήσας μάλιστα περὶ τὰ τέλη τοῦ 1821 περιηγηθεὶς ἔτος περιποῦ διαρχίσασαν, εἰς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν, ἐπανήλθε φέρων ἐν αὐτῷ βιβλίω ἐρριζωμένα τὰ σπέρματα οὐ μόνον τοῦ ε-

(*) Ἐνῶ ἐγγράφον ταῦτα ἐλαβόντων παρὰ τῆς ἐν Σαρόνη οφθῆς ομνηστῆς, τῆς Κ. Σαυροῦς Λενορμάνος, πῶμα εἰς τὴν πλὴν τῆς μὲν τοῦ ἀδελφοῦ Λενορμάν, τὸ ἑπίτιον θέλωμεν δημοσθεῖσαι προσέχον

παγγέλιματος πρὸς τὸ ἠδονέτο ἀκαταμάχητον ροπήν, ἀλλὰ καὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ εὐδαιμονίας διότι, ἐκεῖ εἶδε τὸ πρῶτον πᾶν Κ. Ρελομάν καὶ τὴν ἀνεψίαν αὐτῆς, καὶ ἐκεῖ αἱ δύο νέαι καρδίαι συνηρομύσθησαν διαπαντός· τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος ἐτετέθη καὶ ὁ γάμος.

« Τοιοῦτος δὲ ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἔρως αὐτοῦ, ὥστε μικρὸν μετὰ ταῦτα ὑπέβλεπεν αὐτὸν εἰς δεινὴν θυσίαν, εἰς χωρισμόν, οὐχὶ ὁμῶς αἰώνιον ὅπως σήμερον. Ὁ Σαμοπολιτὴν ἐπέβλεπε νὰ μεταβῇ εἰς Αἴγυπτον, καὶ ὁ Κ. Λενορμάν, ὅστις ἦν καὶ μαθητὴς αὐτοῦ, προβλέπων ἴσως ἀτιμοναδική ἦν, ὡς καὶ τφόντι ἀπεδείχθη, ἡ εὐκαιρία ἐκείνη, ἐστρεψε νὰ παρακολουθῆσθαι αὐτὸν, ἵνα διδάχθῃ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαίων μνημείων τὴν θεωρητικὴν ἀνακάλυψιν τοῦ διδασκάλου. Καὶ λοιπὸν ἐρόδιον ἔχων γενναῖότητα οὐ τὴν τυχοῦσαν, διήρυσεν ὁλόκληρον ἔτος ἐπὶ τοῦ Νεῖλου ἰδίους ἀναλύμασι, μηδεμίαν μὲν ἔχων ἐπίσημον ἐντολήν, συγκρίπων ὅμως, καὶ συνεργαζόμενος μετὰ τῶν ἄλλων σφόνων.

« Περικλυθέντος δὲ ἐν Αἴγυπτῳ τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ελλάδα, καθ' ὃν χρόνον πᾶσαι αἱ καρδίαι ἐπαλλοῦν ὑπερ τῆς εὐγενούς ἐκείνης χώρας. Ἐν δὲ νέος καὶ γενναῖος, καὶ εὐθύς, ἐπὶ τοσούτου ἠσπάθη περιπαθῶς τὸν ἴσον καὶ ἐνδοξόν ἐκείνης ἀγῶνα, ὥστε φρονῶ ὅτι τὸ 1828 ἔτος οὐδεὶς, πλὴν αὐτοῦ, ὑπῆρχεν ἐνθερμότερος φιλέλληνας. Ἄλλ' οὐτε πρόσκαιρος ἦν ἡ φιλοστοργία αὐτοῦ διότι τὸ 1839 ἀπέθανεν ἀγαπῶν τὴν Ελλάδα ὡπως καὶ τὸ 1828 ἔτος. Τὴν σταθερότητα δὲ ταύτην τοῦ αἵσθηματος ἐγέννησαν αἱ ἀνεξάλειπτοι ἐντυπώσεις τῆς πρώτης αὐτοῦ περιηγήσεως διότι οὐ μόνον μαρτυρῶς ἀλλὰ καὶ κοινῶς ἐγένετο τῶν τελευτησῶν ὑπερ τῆς ἀνεξεκλήτου ἀγῶνης, οὐδὲ ἐπαύσαν ἀνεμινόμενος μετὰ τοῦ ἀγαλλομένου λαοῦ, ὅτε μετὰ τὴν νικην ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων μνημείων. Περὶ ἑκάστον ἐρείπιον ὡς καὶ περὶ πᾶν ἀριστούργημα ἤκουον ἄσματα θαυμάσιου. Ἐκτότε ἡ ἀρχαία καὶ ἡ νεωτέρα Ἑλλὰς συνεταυτίσθησαν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ὥστε θαυμάζων τὴν πρώτην ἠγάπα ἐν ταύτῳ τὴν δευτέραν.

« Ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν μικρὸν πρὸ τοῦ 1830 ἔτους, εἶδε καταπεσοῦσαν τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην μοναρχίαν, τῆς τινος ἀπεδοκέμαζε τὴν πορείαν, εἰ καὶ ἐβλεπεν ὅτι τὴν πείσιν αὐτῆς παρεκλόυθε ἀταξία καὶ ἀστασία. Ἴσπεδὴ δὲ μετὰ τῶν ἀνδρῶν οὐς φρονίμως συνήροισε κατὰ πρῶτον περὶ εὐρωπαϊκὴν νεὰ ἐξουσία, ὑπῆρχον καὶ προστάται καὶ φίλοι τοῦ νέου ἀρχαιολογικοῦ ἐθνάτου ἂν ἦθελε νὰ διατεθήμενον στάδιον ἄλλ' αὐτὸς τρεῖς μάλιστα μήνας ἐπηρέτησεν ὡς σπληνκταργῆς τῶν ὠραίων τέχνων ἐν τῷ ὑπομνηστικῷ τῶν ἐπιστημονικῶν, μὴ μακρυταῖς ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τῶν μελετητῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐπακολουθῶν ὡπως καὶ ἔως τότε τὰ ἔργα ἐπιθεωροῦσιν τῶν μουσείων. Παρητήθη δὲ τῆς θέσεως ταύτης, εἰς ἡν ἐγρηγόρευεν αὐτὸν ὁ Κ. Γκιζῶ, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν αἰαὶ οὐτος παρετήθη, καὶ κατέφυγεν εἰς τὸ ἀτρέχον αὐτοῦ τῶν δημοσίων βιβλίω-

θηκῶν, εἰς ἃ καὶ μέγα πέλους διεμεινε. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπερέστηε δύο ἔτη ἐν τῇ Ὀπλοθήκῃ, εἶτα δὲ, τὸ 1832, μετέβη ὡς βοηθὸς εἰς τὸ νομισματικὸν ἐπιμετα, οὗτινος ὠνομάσθη τὸ 1840 ἔσφορος.

« Ἄλλ' ἐὰν ἐμακρύνετο ἀπὸ τοῦ δημοσίου βίου, ἐὰν ἐνεκνυπεν ὅλως εἰς μελέτας, δὲν ἐτήρει ὁμως σιωπήν, οὔτε ἐκρυπτε τοὺς κόπους αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1827 ἔτους εἰς δημοσιεύσεις διὰ περιοδικῶν συγγραμμάτων πολυάριθμα κριτικά καὶ ἀρχαιολογικά δοκιμια ἢ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἀγγείων μελέτη, ἢ περὶ τοῦ Ἱερογλυφικοῦ αὐστηματος, ἢ περὶ τῶν Κεφροματιστικῶν ὑάλων, καὶ πολλὰ ἄλλα, εἰχον διεγείρει τὴν προσοχὴν τοῦ κοινῶν διὰ τῆς ποικιλίας καὶ τῆς θαυμάσιας τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν εἰδήσεων, καὶ διὰ τῆς πολυμαθίας καὶ τῆς φαντασίας τοῦ γράφοντος. Ἐνίστε δὲ, καὶ εἰς μικρότερα καταβαίνων, παρεισῆγαγε τὰς περὶ τῆς τέχνης καὶ τοῦ καλοῦ ἰδέας αὐτοῦ ἐν διατριβαῖς περὶ ἐκθέσεως τινος ζωγραφικῆς ἢ μουσικῆς παραστάσεως. Καὶ οὕτως ἐν τῶν ἐτῶν κατατάχθη μετὰ τῶν δοκιμωτέρων καὶ εὐγενεστέρων κριτῶν τῆς φιλοκαλίας, ὢν τὰς ἀποφάσεις ἐκρίνειν ἀνεκκλήτους τὸν δημοσίον. Ἀπορον δὲ πῶς τοιαύτην ἔχων ικανότητα περὶ τὸ μεταδίδειν τὰς ἰδέας αὐτοῦ, δὲν μετεχειρίσθη ἔως τότε τρόπον ἐμφαντικώτερον καὶ τοῦ γραπτῶ λόγου, καθῶσον μάλιστα καὶ αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ ἐλλείψεις τοῦ ὄρους αὐτοῦ εἰδεικνύον ἀνδρα ἔχοντα ἐμπειρίαν περὶ τὸ ἀπρομελετήτως λέγειν. Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς δὲν ἠγνόει τοῦτο. Ὅθεν ὅτε τὸ 1835 ὁ Κ. Γκιζῶ πρότεινεν ἵνα διδάσκη αὐτὸς αὐτοῦ ἐν τῇ Σορβόνῃ τὴν νεωτέραν ἱστορίαν, ἐδέχθη ἀδιστακτικῶς, καὶ ἐδείξε μάλισ ἀναβάς τὴν ἑδραν ὅτι οὐ μόνον εὐροικαν λόγου, ἀλλὰ καὶ τὰς κυριώτερας τῶν ἀρετῶν εἶχεν ὅσαι ἐμπρέπουσι καθηγητῆ καὶ ἐκλύουσιν ἀκροατάς.

« Καὶ λοιπὸν ἀπεδόθη εἰς νέον στάδιον καὶ ἀπεδόθη μὲν μετὰ γενναῖότητος, δὲν παρημέλησεν ὁμως καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν, οὔτε τὰς λοιπὰς ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ μελέτας. Φύσει ἀγαπῶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ περιπαθῶς ἀναζητῶν αὐτὴν ἵνα διδάξῃ τοὺς ἀκροατάς, ἠδὲ ἠνθῆ γεννωμένος καὶ μάλλον ἀνεκωपुरουμένος ἐν αὐτῷ, τῇ φαταγωγῇ βοηθεία τῆς ἐπιστήμης, τὰς πεποιθήσεις τῆς νέας αὐτοῦ ηλικίας, πεποιθήσεις ὡν ἕνεκα καὶ τὸν βίον διήρυσεν γαλήνιον καὶ τὸν θάνατον προσεῖδεν ἀτάραχος.

« Ἡ μεταβολὴ ὅμως αὐτῆ δὲν ἐγένετο κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς καθηγησίας. Κατ' ἀρχὰς εἶχεν ἐπιτραπή αὐτῷ νὰ διδάξῃ κατ' ἐξαιρέσειν τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν ἄλλ' ἡ εἰδωλωλατρεία, ἀναμφισβητήτως θεησκεία τῆς ἕλης, δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ διεγείρῃ τοὺς δισταγμοὺς αὐτοῦ. Ὅτε ὅμως μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρα ἔτη μετέβη εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν, ἀπήτησεν εὐθύς μυστηριώδες πρόβλημα. Τί νὰ εἶπῃ περὶ τοῦ χριστιανισμοῦ; Πῶς νὰ κεραιστήσῃ αὐτόν, πρὸς τοὺς νέους ἀκροατάς; Ἐπρεπε νὰ ἀναζητῆ αὐτῶν ὡς τὴν μεγίστην τῶν ἀνθρωπείων ἀναστάσεων, ἢ νὰ ἴδῃ τὸν δάκτυλον καὶ τὸν φερόμενον δ' εὐρῆ τὴν λύσειν τῆς ἀπορίας ἐ-

μελέτησε τὰς Γραφὰς, συμπαρέβαλε τὰς διαφόρους μαρτυρίας καὶ ὅτε κατεμέτρησεν ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς θεμελιεὺς λίθους τοῦ οικοδομήματος, ἐπαίσθη ἀμεταθέτως ὅτι χεῖρ ἀνθρώπου ἦν ἀνίσχυρος νὰ ἀνεγείρῃ αὐτό. Ἄλλ' ἡ πεποιθήσει μόνη δὲν ἤρκει διότι καὶ τοὶ ζωγρά, καὶ τοὶ ἀπροκαλυπτος, ἦν ὁμῶς κατὰ θεωρίαν καὶ τί ἐπτι πίστις ἀνευ ἔργων; Παρήλλαξε λοιπὸν ἀκόπως καὶ τὸν κίνδυνον τοῦτον, καὶ ἔκτοτε ἡ πίστις αὐτοῦ ἀνεφάνετο καὶ κατὰ τοὺς ἐλαχίστους τῶν λόγων αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἀγαπῶν φύσει νὰ μὴ κρύπῃ τὴν ἀλήθειαν, μηδὲ νὰ συγκερᾷ αὐτὴν, ἀνεζήτει πάντοτε τὴν εὐυτέραν ὁδὸν ἵνα φθάσῃ εἰς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ἐδίδασκε μὲν τὴν ἱστορίαν, ἀλλ' ἡ διδασκαλία αὐτοῦ διετυποῦτο ὡς ἀλλῆ τις συνηγορία διάπυρος μὲν, εἰλικρινῆς ὅμως καὶ ἐλευθερίας, ὑπερ τῆς χριστιανικῆς ἐπαναστάσεως.

« Καὶ τὸ μὲν νέον καὶ πολυἀριθμὸν αὐτοῦ ἀκροατήριον ἤκουεν ἀπληστον τὰ μαθήματα ταῦτα συγκρότως ὅμως, οὐ μακράν τῆς ἑδρας αὐτοῦ, ἀντίθετον βέσμα ἰδεῶν παρεσυρεν ἄλλο μέρος τῆς νεολαίας πρὸς ἀλλοίαν διδασκαλίαν. Ἡ κυβένησις ἀποδοκιμάζουσα τὰς παρατάλους ταύτης ὁδοῦς, ἀπήροσε τὴν ἀποκαθίδους διάδοσιν αὐτῶν ἀλλ' ἀμέσως τὸ πνεῦμα τῆς ἀντεκδικήσεως ἀπεφάσε νὰ διακόψῃ τὰ μαθήματα τοῦ Κ. Λενορμάν. Καὶ εἰδομεν τότε τί δύναται, ὡς καὶ πάντοτε, παραγοποιοὶ τινες καταπέτοσαν τοὺς φιλοσύχους, καὶ ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας ἐπνέκον διὰ τῶν ἰδίων φωνῶν τὴν φωνὴν τοῦ καθηγητοῦ. Καὶ ἐπάλαισε μὲν οὗτος εὐγενὴς καὶ πρῶτος ἵνα ὑποστηρίξῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν αὐτοῦ, ἵνα δικαιοσύνη διὰ τῆς ὑπομονῆς τὴν ἀλήθειαν τῶν ἰδίων πεποιθήσεων ὅτε ὅμως ἐπεισθῆ ὅτι ἀνένδοτος ἦν ἡ συνωμοσία, καὶ ὅτι παραπενομένης τῆς πάλης κίνδυνος ἦν μὴ καταστήσῃ σφοδρότερα μὲν ἡ ἐπίθεσις, ἀθαρσῆς δὲ ἡ ἀμυνα, διεμαρτυρήθη καὶ παρετήθη τῆς διδασκαλίας.

« Ἐρυθρίωμεν σήμερον ἀναγινώσκοντας τὴν διήγησιν, τὴν ἀκριβῆ ἐξιστόρησιν τῶν κτηνωδῶν ἐκείνων συγκοφαντιῶν, τὸν ἐλευθερὸν τοῦτον πρῶτορον τῆς νέας μανίας τῆς ἐκραγείας δύο ἔτη μετὰ ταῦτα κατὰ Φεβρουάριον. Θαυμάζομεν μάλιστα ἀνευρίσκοντας καθ' ὅλα τὰ μαθήματα ἐκείνου πνεῦμα ἀνεκτικὸν καὶ ἐλευθερὸν, σεβόμενον πάντοτε τὰς ἐναντίας πεποιθήσεις. Διὸ ἡ ὑπερ αὐτοῦ ἀντίδρασις ἦλθε παγεῖα, καὶ τελεία ἐγένετο ἡ ἐπανόρθωσις. Ὅτε τὸ 1849 ἔστας πάντες οἱ προστάται καὶ φίλοι αὐτοῦ ἦσαν ὑπερόριοι ἢ ἕκτος τῶν πραγμάτων, αὐτὸς ἀνεβίβασθῆ δι' ἐλευθερίας ἐκλογῆς εἰς τὴν ἑδραν τῆς ἀρχαιολογίας, ἦν κατέχειν ἐν τῷ Γαλλικῷ Γυμνασίῳ (Collège de France) ὁ Κ. Αστρον.

« Ἐπὶ τῆς νέας ταύτης ἑδρας ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ἐνεδύθη ἀλλοῖον χαρακτήρα. Καὶ μὲν κατὰ πολὺ πραϋνθίσεως ἀπὸ τριῶν ἐτῶν τῆς θεησκευτικῆς πάλης, εὐκολον ἦν, ὁμιλῶν περὶ χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας, νὰ φέρῃ ἐν μέσῳ τὰ ζητήματα τῆς πρώτης αὐτοῦ διδασκαλίας εὐκολον ἦν νὰ συγκροτήσῃ πολυἀριθμῶν

καὶ ἐκλεκτὸν ἀκροατήριον, ἀνατρέχων εἰς τοὺς λαμπροὺς χρόνους τῆς Ἑλλάδος ἢ τῆς Ῥώμης· ὑπῆρξεν ὅμως αὐστηρότερος περὶ τὴν ἐκλογὴν. Ἐπειδὴ ἡ ἀνακάλυψις τοῦ Σαμπολιὸν ἐφάνη αὐτῷ κινδυνεύουσα, καθῆκον ἐνόμισε νὰ σώσῃ αὐτὴν, ἥτοι νὰ μορφώσῃ δι' ἐπιμόνων καὶ τεχνικῶν μαθημάτων ἱκανοὺς τινὰς ἀναγνώστας τῶν ἱερογλυφικῶν. Καὶ ζῆρὸν μὲν ἢ καὶ εὐτελεῖς ἦν τὸ ἔργον, ἀλλὰ γενναίως ἐδράστησεν ὁ καρπός, διότι ἀνεγεννήθη ἡ κλίσις πρὸς τὰς μελέτας τῆς αἰγυπτιακῆς ἀρχαιοτήτος.

» Ἄλλ' ἐὰν ἐν τῷ Γυμνασίῳ κατεδίκασεν ἑαυτὸν εἰς τὸ ἐπωρελεῖ; μὲν ἀλλὰ ταπεινὸν τοῦτο ἔργον, ἐκτὸς αὐτοῦ ἀνέπτυξε τὴν περὶ τὴν συζήτησιν ἐνθερμον αὐτοῦ κλίσιν διὰ περιοδικῶν συγγραμμάτων, οὗτινος ἦν στύλος ἀκλόνητος καὶ διευθυντής. Πλὴν δὲ τῆς προσκαίρου πάλης ἐδημοσίευσεν ἐν αὐτῷ καὶ πραγματικὰς σπουδαιοτέρων ἐχούσας τὴν ὑπόθεσιν, αἰτινας ἐξεδίδοντο μετὰ ταῦτα καὶ μόναι. Ἐκ τούτων δὲ ὀνομάζω τὸ περὶ *Θρησκευτικῶν ἑταιριῶν* δοκίμιον, ἐν ᾧ διαλάμπουσιν ἐπιχειρήματα λογικώτατα καὶ νοῦς εὐθύς. Πιστὸς δὲ εἰς τὰ ἀρχαῖα αὐτοῦ ἔργα ἐξεπόνησε καὶ ἐξέδωκε δύο μεγάλα ἐπιστημονικὰ συγγραμματα, (τὸ ἕτερον δὲ τούτων τῆ συμπράξει τοῦ Κ. Οὐίτ), τὸ *Ἄρθος τῶν κεραμογραφικῶν μνημείων*, ἥτοι ἱστορίαν καὶ ἐρμηνείαν τῶν μυθολογικῶν συμβόλων κατὰ τὰς γραφὰς τῶν ἀγγείων, καὶ τὸν *Θησαυρὸν τῆς τομοματικῆς καὶ γλυπτικῆς*, εἶδος εἰκονογραφικῆς ἐγκυκλοπαιδείας, ἱστορίας τῶν νομισμάτων, τῶν μεταλλείων, τῶν δακτυλιοθῶν, τῶν σφραγίδων πάντων τῶν αἰώνων καὶ πάντων τῶν τόπων.

» Ἀλλὰ πῶς συνδιεξήγαγε τὸσαῦτα ἔργα; ἀπορῶ τῶντι ὅταν μάλιστα ἐνθυμηθῶ ὅτι εἰς τὰ τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης κατέτριβε τὸν πλεῖστον χρόνον. Ὑπάρχουσιν ἄνδρες, ἀξιοτίμοι βεβαίως, οἵτινες φρονοῦσιν ὅτι ἐκπληροῦσι τὸ καθῆκον αὐτῶν ἐνεργούντες ὅσα μόνον ἀπαιτεῖ ὁ κανονισμός· ἀλλ' ὁ Κ. Λενορμάν ἄλλως πῶς δοξάζων, ἀφιερῶν ὅλην ψυχὴν καὶ σώματι εἰς τὴν Ἀκαδημίαν· διὸ κενὴ ἔσται ἐπὶ πολὺ ἡ θέσις αὐτοῦ ὁποῦσδήποτε καὶ ἂν ἦ ὁ διάδοχος. Οὐδεὶς ὡς αὐτὸς ἔσεται ἔτοιμος κατὰ πάσαν ὥραν καὶ κατὰ πᾶν ζήτημα, ἔχων ὡς ἐκεῖνος μνημὴν καὶ ἰκανότητα τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι ἐν ἀκαρεῖ καὶ τῶν ἐλαχίστων σχέσεων ἢ ἀντιθέσεων τῶν ἰδεῶν. Ὁξύνουσαν καὶ εὐρύταν ἀπερίγραπτον ἔχων κυστόχει πάντοτε, εἰ καὶ ἐνίοτε ἐτόλμα, ὡς ὅλοι οἱ νόες οἵτινες χάριν ἀνακαλύψεως καταφρονοῦσι τὸν κίνδυνον. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν κορυφῶν τῆς ἐπιστήμης πρόσκοπος ἦν καὶ τολμηρὸς σκαπανεύς· περὶ δὲ τὰς λεπτομερείας προσεκτικὸς ρυθμιστής. Ἰδοὺ διὰ τί ἀνεδείχθη συγγρόνως ἐπιτηδεύτατος, συνετός καὶ ζηλωτῆς διευθυντής τῆς νομισματικῆς συλλογῆς. Ἠγάπα ἐξ ἴσου ὅλα τὰ νομίσματα, δι' ὅλα ἐφρόντιζεν ἐπίσης, καὶ τὸν αὐτὸν εἶχε ζῆλον ὑπὲρ τῆς συμπληρώσεως ἐκάστης ἰδίας συλλογῆς. Προσηλωμένον ἔχων ἀδιακόπως τὸν ὀ-

φθαλμὸν εἰς τὰ ξένα μουσεῖα (*), εἰς τὰς προόδους καὶ εἰς τὰς ἐλλείψεις αὐτῶν, ἀείποτε μεριμνῶν πῶς ν' αὐξήσῃ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Γαλλικοῦ, ἐδαπάνη καὶ ἐξ ἰδίων ὁσάκις ἐξάντηθεισας τῆς ἐκ τοῦ δημοσίου χορηγίας ἠδυνάτει νὰ παλαίσῃ πρὸς τὰς ἐκ Λονδίνου ἢ Βερολίνου προσφοράς. Καύχημα, ζῶν αὐτοῦ ἦν ὁ θησαυρὸς ἐκεῖνος· διὸ ἡγάπα αὐτὸν ὡς πλοῖ-αρχος τὸ πλοῖον αὐτοῦ, καὶ τολμῶ νὰ εἶπω ὅτι φίλιτατα μετὰ Θεόν, σύζυγον καὶ τέκνα, εἶχε τὸ μουσεῖον τῶν νομισμάτων καὶ τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιγραφῶν.

» Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ παραλείψω καὶ ἄλλο ταπεινότερον κατὰστημα τὸ ὁποῖον ἡγάπα οὐκ ὀλίγον, τὸ τῶν ἱστορικῶν μνημείων· οὐδεὶς πλέον αὐτοῦ ἠσπασθη τὴν ἀνόρθωσιν ταύτην τῶν ἀρχαίων μνημείων τῆς ἡμετέρας ἱστορίας· οὐδεὶς ταχύτερον αὐτοῦ ἐμελέτησε τὰς ἀνάγκας ἐκάστης ἐπαρχίας καὶ ἐκάστου οἰκοδομήματος. Εἶδον αὐτὸν ἐκεῖ, ὡς καὶ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, περὶ πάντων μεριμνῶντα καὶ προνοοῦντα, καὶ οὐδὲν βάρος ἀποβάλλοντα.

» Ὁ ἀκάματος οὗτος ζῆλος, ἡ δαψιλὴς αὕτη κατανάλωσις τῶν δυνάμεων καὶ τοῦ χρόνου αὐτοῦ, πηγὴν εἶχον τὴν γενναίαν καὶ πρὸς τὴν θυσίαν εὐκατάφορον αὐτοῦ φύσιν· διότι ὡς εἶχε τὴν κεφαλὴν δραστηρίαν οὕτως εἶχε καὶ τὴν καρδίαν ἐνθερμον, καὶ οὐδὲν ἐπραττεν ἀτελὸς· καὶ ἡγάπα καὶ εἰργάζετο κατακόρως. Ἐπιλήψει με ὁ τόπος διηγούμενον τὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτοῦ βίου· διότι πού νὰ περιγράψω πῶς ὑπηρετεῖ τοὺς φίλους αὐτοῦ; Ἐν μόνον παράδειγμα ἀρκεῖ ἀντὶ πολλῶν ὅτε ἡ κατὰ Φεβρουάριον ὀχλαγωγία ἠεῖλει ἀκάθεκτος τὸ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργείων, πού ἐξησφάλισεν ὁ Κ. Γκυζῶ τὴν μητέρα καὶ τὰ τρία αὐτοῦ τέκνα; τίς ἀνέλαβε τὴν φυλακὴν αὐτῶν, καὶ τίς, μετὰ τὰς ἀπεισίους ἐκεῖνας ἡμέρας καὶ τὴν πολυχρόνιον ἀγωνίαν, ἀπέδωκεν αὐτῷ τὸν πολυτίμον θησαυρὸν; Θέλομεν ἀναμφιβόλως μάθει τοῦτο ἐν τοῖς Ὑπομνήμασι τοῦ Κ. Γκυζῶ, ὅστις κἄλλιον ἐμοῦ θέλει εἰπεῖ ὅποια ὑπῆρξεν ἡ καρδία τοῦ Κ. Λενορμάν.

» Ἀλλὰ μὴ ἡ πρὸς τὴν ἀρσίσωσιν αὕτη βροπὴ συνέτριψε τὸν βίον αὐτοῦ; Φοβοῦμαι μὴ ἀναφλέξω πληγὴν πρόσφατον ἐστὶ· ἀλλὰ διὰ τί μετέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα; Μετέβη τάχα ἵνα ἐπισκεφθῇ καὶ τρίτον ταύτην; Ὑπῆκουσεν εἰς καθῆκον ἱερώτερον· ἠθέλησε νὰ μὴ καταλείψῃ μόνον τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἀνευ ὀδηγοῦ καὶ βοηθοῦ, ἠθέλησε νὰ μνηστῆ μόνος, νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὰς ζώσας πηγὰς τῆς ἀρχαιολογίας τὸν νέον καὶ φιλομαθῆ ἐκεῖνον νοῦν, νοῦν παρεσκευα-

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Ὅτι εἶδον ἐν Ἀθήναις τὴν νομισματικὴν συλλογὴν τοῦ ἡμετέρου Κ. Παύλου Λάμπρου, εἶπε δὲς καὶ τρεῖς τῶν γράφοντι τὴν παρούσαν σημείωσιν ὅτι εἶναι θαυμασταῖα (merveilleuse) διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν σπανιότητα τῶν νομισμάτων, καὶ ὅτι υπερβαίνει πολλὰ ἐν ταυτῷ νομισματικῇ μουσεῖῳ τῆς Εὐρώπης. Καὶ ὅμως τίς οἶδεν εἰς ποῖαν ξένην χεῖρα θύει περιελθεῖ ἢ καὶ ἐκίστην πλουτιζομένη αὕτη συλλογὴ; διότι οὐδὲ ἡκούσθη ποτὶ ὅτι ἡ ἐξουσία ἐφρόντισε νὰ ἀγοράσῃ αὐτήν. Ἐλεγε δὲ καὶ τὸν Κ. Λάμπρον εὐφραϊστάτον νομισματολόγον.

σμένον ἤδη καὶ πολλὰς ἔχοντα γνώσεις. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἄρα τοῦ χρόνου δὲν ἦν κατάλληλος, ἀπαισιὰ τινὰ πρᾶσιθῆματα ἐτάρασσον αὐτὸν, ἀτάραχον συνήθως ὄντα. Ἴσως ἐλυπεῖτο ἀναχωρῶν ὅτε ἐφάνετο βιβλίον ὑπ' ἄλλου καθῆκοντος ἱπαγορευθέν, ἀσπαστοῦ πρὸς αὐτόν. Μὴ ἐπεθύμει νὰ μείνῃ ἵνα προστατεύσῃ ζῶν ἀγνωστον μὲν ἕως τότε, ἀλλὰ γενομένην γνωστήν; Πιθανῶς πάντα ταῦτα ἐτάρασσον αὐτόν· ἀλλὰ ταχέως ἐλησμονήθησαν· ὁ εὐτυχὴς πλοῦς, ἡ ταχίστη ἐπιδοκιμασία τοῦ βιβλίου ἐκεῖνου, ὁ ἥλιος τῶν Ἀθηνῶν, ἡ θέα τοῦ Παρθενῶνος, ἡ ἐγκάρδιος καὶ ἀδελφικὴ ὑποδοχὴ τῆς ἡζιώθη παρὰ τῶν πολυαριθμῶν ἀρχαίων αὐτοῦ φίλων, αἱ φροντίδες, αἱ ἀπροσδόκητοι τιμαί, πάντα εἶχον συντρέξει εἰς τὸ νὰ περιβάλωσι διὰ γοητείας τὴν τολμηρὰν ταύτην ἀποδημίαν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἐπανόδου αὐτοῦ, κατὰ τινὰ τελευταίαν περιήγησιν, ἤρξατο ἀξιοθρήνητος σειρά συμβεβηκότων, ἐν αἷς λεπτομέρειαι γνωσταὶ εἰσι τῷ ἀναγνώστῃ. Καὶ αἰφνιδίᾳ τοῦ καιροῦ μεταβολή, καὶ λυσώσα θάλασσα ἐμποδίζουσα τὴν ἐπάνοδον καὶ πάντα ἄλλον τρόπον σωτηρίας, καὶ ἐξ ἡμέραι κόπων καὶ κινδύνων ἐματαιώσαν ὅλας τὰς βοήθειαι ὅσαι ἐπεδαψιλεύθησαν αὐτῷ μετὰ ταῦτα ἐν Ἀθήναις.

» Ἀλλὰ δεῖνόν καὶ ἀξιοδάκρυτον τὸ θέαμα· ἀνεθυμίζω μόνον ὅτι, καθ' ὅλας τὰς μαρτυρίας, ἀπαράμιλλος ὑπῆρξεν ἡ καρτερία αὐτοῦ κατὰ τὰς δέκα ἡμέρας τῆς ἀσθενείας· τοῦτο καὶ μόνον ἀρκεῖ πρὸς παραμυθίαν τῶν θρηγνούντων αὐτόν· διότι δὲν ἦσαν μὲν παρόντες ἵνα κλείσωσι τοὺς ὀφθαλμούς αὐτοῦ, γινώσκουσιν ὅμως ὅτι κατὰ τὴν ἐσχάτην ἐκείνην ὥραν ἀγρύπνους εἶχε βοηθοὺς τὴν ἐλπίδα καὶ τῆς ψυχῆς τὴν δύναμιν. Καὶ ἂν καταβαίνοντες ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκεῖνου ἐπισκοπήσωμεν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, δὲν θέλομεν τάχα ἀνευρεῖ καὶ ἄλλην παρηγορίαν, βλέποντες ὁποῖον ἐνδοξον τέλος ἐπέστεψε τὸν σεμνὸν καὶ μετρίοφρονα ἐκεῖνον βίον; Τίς οἶδεν ἐὰν δὲν ἀνεπὸλησέ ποτε τὴν ιδέαν τοῦ ν' ἀποθάνῃ, σφριγῶν ἔτι, ἐν αὐτῷ τῷ πεδίῳ τῆς τιμῆς, ἐκεῖ ὅπου κεῖται καὶ ἄλλος ἀρχαιολόγος, καύχημα τῆς Γερμανίας; Ἰδοὺ αὐτοὶ ἠνωμένοι, καὶ ἀχώριστα τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐχαράχθησαν ἐπὶ λίθου, ὅστις ἀρθρατος θέλει διαμείνει ἐνόσω πατεῖ τὸ ἔδαφος τῶν Ἀθηνῶν ὁ περιηγητής, ἐνόσω ζῇ ἡ μνήμη τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος. »

ΛΑΝΔΑΙ.

Οὕτω πῶς ὀνομάζεται ἐλῶδες καὶ ἀμμώδες ἐπαρχία τῆς Γαλλίας, διότι landes γαλλιστὶ λέγονται οἱ τοιοῦτοι τόποι. Ἐπειδὴ δὲ οἱ κάτοικοι περιπατοῦντες βυθίζονται εἰς τὰ τέλματα καὶ τὰς λίμνας, ἐπενόησαν νὰ ἀναβαίνουσιν εἰς ὑψηλότερα καλόθετρα, καὶ νὰ βεβιάζουσιν οὕτω πῶς μετέωροι τοσοῦτοι δὲ συνετίθων τὸν τρόπον τοῦτον, ὡστε καὶ τρέχουσιν.

Ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν παριστᾷ κλητῆρα ταχυδρομικόν, διανέμοντα ἐπιστολάς εἰς τὰς Λάνδας.

Καλοβάμων Λανδαῖος.

ΝΕΟΣ ΗΡΑΚΛΗΣ.

—ooo—

Δὲν σφάλλομεν ἴσως ὀνομάζοντες νέον Ἡρακλῆ τὸν φοβερὸν θηριοκτόνον τῆς Μεγάλης Βρετανίας, Σίρ Γόρδον Κούμινγκ, οὐ μόνον διότι περιπλανώμενος, ὡς ἐκεῖνος, εἰς ὄρη καὶ δάτη καὶ σπήλαια φρονεῖ λέοντας καὶ ἀρκτοὺς καὶ παρδάλεις, ἀλλὰ καὶ διότι ἔχει ἐπίσης τὸ ἀνάστημα μέγα, τὴν ἀνδρῖαν θαυμαστὴν καὶ φέρει λεοντὴν καὶ βόβαλον. Γεννηθεὶς τὸ 1822 ἔτος εἰς τὰ ὄρη τῆς Σκωτίας, ἔδειξεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἡλικίας του διαθέσεις πρὸς τὸν πλάνητα βίον. Εἰσέδυσεν εἰς τὰ δάση, εἰς τὰ στενά τῶν βουνῶν, καὶ συνεχῶς ἐπεδίδετο εἰς ἀλιεῖαν κατὰ τοὺς μεγάλους ποταμούς. Ὅσάκις δὲ ἀνεκάλυπτε φωλεὰν ὄρνέου, ἢ ἤλιευσ σπάνιον ἰχθύν, ἐπανήρχετο γαυριῶν πλέον καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰάσωνος ὅτε κατέκτησε τὸ χρυσοῦν δέρας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Μεγάλη Βρετανία δὲν ἤρκει εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτοῦ, ἀνεχώρησεν εἰς τὰς Ἰνδίας τὸ 1839 ἔτος. Καὶ κατετάχθη μὲν εἰς τὸν στρατὸν ἐλπίζων ὅτι τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα ἤθελεν εὐκολύνει ἔτι μάλλον τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὀρέξεών του· ἰδὼν ὅμως ὅτι ἡ ἐλπίς του δὲν ἦτο βᾶσιμος παρητήθη τὸ 1841 ἔτος.

Ενδύσει; τότε τὸ ένδύμα τὸ ὁποῖον φέρει ἡ πα-
ρατιθεμένη εἰκών, διέστρεξεν ἐπὶ ὀλόκληρον ἔτος τὰ
δάση καὶ τὰ ὄρη, τὰ μᾶλλον βρούντα θηρίων, καὶ
ἐκοιμάτο μεταξύ αὐτῶν.

Τὸ 1857 μετέβη εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἀφρικήν,
ὅπου πλήθος λεόντων, καὶ ῥινοκερώτων καὶ ἐλευάν-
των ἔπεσαν θύμα τῶν ὄπλων αὐτοῦ.

Καὶ ποτε ἐνθ' ἐκοιμάτο τὴν νύκτα μετὰ τῶν
περὶ αὐτόν, ἤκουσθη κραυγῶν εἰς τῶν ὑπερ-
τῶν, ὅστις μακρυνθεὶς ἀρρῶνως τῆς πυρᾶς, ἤρπα-
γη ἀφῆνης ὑπὸ λέοντος. Τὴν ἐπίσταν ἰδὼν αἷμα
πεπηγὸς ἐπὶ τοῦ χρώματος, ἐνόησεν ὅτι ἐκεῖ κατα-
βροχθίσθη ὁ ταλαίπωρος ὑπηρετὴς ὑπὸ τοῦ θηρίου.
"Ὅθεν ἀπεράσισε νὰ ἐκδικηθῇ αὐτό.

Καὶ ἀνορύξας βαθὺν λάκκον ἀπέθεσεν ἐν αὐτῷ
πολλὰ μαλλωτὰ σκεπάσματα, ὀλίγον δὲ μακρὰν
ἐξήπλωσε ῥινοκερών φουθενά τὴν προτεραιάν.
Τὴν δὲ νύκτα κατέβη εἰς τὸν λάκκον συντρόφους ἔ-
χων δύο Ἀφρικανούς καὶ ἓνα ὑπηρετῆν.

"Ὅτε ἀνέτειλεν ἡ ἀσπὴν λαμπρὰ καὶ γαλήνιος
εἰς τὸν ὠρατὸν οὐρανὸν τῆς Ἀφρικής, ἐφάνη ἀγάλη
ἀκινδύνων τινῶν ζῴων μετὰ μικρῶν ὄμις ἀντή-
χησαν βρυχηθμοὶ λέοντος, καὶ τὰ ζῶα φοβηθέντα
ἔφυγον ἐκδρομα.

Ὡς εἶχε προῖδῃ ὁ θηριοκτόνος Κοῦμμικκ, ἤρχετο
ὁ λέων τῆς προτεραιᾶς ἄλλὰ δὲν ἤρχετο μόνος
εἶχε τέσσαρας ἄλλους συντρόφους μεγίστους καὶ
τρομερούς. "Ὅθεν παρήγγειλε πρὸς τοὺς περὶ αὐ-
τὸν ἄκραν σιωπὴν, διότι μέγας ἦτο ὁ κίνδυνος ἐάν
ἀνεκαλύπτοντο. Οἱ λέοντες ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ πτώ-
ματος τοῦ ῥινοκερώτος, καὶ μετ' ὀλίγον ἤκουετο ὁ
κρότος τῶν συντριβομένων ὀστέων του.

Συγχρόνως δὲ δευτέρω ἀγάλη θυνῶν καὶ τρίτῃ
ἄλλῃ θυνῶν παρεβόνησαν ἓνα γευθῶσι τὰ λείψανα
τοῦ ῥινοκερώτος.

Ἐν τοσοῦτῳ ὀλισθήσαντος τοῦ ὑπηρετοῦ τοῦ Κοῦμ-
μικκ ἐγένετο κρότος ἀκουσθεὶς παρ' ἐνὸς τῶν λεόν-
των καὶ ἐλθὼν οὕτως πρὸς τὸν λάκκον ἐστάθη
ἐπ' αὐτοῦ, καὶ ἠτοιμάσθη νὰ πέσῃ κατὰ τῶν κυ-
νηγῶν. Ἄλλ' ὁ θηριοκτόνος πυροβολήσας ἐν ἀκέρει,
ἐπλήγωσεν αὐτὸν πρὸς τὸν ὦμον. Καὶ ὁ μὲν τραυ-
ματίας ἀφείε τρομερὸν βρυχηθμὸν ὡπισθοδρόμησεν,
εἰ δὲ σύντροφοι αὐτοῦ κατακταθέντες ἔφυγον.

Τὴν ἐπίσταν εὐρέθη ὁ λέων νεκρὸς εἰς αὐτὸ ἐ-
κείνο τὸ μέρος, ὅπου εἶχε καταφάγει τὸν ὑπηρετῆν.

ROBERTOS EMMET.

(Συνεχ. "Ἰδε σελίδα 215.)

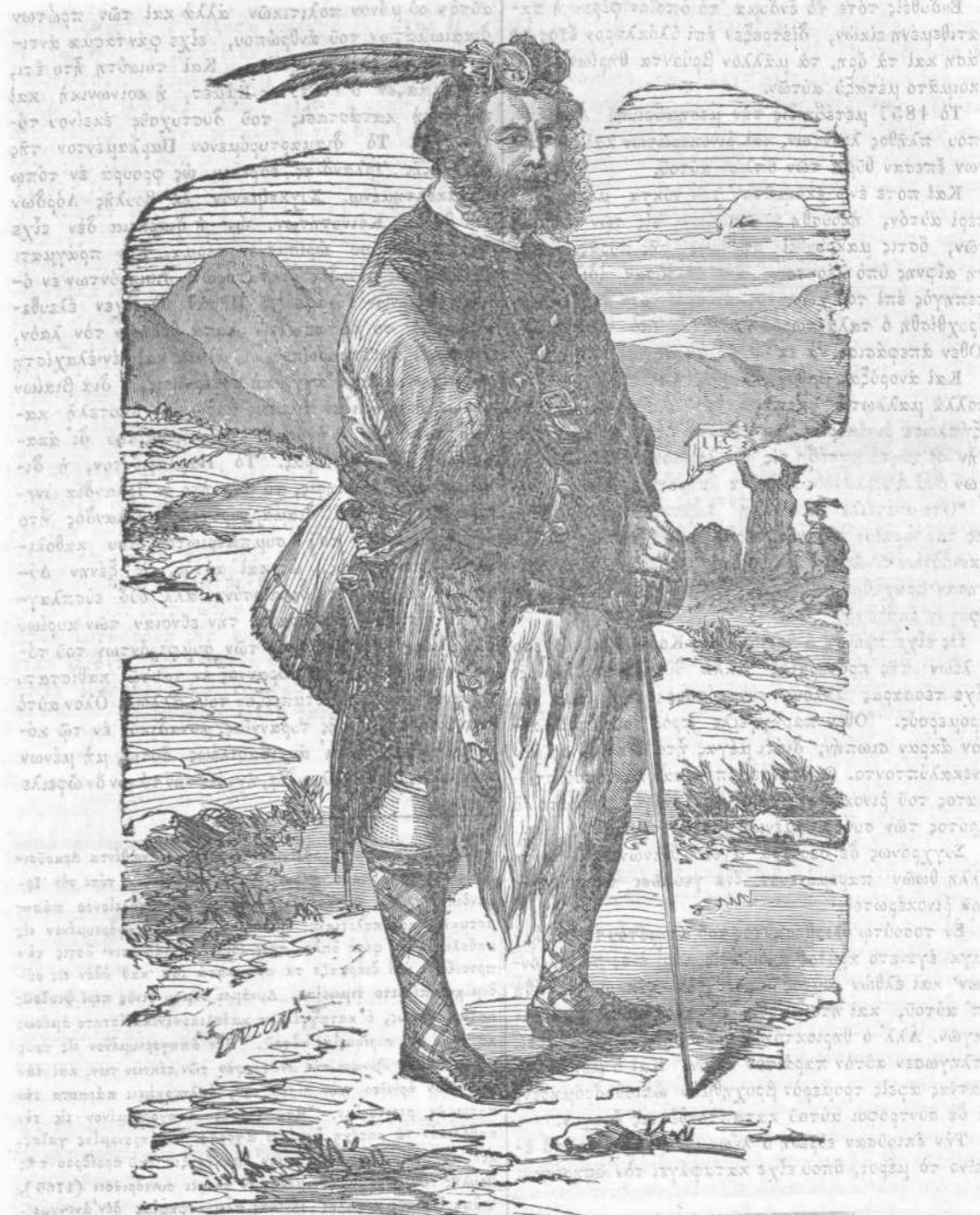
Ἡ ἀγγλικὴ ἐν Ἰρλανδίᾳ θεσποτεία, ὡς ἐρ-
βέθη πολλάκις, ἐπὶ αἰῶνας ὑπῆρξε μακρὰ τυ-
ραννία, τοσοῦτον πλέον μισητὴ, ὅσον ἐδανείζετο
τύπον ἐλευθερίας. Ὁ καθολικὸς λαὸς πάντῃ δούλος
ὑποταταγμένος εἰς θαλασσοκράτους νόμους, στεροῦντας

αὐτὸν οὐ μόνον πολιτικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν πρώτων
δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, εἶχε φάντασμα ἀντι-
προσωπικῆς κυβερνήσεως. Καὶ τοιαύτῃ ἦτο ἐστὶ,
ὅτε ἠμαζεν ὁ Ρόβερτος Ἐμμετ, ἡ κοινωνικὴ καὶ
πολιτικὴ κατάστασις τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου τό-
που (1). Τὸ διαμαρτυρούμενον Παρλαμέντον τῆς
καθολικῆς Ἰρλανδίας ἐδρεύεν ὡς φρουρὴ ἐν τόπῳ
κατακεκτημένῳ. Συγκείμενον ἐκ βουλῆς Λόρδων
καὶ βουλῆς Κοινοτήτων, ὧν ἡ διακείσα δὲν εἶχε
παρὰ τοῦ νόμου ὀρισμένον τέρμα, ἦτο πράγματι
διαρκῆς τις σύνοδος δικτατόρων, διακρινόντων ἐν ὀ-
νόματι ζένων δυνάμεων. Πῶσαν δὲ εἶχεν ἐλευθε-
ρίαν πρὸς τὸ καταπιεῖν κατὰ θέλησιν τὸν λαόν,
ὄν οἶωνε ἀντεπροσώπευεν ἄλλὰ καὶ ἐν ἐλαχίστῃ
ἀντιπολιτευσεῖ, ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, ἡ διὰ βιαίων
μέσων ὑπενθύμιζεν ἀμέσως αὐτῷ τὴν ὑποτελεῖ κα-
τάστασιν του, ἡ ἡγόραζε τὰς ψήφους του δι' ἀκκα-
ταπύστου διαρθροῦ. Τὸ Παρλαμέντον, ἡ δι-
καισύνη, ἡ διοίκησις, τὸ πᾶν ἦτο ἐν Ἰρλανδίᾳ ὄντι-
όν, ὥστε οὐδ' ὁ διαμαρτυρούμενος Ἰρλανδοὺς ἦτο
ἐλευθεριώτερος τοῦ συμπατριώτου του καθολι-
κοῦ. Ἐπακείμενος, ὡς καὶ αὐτός, εἰς ζένην δύ-
ναμιν, ἐξ ἧς αὐτὴ δικαιοσύνην ἀλλ' οὐδ' εὐσπλαγ-
χνίαν ἤλπιζεν, ἐξήγοραζε τὴν εὐνοίαν τῶν κυριῶν
του, διὰ τῆς προδοσίας τῶν συμφερόντων τοῦ τό-
που του. Δούλος καὶ τυραννὸς ἐν ταυτῷ, καθίστατο
ἄρχικον ἐκείνων καταπιεζόν τοὺς ἄλλους. Ὅλον αὐτὸ
τὸ οἰκοδόμημα τῆς τυραννίας, μοναχικὸν ἐν τῷ κό-
σμῳ, ἐστέρετο δι' ἀντιδραστικῶς ὅστις, μὴ μένων
σχεδὸν ποτὲ ἐν Ἰρλανδίᾳ, ἠγγάζει τὸν τόπον ὃν ὠρεῖτε

(1) Ὅλιγα τινὰ παραδείγματα τοιαύτης ἀπεχθῆς ἀρκεοῦσιν
ὅπως κρίνωμεν τοὺς νόμους, οἵτινες καταπιεζόν τότε τὸν Ἰρ-
λανδικὸν λαόν. Οἱ καθολικοὶ οὐ μόνον ἀπεκλείοντο πάσης
ἀστυκῆς καὶ πολιτικῆς θέσεως, ἀλλ' ἦτο ἀπαγορευμένον εἰς
καθολικὸν νὰ φέρῃ ὄπλα πρὸς ἰδίαν ὑπεράσπισιν ὅστις τὸν
προσέβαλε καὶ διήραζε τὰ πράγματά του καθ' ὅδον εἰς οὐ-
δεμίαν ὑπέκειτο τιμωρίαν. Δυνάμει νόμου τινὸς περὶ ψευδοῦς
καταμνησέως, ὁ καταγγέλλων καθολικὸν ἐνεκαθίστατο ἀμέσως
κάτοχος τῆς περιουσίας αὐτοῦ. Ἦτο ἀπαγορευμένον εἰς τοὺς
γονεῖς νὰ διευθύνωσι τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων των, καὶ εἰάν
τὰ τέκνον ἤρνετο τὴν πίστιν του, ἐκκληρονομήει πάραυτα τὴν
πατρικὴν περιουσίαν. Ἦτο ἐπίσης ἀπαγορευμένον εἰς τὸν
καθολικὸν νὰ κατέχῃ θυνάμει ἀγορᾶς ἢ κληρονομίας γαίας,
κτλ, κτλ. Κατὰ τινὰ ἐπίσημον διακήρυξιν τοῦ προέδρου τῆς
βουλῆς τῶν Λόρδων, γενομένην ἐν πλήρει συνεδρίᾳ (1769),
ἡ ὑπαρξίς τῆς μεγάλης ἐθνικῆς πλειονοψηφίας δὲν ἀνεγνωρί-
ζετο ὑπὸ τοῦ νόμου, καὶ δὲν ἐξήρτητο ἢ ἀπὸ τῆς ἀνοχῆς τῆς
κυβερνήσεως. Περὶ τῶν ἐλαττωμάτων τῆς ἀγγλικῆς ἐν Ἰρ-
λανδίᾳ δικαιοσύνης, ἀνάγνωθι τὸ σύγγραμμα τοῦ Gustave de
Reaumont « Περὶ τῆς κοινωνικῆς, πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς
Ἰρλανδίας, » καὶ Life of Curran by his son.

Κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν τῶν καθ' ἡμᾶς Ἀγγλων, εἰ
εἰλικρινέστεροι θεουμασθαὶ τῆς Ἀγγλίας ἀναγκάζονται νὰ κα-
ταδικάσωσι τὴν προτέραν πολιτικὴν αὐτῆς. Περὶ τούτου ἀ-
νάγνωθι τὸν Harwood's « τὸ Irish Rebellion, last and present
policy of England towards Ireland, par Greville.

Ὁ ὁμίλων περὶ τῆς Ἰρλανδίας εἰς Ἀγγλόν, λέγει παρ-
ὰ Σ' ὄνου Σμιθ, καὶ θέλει πᾶραυτὰ ἰδέει ὅτι λαλεῖ πρὸς βλα-
κα ἢ κηκοῦργον. »

Νέος Ἡρακλῆς.

ROBERTOS EMMET

νά δικαίῃ καὶ ἠγνωστοῦ ὑπ' αὐτοῦ. Ἡ θέσις τοῦ ἀν-
τιδραστικῆς τῆς Ἰρλανδίας ἦτο μὲν ἐμμισθος ἀλλ'
ὄμως ἀφρονεῖς, ἢν διέθετε τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον
πρὸς πολιτικὸν συμφέρον, ἐπανορθοῦν πολλὰκις δι'
αὐτῆς τὴν ἐξαφανισθείσαν μεγιστῶς παρου-
σίαν.
Αὐσεβῶς νοεῖ τις τὴν τρυφὴν θάλασσαν τοσοῦ-
τω στενῆ ὕψους ἢ Ἰρλανδικῆ, ἐχωρῆζε λαὸν ἐλευθε-
ριαν ἀπὸ δούλου. Τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἀγγλικῆς κυ-
βερνήσεως, ἡ μετριοπαθὴς ἐπιείκεια τῶν νόμων αὐ-
τῆς, ἐξήλεγχον ἐτι μᾶλλον τὴν ὑπουλον δριμύ-
τητα τῆς πρὸς τὴν Ἰρλανδίαν διαγωγῆς αὐτῆς.
Εἶναι ἀνάγκη εἰς πολίτην Ἀγγλόν μὴ συγχωρεῖται
ποτέ μὴ εἰς κλητῆρα νὰ εἰσέλθῃ, εἰς τὴν οἰ-
κίαν του ἀνεῦ ἐντάλματος δικαστικοῦ, νὰ μετα-
χειρῆται γείτον κράτος ὅπως τὰς ἐν Ἰνδία κτλ.
τοῦ νὰ καλύπτῃ τὸ ἀνθρακωδὸν ὑπὸ πέπλον νομιμῆ-

τητος, καθιστᾷ ἴσως αὐτὸ ἔτι μᾶλλον μισητόν (1). Ἡ ἀδιάκοπος ἀδικία τῆς πολιτικῆς ταύτης ὑπῆρξεν ἐπὶ αἰῶνας μίᾳ τῶν περὶ αὐτὴν ἐκείνων ἀνωμαλιῶν, τῶν τοσοῦτῳ συνεχῶν ἐν τῷ τόπῳ τῷ μᾶλλον παντὸς ἄλλου γονίμῳ ἀντιθέσεων καὶ ἀσυνεπειῶν. Χάρις εἰς τὸ θαυμάσιον αὐτῆς πολιτεύμα, τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο τοῦ χρόνου, τῆς τύχης καὶ τῆς φρονήσεως τῶν ἀνθρώπων, ἡ Ἀγγλία ἔσχεν ἀεὶ ποτε τὸ προνόμιον τοῦ νὰ προσελκύῃ τὰ βλεψόμενα τοῦ κόσμου. Ἀντικείμενον ποτὲ μὲν θαυμασμοῦ ἐμπροσθέν, ποτὲ δὲ τυφλοῦ μίσους, τὸ μέγα τοῦτο, εὐτυχὲς καὶ παράδοξον ἔθνος χρησιμεύει ὡς θέμα, ὑπὸ τινα κατ' ἐπιφάνειαν ἀλήθειαν, εἰς τὰς μᾶλλον ἀντικειμένους φωνασκίας. Καὶ ὄντως εἶδομεν ἐνίοτε τοὺς Ἀγγλοὺς ἀροσιουμένους μετ' ἀριλοκερδοῦς ζήλου εἰς εὐγενεῖς ὑποθέσεις, εἰς τὴν κατάργησιν, φέρ' εἰπεῖν, τῆς σωματεμπορίας· καὶ ὁμοίως δὲν εἶναι ὅλως ψευδεῖς αἱ τετριμμέναι κατηγορίαι, ἃς διεγείρει πάντοτε εἰς τὰ ξένα ἢ περιφιλαντος πολιτικῆ των. Καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς παραπορᾶς τῶν πλῶν των, εὐρίσκεις πεποίθησιν οσβαρὰν, ἐπιτάττουσαν μὲν σέβας, μὴ ἐμπνέουσαν ὁμοίως καὶ ἐμπιστοσύνην· μᾶλλον ὑπερήφανοι ἢ φιλότιμοι, ἀπλοῖκοι ἢ εἰλικρινεῖς, τίμιοι ἢ ὑψηλόφρονες, δίκαιοι ἢ γενναῖοι, ἔχουσιν εἰς τὸ προνομιοῦχον μεγαλεῖον τῆς καταγωγῆς αὐτῶν ἀνένδοτον πεποίθησιν, ἣτις ἀποτελεῖ καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὰς ἐλλείψεις καὶ τὴν δικαιολογίαν αὐτῶν. Περὰ τοῖς ἔθνεσιν ἔτι μᾶλλον ἢ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν ἀπορρέουσι συνήθως ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς.

Οἱ ἱρλανδοὶ ἀνώτεροι τῶν γειτόνων των διὰ τῆς εὐγενείας περὶ τὴν συμπεριφορὰν, τῆς χάριτος καὶ τοῦ ζήλου, διὰ τινος ἠρωϊκῆς ζωηρότητος, ἐσυκοφαντήθησαν ὅπως καὶ κατεπιέσθησαν ἐπὶ πολλὸν χρόνον, καθόσον μάλιστα οἱ νικηταὶ μόνοι περιέγραψον τὸν χαρακτῆρα τῶν νικηθέντων. Ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ δεῖκνῃ αὐστηρότητα πρὸς τοὺς ἠττημένους. Διὸ καὶ ἡ Κ. Στάελ εἶπέ ποτε· «Τὰ ἔθνη εἶναι ἀξία τῆς τύχης των οἷα καὶ ἂν ἦ αὐτῆ.» Τὸ ἀπόφθεγμα ὅμως τοῦτο, οὐ μόνον εἶναι αὐστηρόν, ἀλλ' οὐδὲ πάντῃ δίκαιον λογίζεται· διότι πολλάκις ἐπιτυγχάνομεν μὲν δι' ἐλαττωμάτων, ἀποτυγχάνομεν δὲ δι' ἀρετῶν. Ἡ ἀδάμαστος ἐπιμονὴ τῶν Ἀγγλων, ἡ ἀπόρασις τοῦ νὰ φθάσωσιν εἰς τοὺς σκοπούς των διὰ παντὸς τρόπου, εἶναι μὲν ἴσως προτέρημα, οὐδὲ ὅλως ὅμως ὀνομάζεται ἀρετὴ· ἡ ἐρασμία φύσις τῶν ἱρλανδῶν, βεβαίως δὲν εἶναι ἐλάττωμα, πολὺ δ' ὡς ἐκ τούτου ἐβλαφθησαν ἐν τῇ πάλῃ αὐτῶν κατὰ πολιτικῆς σκληρᾶς ἄμα δὲ καὶ ἐπιβούλου. Ὁμολογητέον δὲ πρὸς τιμὴν τοῦ λαοῦ τούτου, ὅτι ποτὲ δὲν συγκατετέθη εἰς τὴν ταπεινώσιν ἐαυτοῦ, καὶ ὅτι ἡ ἱστορία του εἶναι σειρά προσπαθειῶν ἀδιακόπως μὲν ἀνανεουμένων, πάντοτε δὲ ἀνισχύρων εἰς ἀπόσεισιν τοῦ ζυγοῦ.

(1) Ὅρα τὸ περὶ ἱρλανδίας τοῦ Gustave de Beaumont.

Ἡ κατὰ τῆς Ἀγγλίας μακρὰ πάλῃ τῆς ἱρλανδίας ὑπῆρξε πόλεμος μᾶλλον ἐθνότητος ἢ θρησκείας. Ἡ θρησκεία ἐχρησίμευσεν ὡς κάλυμμα τῶν πολιτικῶν πλῶν, σημαία ἐπανάστασεως, καὶ διωγμοῦ. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1798 ἐν ὁ στρατὸς τῆς ἀνταρσίας ἦτο καθολικός, οἱ πλεῖστοι ὅμως τῶν ἀρχηγῶν ἦσαν διαμαρτυρούμενοι. Ἐκ τοῦ βορείου μέρους ὑπῆρχε μέγας ἀριθμὸς καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ (1). Παράδοξον! οἱ καθολικοὶ δὲν ὑπῆρξαν κατ' ἀρχάς οἱ ἐνθερμότεροι ὀπαδοὶ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέμου· ἐφαίνετο ὅτι ἡ ψυχὴ των καταβληθεῖσα ὑπὸ τῆς δουλείας δὲν ἤλπιζε πλέον. Ὅθεν δὲν πρέπει νὰ ἀπορωμεν ἐὰν καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν καθολικῶν ἐπέζηταν αἰθρήματα ἐχθρικὰ μεταξὺ τῶν δύο λαῶν. Καὶ σήμερον, ἐὰν ἀπαντήσῃς εἰς τὰς χλοερὰς πεδιάδας τῆς ἱρλανδίας μικρὸν χωρικὸν ῥοδόχρουν καὶ χρυσοκόμην, θέλει σοὶ εἰπεῖ ὑπερηφάνως καὶ θαρσάλως· «Ὁ πατήρ μου ἦτο ἐπαρυστάτης, ἢ τίτλον εὐγενείας θεωρῶν τὸ ἐπιθετικὸν τοῦτο. Καὶ ὅμως φρονίμως φερόμενοι καὶ σεβόμενοι τὰ συμφέροντα τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος, οἱ ἱστοριογράφοι τῆς ἐπανάστασεως προσημαζόνται περὶ τῆς πίστεως (loyalty) αὐτῶν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν. Ἀνανεοῦντες τὴν ἀνάμνησιν τῆς προσράτου αὐτῆς πάλῃ, δὲν τολμῶσι νὰ εἰπωσιν ὅ,τι ἔχουσι κατὰ νοῦν. Βλέπετε ὅτι βραδίζουσιν ἐπὶ ἐδάφους εἰσέτι φλογεροῦ, ἐπὶ κόψεως μόλις χλιαρῆς.

Σ.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΝΕΑ ΠΙΕΣΤΗΡΙΑ. — Κατὰ τὴν ἐν Ἀμερικῇ ἐκδομένην ἐφημερίδα L'ingénieur κατεσκευάσθησαν κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἐν τῇ γῶρᾳ ἐκείνῃ μηχανικὰ πιεστήρια, ὧν ὁ κύλινδρος κάμνει 35 στροφὰς κατὰ λεπτόν τῆς ὥρας· ὅταν δὲ οἱ ἐργάται λάθωσι τὴν ἀπαιτουμένην ἐξὶν θέλει κάμνει 40 — 60 στροφὰς κατὰ δεῦτερον λεπτόν, καὶ ἀντὶ 12,000 φύλλων, θέλει τυπῶναι ἑκατέρωθεν 15,000 φύλλων καθ' ὥραν, ἧτοι 160,000 τὸ ἡμερονύκτιον. Κατασκευάζονται δὲ καὶ ἕτερα πιεστήρια διὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς ἐφημερίδος The Tribune, ἃ θέλουσι τυπῶναι 25,000 φύλλα καθ' ὥραν, ἐνῶ κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος οὐδαμοῦ τῆς γῆς ὑπῆρχον πιεστήρια τυπῶντα πλέον τῶν 400 φύλλων καθ' ὥραν.

(1) Μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἡ Λόρδος Φίτς Λαράλδος καὶ οἱ ἑκατὸν ἦσαν διαμαρτυρούμενοι.